

undefined*

* tanımlanmış ancak henüz değer atanmamış değişken

Undefined*

** tanımlanmış ancak değer atanmamış değişken*

BÖLÜM BİR: GÜRÜLTÜSÜZ BİR GELİŞ

1975-1980

Sıra Cumhuriyeti Merkez Hastanesi, şehrin tam ortasında duruyordu; bu, başkentin doğu-batı eksenindeki coğrafi orta noktasında konumlandırılmış olmasından kaynaklanıyordu çünkü başkentin adı "Orta"ydı ve bu isim rastgele seçilmemişti, şehri tam ortaya inşa ettikten sonra adını koymuşlardı. Hastanenin kendisi dikdörtgen bir binaydı ve dört köşesinin dördü de birbirine yakın ama tam olarak aynı açıyla birleşmiyordu; bu, yapım sırasında keşfedilen bir hesap hatasını düzeltmek yerine "yeterince yakın" olarak dosyalanmasının mirasıydı. Sonuç olarak hastanenin koridorları hafif bir eğim taşıyordu ve kapıların çerçeveleri tam oturmuyordu, bu durum her sabah kapı sesleri aracılığıyla kendini hatırlatıyordu ama alışkanlık her şeyi normalleştirir ve birkaç yıl içinde hiçbir çalışan bu sesleri düşünmez olmuştu.

Doğum koğuşu B-4, bu eğimli koridorların birinin sonundaydı. Koğuşun önünde, saat on dört otuz yedide, hastanenin yeni dijital kayıt terminalinin ekranı yanıp sönüyordu. Bu terminal, müdürlüğün o yıl başında duyurduğu "modernleşme hamlesi"nin somut çıktısıydı; hamlenin diğer çıktıları hâlâ belirsizliğini koruyordu ama terminal gelmişti ve bugün ilk kez gerçek bir işlem yapmaya çalışıyordu. Sistemin hayali verilerle test edilmesi gerekirdi, ama test protokolünü yazan kişiyle protokolün uygulanıp uygulanmadığını takip etmesi gereken kişi aynı kişiydi, bu durum kurumsal hafıza açısından ciddi bir risk taşısa da İnsan Kaynakları formlarında bu risk için uygun bir alan bulunmadığından kayıt altına alınamamıştı.

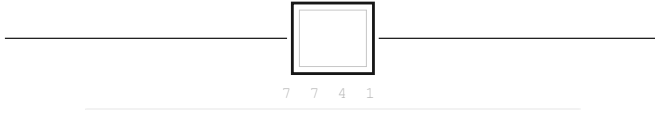
Terminal, önüne gelen veriyi işlemeye çalıştı ve şu mesajı üretti:

HATA_7741: TANIMSIZ NESNE. REFERANS BULUNAMADI.
İŞLEM SONLANDIRILDI.

Ebe Hatice Hanım bu mesajı gördü. Kırk sekiz yaşında, yirmi üç yıllık mesleki deneyime sahip, kısa boylu ve ses tonuyla oda atmosferini yönetmeyi çok iyi bilen biri olan Hatice Hanım, terminale baktı, kafasını biraz sağa eğdi - farklı bir açıdan bakan bakışın farklı bir cevap üretebileceği umuduyla, bu umut her zaman boşuna çıksa da - sonra terminali kapattı. Terminali kapatmak her zaman terminali okumaktan daha az sorunlu sonuçlar doğuruyordu; yirmi üç yıl sonra bu sezgiyi daha ileri bir mantıkla açıklayabilecekti ama şimdilik sezgi yeterliydi.

"Bugün zaten garip bir gün," dedi, odada kimse olmasa da sesi bir yere gitmeliydi.

Koridorda hemşire Ayşe bekliyordu. Hatice Hanım ona döndü ve o günün öğle arasında kafeteryada verilen tostun -tam da söze buradan girdi- hiçbir beklentiyle bağdaşmayan, ısıl işlem ile plastikleşme arasındaki karanlık bölgede bir kıvam sergilediğini anlattı. Ayşe, kafeterya tostlarının bu tür sürprizlere her zaman açık olduğunu, bunun mönünün yapısal bir özelliği olduğunu söyledi. İkisi bu konuyu konuşurken, doğum odasının içinde, dünyanın küçük ama gerçek bir miktarda daha kalabalık olduğu fark edilemedi.

Lemi, saat on dört kırk birde, beklenen şeyi yapmadı.

Ağlamadı.

Hatice Hanım bu durumla mesleği boyunca iki kez daha karşılaşmıştı ve her seferinde bebeği sağ omuzdan nazıkçe sallayarak sorunu çözmüştü; sallamak, sinir sistemini uyarıyordu, sinir sistemi ses ürettiyordu, ses normal doğum göstergesi sayılıyordu, kayıt kapanıyordu. Bu sefer de denedi. Lemi tepki vermedi - daha doğrusu, tepki verdi ama beklenen türden değildi: yavaşça sola döndü ve Hatice Hanım'ın yüzünü inceledi. Bu inceleme, bir bebeğin karanlıktan ışığa geçişte gözlerini kırptırması türünden değildi; daha metodikti, daha sakin, sanki bir nesnel değerlendirme yürütülüyordu. Hatice Hanım'ın

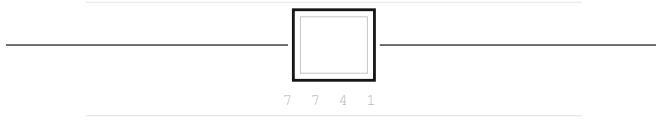
yüzünden hemşire Ayşe'ye geçti, sonra tavana baktı, sonra pencerenin bembeyaz kasasına baktı, sonra camın köşesinde oturan güvercine baktı.

Güvercin bir süre sonra uçtu.

Lemi bunu izledi.

"Uslu bir çocuk," dedi Hatice Hanım, bu onayı hemşireye yöneltti ama hemşire o sırada lateks eldiveni çıkarıyordu ve eldiven çıkarırken çıkan sesler konuşmanın bir kısmını kesti. Sıra Cumhuriyet'i'nde "uslu" kelimesi, olumlu bir sıfat olarak kullanılırdı; pratikte şu anlama geliyordu: sizi yormayan, talep üretmeyen, asgari dikkat gerektiren. Bu anlamıyla ficus bitkisi de "uslu" sayılabilirdi ve o gün itibariyle Lemi ile evin ficusu, aynı kategoriye girmiş oldu.

Neriman Hanım, yorgunlukla bebeğini aldı. Hamit Bey kapı aralığından içeriye adım atmayı denedi, durdu, tekrar denedi, durdu; içeri girmek net olarak bir prosedür gerektiriyor gibiydi ama bu prosedürün ne olduğu belirsizdi.

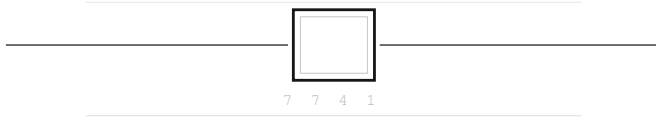
Hamit Bey, oğlunun adını o gün nüfus müdürlüğünde üç kez yazmaya çalıştı.

Birinci deneme: "Lemüel." Neriman Hanım bu ismi bir romanın iç kapağında görmüştü - büyük ihtimalle bir tercüme romanıydı, büyük ihtimalle Avrupa kökenli - ve "kulağa uluslararası geliyor" demişti. Hamit Bey'in uluslararası kulak konusunda herhangi bir görüşü yoktu; böyle bir görüş oluşturmak için önce "uluslararası kulak"ın ne anlama geldiğini araştırmak, sonra bu araştırmanın sonuçlarını Neriman Hanım'ın beklentisiyle karşılaştırmak, sonra bir pozisyon belirlemek gerekiyordu ve bu süreç, Hamit Bey'in o sabah için ayırdığı enerjinin üzerindeydi. Nüfus müdürlüğünde sıra beklerken Kemal Bey'e danıştı. Kemal Bey, yabancı kökenli isimler için birim müdüründen onay alınması gerektiğini, birim müdürünün o gün yalnızca sabah çalıştığını ve o saatin öğleden sonra olduğunu söyledi. Hamit Bey kağıdı geri aldı.

İkinci deneme: "Levent." Bu isim nereden gelmişti? Hamit Bey de bilmiyordu. Belki başka bir konuşmada duyulmuştu, belki bir arkadaşın çocuğunun ismiydi, belki sadece bir ses olarak zihinde belirmişti. Yazdı, durdu, alnını çattı. "Levent değildi," dedi kendi kendine, yeterince alçak sesle, karşısındaki memur duymadı. "Başka bir şeydi." O başka şey gelmedi. Hamit Bey kağıdı yırttı, yırtık parçalar masanın üzerine düştü, eğildi topladı, çöp kutusunu bulamadı, cebine koydu. Cebinde saatlerce kalacaktı bu parçalar; eve gidince düşünecekti.

Üçüncü deneme: "Lemi." Bu isim nereden geldi? Kimse bilmiyor. Kemal Bey o sırada başka bir dosyaya bakıyordu. Kağıt masaya bırakıldı. Damgalandı. Dosyalandı. "Lemi" olarak kaldı - ne "Levent" in bir kırılması ne "Lemüel" in özü, sadece Lemi, nedeni belirsiz, kökeni tartışmalı, ama artık resmi.

Ailenin bundan sonraki yıllarda bu ismi nereden bulduklarını birbirine soracağı ve kimsenin tatmin edici bir cevap veremeyeceği sohbetler, aile toplantılarının küçük ama dönüp duran gizemlerinden biri olacaktı.

Eve döndüklerinde, salonun köşesinde, birlikte yaşayacakları nesneyle karşılaştılar: ficus bitkisi.

Ficus, Neriman Hanım'ın kayınvalidesinden kalmıştı - nasıl kalmıştı, kiminle ne zaman el değiştirmişti, bu konularda birbiriyle çelişen iki hikaye vardı ve iki hikayeyi uzlaştırmak için gerekli enerji hiç harcanmadığından ikisi de varlığını sürdürüyordu. Ficus'un kendisi ise bu tarihi kayıtsızca taşıyordu; yaprakları hafifçe tozluysa, kök sistemi saksının dibini sardığından zaman zaman biraz fazla suya ihtiyaç duyuyordu ama bunu belli etmiyordu, sulama düzeni tutulduğu sürece ölmüyor ve sulama düzeni bozulduğunda birkaç yaprak sararak uyarı veriyordu. Bu, saydamlık açısından ev sakinlerinden çok daha güvenilir bir davranış biçimiydi.

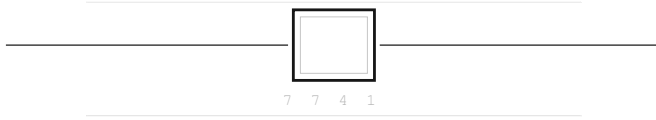
Lemi'nin beşinci ficus'un yakınına konuldu çünkü köşe gün boyunca yolak almıyordu, sestem az etkileniyordu ve sabah güneşini öğleden sonra alıyordu. Bebek için ideal. Ficus için

de kabul edilebilir. İkiyi yan yana, benzer düzeylerde bir fark edilme pratiğiyle günlerini geçirmeye başladı.

O ilk aylarda Lemi ağlamayı minimumda tuttu. Bu karar değildi -kararlar, belirli düzeyde bilinç gerektirir ve o bilinç henüz tam şekillenmemişti- ama bir gözlem birikimine dayanıyordu: ağladığında odaya belirli tepkiler geliyordu, bu tepkilerin örüntüsü tutarlıydı, örüntü bir kez anlaşıldığında tekrar tetiklemek sisteme yeni bilgi katmıyordu. Dolayısıyla ağlamak azaldı, aile "uslandı" dedi, kayıtlarına not etti ve bu notun doğruluğunu sorgulama ihtiyacı duymadı.

Günler geçti. Neriman Hanım pişirdi, temizledi, uyudu, uyandı. Hamit Bey işe gitti, döndü, gazete okudu. Ficus sulandı, büyüdü, zaman zaman yaprak döktü. Lemi izledi.

İzlemek, o dönemde yapılabilecek en bilgilendirici şeydi. Neriman Hanım'ın ellerinin mutfakta ne zaman hızlandığına, bu hızlanmanın arkasında ne olduğuna bakılırdı - çoğunlukla yorgunluktu, bazen gerginlik, nadiren bir sevinç. Hamit Bey eve girdiğinde önce çantasını koyduğu yere bakılırdı; sağ ise kolay bir gün geçirmişti, sola bırakırsa öğleden sonra bir şey ters gitmişti. Bunlar kesin kurallar değildi ama işlevli tahminlerdi. Lemi veri topluyor, kategorize ediyor, güncelliyordu. Yıllar sonra buna "insan okuma" diyeceklerdi. Lemi ise bunu sadece "bakmak" olarak adlandıracaktı, çünkü ona göre başka türlü bakmak mümkün değildi.

Amca Muzaffer o yılın son çeyreğinde geldi.

Muzaffer, Neriman Hanım'ın büyük kardeşiydi: ortamı dolduran, canlı, konuşkan, her odaya girdiğinde odanın havasını değiştiren biri. Bu özellik, çoğu sosyal ortamda son derece yararlıydı ve Muzaffer bunu içgüdüsel olarak kullanırdı -kapıdan girerken sesini nasıl yükseltmesi, masaya otururken vücudunu nasıl konumlandırması gerektiğini bilirdi ve bu bilgi ona bilinçli bir ders olarak verilmemişti, sadece vardı, hep vardı.

Gelişinde Neriman Hanım'a sarıldı, Hamit Bey'le sıkıca el sıkıştı, masaya kuruldu, çay istedi. Doğu'dan haberler anlattı -yeni bir iş fırsatı, komşulardaki gürültü meselesi, karısının annesi- ve bu haberleri aktarırken sesinin tonu ve ritmi öyle ayarlıydı ki dinleyiciler, konuların büyük çoğunluğunun fazla önemli olmadığını içgüdüsel olarak hissedip buna rağmen dinlemeye devam ediyordu. Bu, anlatı becerisi açısından küçümsenmemesi gereken bir yetenektir.

Bir ara konuşma kendi içinde kısa bir soluk aldı.

Muzaffer etrafına bakındı - bunu, hem mekan tanıma hem de konuşmayı sürdürmek için uygun bir konu arama anlamında yapıyordu.

"Peki," dedi, "çocuk nerede?"

Lemi, Muzaffer'in tam solundaki koltuktaydı. Beş aylıktı. Sakin, gözleri açık, koltuğun kol dayamasına yaslanmıştı; size bakıyor gibi bir ifadeyle ama tam olarak neye baktığı belirsizdi.

Neriman Hanım başını o yöne döndürdü. "İşte burada."

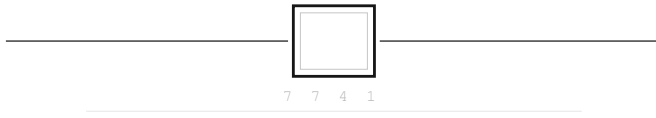
Muzaffer baktı.

Bu bakış, normal bir bakış değildi. Gözler koltuğa yöneldi, koltuğun tam üzerinde, Lemi'nin bulunduğu noktada bir an kaldı ve sonra, sessizce, açıklamasız biçimde, sürüklendi; sağa, sonra sola, sonra tekrar koltuğa. Hiçbir şey bulamadı. Neriman Hanım tekrar işaret etti. Muzaffer tekrar baktı, bu sefer biraz daha yavaş, daha dikkatli, sanki sorun görüş keskinliğindeydi.

Ve çayına döndü.

Bu olayı açıklamaya çalışmak mümkündü. Lemi hiçbir kategoriye tetiklemiyordu - tehdit değildi, fırsat değildi, Muzaffer için tanıdık değildi, tam yabancı da değildi - ve beyin boş alanlara enerji harcamıyordu.

Bunların hiçbirini Lemi o gün düşünmedi. Ama bir şeyi anladı, ya da anlamaya yaklaştı: insanların onu görmemesi, onların hatası değildi. Sadece, onu işlemek için bir prosedürleri yoktu.

Kış ortasında Hamit Bey'in radyosu bozuldu.

Radyo 1968 model bir masatüsti alıcıydı, tahta kasa, krem rengi yüz, kadran düğmesi biraz sertleşmiş ama çalışır durumdaydı. Ya da çalışır durumda sayılırdı; son iki haftadır frekanslar kayıyor, ses gidip geliyordu ve bu sabah hiç gelmemişti. Hamit Bey radyoyu masaya yatırdı, tornavidayı çıkardı ve kapağı açtı. İçeride teller vardı, tüpler vardı, küçük metal parçalar vardı ve bir yerinde ama hangisinin olduğundan emin olmadığı bir sorun vardı.

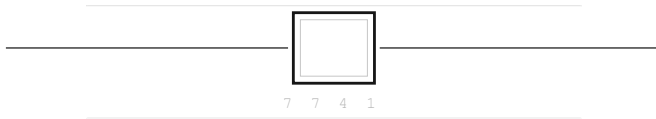
Dikkatlice baktı. Bir vidanın yerinden oynadığını gördü -ya da öyle sandı. Vidayı çıkardı, baktı. 4mm, çapraz başlık.

Şimdi bu vidayı bir yere koymak gerekiyordu. Masanın üstü karmaşıktı, çantası açıktı, cebi doluydu. Mutfaka gitti, dolabı açtı, alt rafta eski bir teneke kutu gördü - içinde ne olduğu bilinmiyordu, uzun süredir açılmamıştı. Vidayı içine bıraktı. Kapağı kapattı. Radyoya döndü.

Radyo kapanmadan hemen önce - ya da kapanması sırasında, o an net değildi - bir ses çıkardı. Frekans arayan sesin sesiydi bu; istasyonlar arasında sürüklenen, bir sinyal bulmaya çalışan, bulamayan ve bu bulamama durumunu cızırtılı bir sesle bildiren. Arıyor ama bulamıyor. Bulamıyor ama durmuyordu.

Lemi bu sesi duydu ve içinde bir şey kaydı -tam olarak ne olduğunu söyleyemezdi. O ses, bir şeyin sende var olduğunu bilmek ama kim olduğunu hatırlayamamak gibi.

Hamit Bey radyonun üstüne bez örttü. Radyo rafında kalmaya devam etti, zaman zaman birinin eline değdi, zaman zaman birileri "şu radyoyu bir tamir ettirsek" dedi, hiçbir zaman ettirilmedi.

O yılın bahar aylarında Neriman Hanım Lemi'yi doktora götürdü - bu, Sıra Cumhuriyeti'nin çocuk takip sisteminin zorunlu kıldığı rutin kontroldü. Sistem, 1973 tarihli bir yönetmeliğe dayanıyordu; yönetmeliğin bazı maddeleri uygulanamaz durumdaydı ama hangi maddeler olduğunu belirlemek için gereken komisyon kurulamamıştı, bu nedenle yönetmelik bütün olarak yürürlükteydi ve bütün olarak uygulanmaya çalışılıyordu, sonuçlar çeşitli derecelerde başarılıydı.

Belediye sağlık merkezinin bekleme odası, o sabah doluydu.

Lemi bekleme odasında otururken etrafı inceledi. Bu, bilinçsiz bir alışkanlık değil, artık bir refleksti: yeni bir mekana girildiğinde insanlar okunurdu, sonra mekânın kendisi okunurdu, sonra ikisi arasındaki ilişki. Solda, yaşlı bir adam koltuğunun kenarına tutunuyordu sanki koltuğun kayıp gideceğinden korkuyormuş gibi -bu korku gerçek değildi ama vücut o his içindeydi. Sağda, elinde bebek olan genç kadın bebeğe değil pencereye bakıyordu ve pencerenin dışında sokak vardı ve sokaklardan birinde hayatının başka bir versiyonunun devam ettiğini hayal ediyordu, bu netlikle görülebiliyordu. Karşıda, çantasını bağrına sıkımış yaşlı bir hanım, sıra kendisine geldiğinde ne yapması gerektiğini kafasında bir kez daha tekrarlıyordu; bu tekrarlama, kaygının somutlaşmış haliydi.

Otuz beş dakika geçti.

Doktor Lemi'yi muayene etti. Her şey normaldi. Yalnızca ağlamama meselesi dikkat çekti.

"Ağlamıyor musun?" dedi doktor, bu soruyu Lemi'ye değil Neriman Hanım'a yöneltti.

"Pek ağlamıyor," dedi Neriman Hanım.

"Neden?"

"Bilmiyorum."

Doktor Lemi'ye baktı. Lemi doktora baktı.

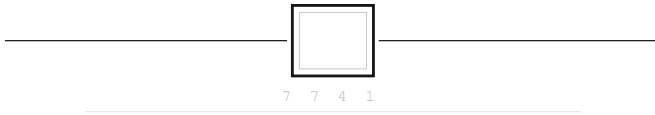
"Refleksler normal, görme normal, işitme normal," dedi doktor ve kalemini kağıda gezdirdi. "Uslu bir çocuk."

"Herkes öyle söylüyor," dedi Neriman Hanım.

"İyi bir şey bu," dedi doktor, kağıdı kapatırken. "Ağlayan bebek, dinleyene yük."

Neriman Hanım teşekkür etti. Lemi içinden şunu düşündü - ya da düşünmeye yakın bir şey yaptı: "yük" kelimesi ilginçti. Yük, taşınan şeydi. Taşınmak, fark edilmekti. Ağlamamak, taşınmamaktı. Taşınmamak ise...

Bu düşünce tamamlanamadı çünkü dil henüz yoktu.

Salonun köşesinde, ficus bitkisinin yanında, aylar geçti.

Ficus bu süre boyunca birkaç yaprak döktü, birkaç yeni yaprak çıkardı, bir kez aşırı sulandı ve sarardı, sonra sulama düzeni düzeltilince yeşillendi. Bu döngü hakkında kimse bir şey söylemedi çünkü bitkiler hakkında derin konuşmalar yapmak, o ailenin kültürel repertuarında yer almıyordu.

Lemi ficus'a zaman zaman baktı. Ficus'un avantajlı tarafı şuydu: hiçbir beklenti yaratmıyordu. Gülümsemesi gerekmiyor, ses çıkarması gerekmiyor, belirli saatlerde belirli davranışlar sergilemesi gerekmiyor. Sadece orada duruyordu ve bu yeterliydi. Ficus'un bu özelliği, evdeki diğer varlıklardan -insanlar dahil- belirgin biçimde farklıydı.

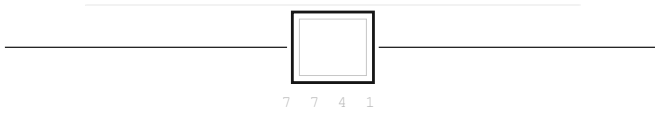
Bir gün Lemi annesine "Ficus neden hep susuyor?" dedi.

Neriman Hanım bu soruyu duydu, bir saniye düşündü.

"Bitki," dedi. "Konuşmaz."

"Evet," dedi Lemi. "Ama konuşmak zorunda kalmıyor."

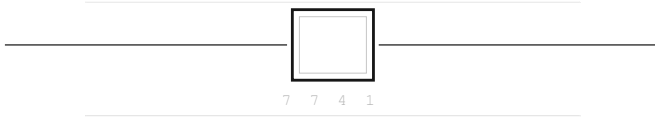
Neriman Hanım bu cevabı değerlendirdi, değerlendiremedi, "Haydi, yemek hazır" dedi ve mutfğa döndü. O gece Hamit Bey'e "Lemi bugün tuhaf bir şey söyledi" dedi. Hamit Bey "Hm" dedi. Konu kapandı. Ama söylenen şey söylenmişti ve söylenenler, duyulmasalar bile var olurlar.

Mahalle, Sıra Cumhuriyeti'nin orta sınıf semtlerinden biriydi - büyük değil, küçük de değil, kendine has bir kalabalığı olan ve bu kalabalığın içinde herkesin birbirini tanıdığını sandığı ama aslında yalnızca tanıdığını sandığı bir yer. Caddenin başında bir fırın vardı; her sabah saat altıda açılıyor, altı on beşte önünde sıra oluşuyor, sıra zaman zaman binaya girişi kapatacak kadar uzuyordu. Fırıncı Kenan Bey bu durumu, yetersiz kaldırım genişliğiyle değil müşterilerinin sabah iştahıyla açıklıyordu, çünkü birincisi çözülmez, ikincisi övülecek bir şeydi.

Mahallenin köşesinde ise inşaat başlamıştı. Bu, şerit değiştirme köprüsünün zemindeki çalışmalarıydı; köprü tamamlandığında, teoriye göre, araçlar motorize bantlar aracılığıyla köprü üzerinde yatay olarak kaydırılacak, şerit değişimi trafik akışını tıkamadan gerçekleşebilecek ve bu sayede şehrin trafik problemi "temelden" çözülecekti. Gazeteler bu projeyi büyük manşetlerle duyurmuştu. Mahallelinin bir kısmı heyecanlıydı, bir kısmı şüpheliydi, büyük çoğunluğu ise inşaat sesinden rahatsızdı ve bu rahatsızlığın diğer görüşlere galip geldiği koşullarda bile dile getirilemediği gerçeğini sessizce taşıyordu.

Lemi bu sesleri duydu. İnşaat sesi, belirli saatlerde ritim kazanıyordu ve bu ritim içinde öngörülemeyen patlamalar, vuruntular, metalin metale çarpması olurdu. Öngörülemeyen şeyler, beyin için en fazla enerji harcatan uyarıcılardı çünkü hazırlık yapılamazdı. Lemi bu sesleri duyarken gözleri pencereye kayardı ve pencereden köşeye bakardı ve köşede inşaatın iskeleti görünürdü, ileride köprü olacak şeyin şu anki ham hali.

Parkta bir öğleden sonra.

Mahallenin ortasındaki park, yetersiz bir oyun bahçesiydi: kaydırak vardı, salıncak vardı ama salıncığın bir halkası eksikti ve bu eksik halka için belediyeye dilekçe verilmişti, dilekçe işleme alınmıştı, işleme alınması ile halkının takılması arasındaki sürenin ne olduğu dilekçede belirtilmemişti. Çocuklar bu eksikliğin etrafından dolaşarak oynuyor, yetişkinler eksiklikten bahsedip geçiyordu.

Neriman Hanım Lemi'yi alışverişten dönerken parka götürmüştü. Lemi bir bankın üzerinde oturdu. Neriman Hanım marketin poşetleri nedeniyle eğilmekte zorlandığından biraz uzakta bekledi.

Yaklaşık sekiz yaşında bir çocuk, saçları dağınık ve bacaklarında o yaşın zorunlu park yaralarıyla, yanından koşarak geçti. Lemi'nin tam önünden geçti ama Lemi'ye bakmadı -ya da baktı ama Lemi'yi görmedi. Fark belirsizdi. Çocuk koşarken bağırdı, sesi parka yayıldı: "Bulamadım! Bulamadım!"

Muhtemelen başka birine söylüyordu, muhtemelen saklambaç oynuyordu ve saklanandığı kişiyi bulamıyordu. Ama Lemi bu sesi duyduğunda içinde bir şey oldu -küçük ama gerçek, bir kayma gibiydi, bir şeyin yerinden oynaması.

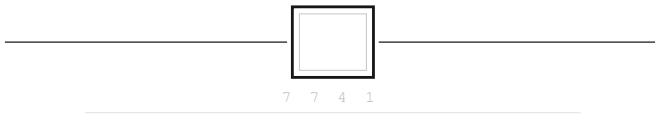
Çocuk koşmaya devam etti ve gözden kayboldu.

Neriman Hanım döndü. "Seni bulamıyordum," dedi, sesi endişeliyle açıklamanın tam ortasındaydı.

"Burdaydım," dedi Lemi.

"Biliyorum," dedi Neriman Hanım. "Ama bulamıyordum."

Bu paradoks Neriman Hanım için birkaç saniye sürdü ve sonra kayboldu, çünkü poşetler ağırdı ve eve dönmek gerekiyordu. Lemi için ise bu paradoks, o günden sonra aklının belirli köşelerinden hiç çıkmadı; hayatının pek çok anında, beklenmedik saatlerde geri döndü.

Eylül 1980. İlkokul başlıyordu.

Neriman Hanım çantayı bir hafta öncesinden hazırlamıştı: iki defter -biri çizgili, biri kareli- kalem, silgi, boyalar. Silginin üzerinde koşan ve gülümseyen bir çocuk figürü baskılıydı. Bu figür gerçek hiçbir çocuğa benzemiyordu -anatomik oranlar biraz tutarsızdı, kol pozisyonu normal koşu mekaniklerine uymuyordu- ama silgilerin üzerine konulan figürlerin gerçekçilik zorunluluğu, Sıra Cumhuriyeti'nde de, başka ülkelerde de, hiçbir zaman resmi bir standart haline getirilmemişti.

Lemi çantayı inceledi. Düzenliydi. Her şey yerindeydi. Bu düzeni Neriman Hanım kurmuştu; büyük olanlar sola, küçük olanlar sağa, bu mantığın nereden geldiği bilinmiyordu ama bir mantığı vardı ve bu, birçok şeyden daha fazlasıydı.

Sabah, Hamit Bey kapıda hazırды. Lemi'ye döndü.

"Hazır mısınız?" dedi.

Lemi döndü.

Hamit Bey'in bakışı başladı. Birinci saniye, ikincisi. Lemi bunu biliyordu artık, saymayı çoktan öğrenmişti -bilinçsiz olarak, refleks olarak, dördüncü saniyede gözlerin dağılacığını, beşinciye bekleyip beklememek gerektiğini. Bu sefer bekleyip beklemeyeceğini anlayamadı; dördüncüde ya da erken beşincide konuştu.

"Evet," dedi.

Hamit Bey güldü. Bu gülüş beklenmedik yerden geldi -dört saniyenin içinde gördüğü şey bir sevinç üretmişti, bu sevinç bu beklenmedik gülüşe dönüşmüştü. Beşinci saniye. Altıncı.

Lemi bunu saydı ve içinde küçük bir şey ısındı.

Çıkıtlar. Sokakta erken sonbahar soğuğu vardı. Şerit değiştirme köprüsünün inşaatı hâlâ sürüyordu, yıllardan beri sürmekteydi ve birkaç yıl daha sürecekti, tamamlandığında vadettiği şeyi yapıp yapmayacağı ise henüz bilinmiyordu. İnşaat sesleri sabah havasında keskin geldi.

Hamit Bey Lemi'nin elini tuttu.

El büyüktü ve sıcaktı. O sabah için Lemi içinde hiçbir analiz yapmadı, hiçbir kategori oluşturmadı, hiçbir örtüntü kaydetmedi. El tutuyordu ve bu tutma, o sabah için başka hiçbir şeyle açıklanmasına gerek olmayan bir şeydi.

Yürüdüler.

Sokak açıldı. Mahallenin sesi arttı - fırın kuyruğu, inşaat, arabalar. Sıra Cumhuriyeti, o sabah da tam zamanında varlığını sürdürmeye devam ediyordu.

BÖLÜM İKİ: FİCUS İLE AYNI STATÜDE

1980-1987

Sıra Cumhuriyeti İlköğretim Mevzuatı, 1962 yılında yürürlüğe giren ve o tarihten bu yana kırk üç maddesinden yirmi ikisinin yorumu tartışmalı olan bir metindi. Tartışmaların büyük çoğunluğu, "çocuğun okula başlama olgunluğu"nın nasıl ölçüleceği üzerinde yoğunlaşıyordu; ölçüm kriterleri değerlendirme komisyonuna bırakılmıştı, komisyon yılda iki kez toplantı yapması gerekirken yılda bir kez topluyordu, ve o bir toplantıda alınan kararlar tutanağa geçirilmeden önce iki kez revize edildiğinden tutanaklar genellikle toplantıdan altı ay sonra tamamlanabiliyordu. Bu gecikme, pratikte herhangi bir sonuç doğurmuyordu çünkü okullar zaten altı yaşındaki çocukları almaya devam ediyordu. Sistem, mevzuatın altında ve mevzuattan bağımsız olarak çalışıyordu, bu bir çatışmaydı ama hiçbir form bu çatışmayı kaydedecek şekilde tasarlanmamıştı.

Lemi, Eylül 1980'de Cumhuriyet İlkokulu'na başladı. Okul, mahallenin batı ucunda, çınar ağaçlarının arasında, iki katlı ve kemer pencerele bir binaydı; bu binayı mimari olarak tariflendirmek için "geç Cumhuriyet dönemi kamusal yapısı" ifadesi kullanılırdı, bu ifadeyi kullananlar binanın ne zaman yapıldığını bilmiyordu ama ifade doğru hissettiriyordu ve doğru hissettiren ifadeler çoğunlukla kullanılmaya devam ederdi. Binanın giriş kapısının solunda, boyası kalkmış bir metal levha üzerinde "İlim, İrfan, İtina" yazıyordu - bu üçlünün neyi kastettiğine dair resmi bir açıklama tabelanın altında verilmemişti.

Hamit Bey ilk gün kapıya kadar geldi. Lemi'nin elini tuttu, aynı o sabah gibi - ya da benzer bir tutmayla, eller aynı ama sabah farklıydı, çünkü sabahlerin birbirini tekrar etmesi ile birbirinin aynısı olmasını, Lemi o yaşta daha ayırt etmiyordu ama ayırımın var olduğunu hissediyordu.

Kapıda durdu. Eğildi. Lemi'yle yüz yüze geldi.

"Bugün," dedi Hamit Bey.

Durdu.

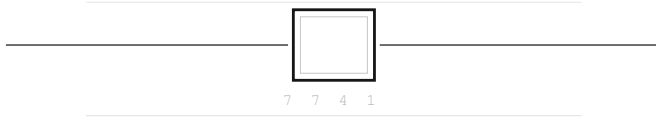
"İyi bir gün olsun," dedi.

Lemi baktı. Hamit Bey'in yüzünde, o saniyenin içinde, birden fazla şey aynı anda bulunuyordu - bir gurur, bir endişe, bir söylemek isteyip söyleyememe hali. Lemi bu katmanları gördü. Gördükten sonra ne yapacağını bilemedi, çünkü bu yaşta görmek ile tepki vermek arasındaki mesafe henüz kapatılamamıştı.

"İyi günler," dedi Lemi.

Hamit Bey düzeldi. Döndü. Gitti. Lemi onu izledi; omuzları biraz düşüktü, adımları biraz yavaştı, ama on adım sonra omuzlar düzeldi ve adımlar hızlandı. Lemi bunu not etti: insanlar, kendilerini izleyen olmadığını düşündüklerinde farklı yürüyordu.

İçeri girdi.

Birinci sınıfın öğretmeni Gülnaz Hanım, kırk yaşında, ince çerçeveli gözlüklü, sesi sınıfı kolayca dolduran ama hiçbir zaman bağırarak zorunda kalmayan biri olarak, her şeyi çok iyi bir niyetle yapıyordu. Bu, bir iltifat olarak söyleniyor - iyi niyet, pek çok meslekte nadir bir kaynak. Gülnaz Hanım'ın iyi niyeti, sınıfın her köşesine eşit biçimde dağıtılmıştı; her çocuğun adını ezberlemek için bir hafta harcamıştı, her çocuğun durumuna göre ses tonu ayarlıyordu, kimse gereksiz yere azarlanmıyordu. Bu özenin ortaya koyduğu meslek etiği, Sıra Cumhuriyeti Milli Eğitim sisteminin o dönemki yazılı politikalarıyla kısmen örtüşüyor, kısmen de örtüşmüyordu; örtüşmeyen kısımlar için Gülnaz Hanım'ın kendi pratik çözümleri vardı ve bu çözümler sonuçları itibarıyla politikadan daha işlevliydi.

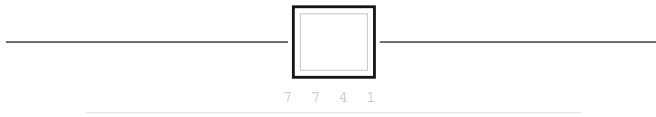
Yine de, bazı şeyler vardı; Gülnaz Hanım'ın görme alanındaki belirli bir boşluk gibiydi bu, ya da görme değil algılama, daha doğrusu algılamanın önünde işleyen bir süzgeç. Lemi, sınıfın ikinci sırasında, pencereden üçüncü koltuktaydı. Bu koltuk ne çok kenarda ne

çok ortadaydı; öğretmenin gözü tarafından doğal olarak taranan bir aralığa denk geliyordu. Gülnaz Hanım tahtaya yazdı, dönüp sınıfa baktı, soldan sağa taradı, Lemi'nin bulunduğu noktaya geldi ve geçti.

Bu ilk hafta boyunca beş kez tekrarlandı. Lemi saydı.

Yoklama listeleri, buna karşın, Lemi'nin adını taşıyordu. Her sabah Gülnaz Hanım sınıf defterini açıyor, sırayla isimleri okuyordu ve Lemi'nin adına gelince "Lemi" diyordu; Lemi "buradayım" diyordu; Gülnaz Hanım bir sonraki isme geçiyordu. İşlem gerçekleşiyordu. Kayıt kapanıyordu. Ama yoklama prosedürünün tamamlanmış olması ile Lemi'nin zihinsel olarak sınıfa dahil edilmiş olması arasında, her sabah tekrarlanan ve hiçbir zaman daralmayan bir aç vardı.

Lemi bunu ilk ay içinde anlamaya başladı. İkinci ayda kavradı. Üçüncü ayda, bunu anlamış olmak ile bu konuda ne yapılması gerektiğini bilmek arasındaki boşluğun da en az birincisi kadar derin olduğunu fark etti.

Sınıfın köşesinde bir saksı bitkisi vardı.

Bu bitkinin adı yoktu - yani, botanik adı vardı, muhtemelen, ama kimse bunu bilmiyordu ve sormak kimsenin aklına gelmemişti. Gülnaz Hanım'ın sınıfa gelişinden önceki öğretmenden kalmış olduğu söyleniyordu, ama bu önceki öğretmen o kadar eskidi ki sınıftaki hiçbir çocuk onunla karşılaşmamıştı ve "o öğretmenden kalmıştı" ifadesi zamanla "hep oradaydı" anlamına yaklaşmıştı. Yaprakları koyu yeşil, büyümesi yavaş, sulama konusundaki talepleri son derece mütevazıydı; haftada bir, sabah güneşinden hissedilir derecede pay alıyordu ama yokluğu da bozmuyordu.

Gülnaz Hanım zaman zaman bitkiyi "sınıfın misafiri" olarak tanımlıyordu. Bu tanım herhangi bir sonuç doğurmuyordu - kimse bitkiyi ziyaret etmiyordu, kimse onunla konuşmuyordu, kimse gittiğinde ya da geldiğinde fark etmiyordu. "Sınıfın misafiri" tanımı,

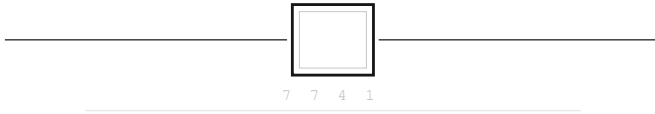
bitkinin orada bulunmasını açıklamak yerine bu bulunuşa estetik bir gerekçe ekliyordu, bu fark ince ama gerçektir.

Lemi bu bitkiye baktı.

Sonra kendine baktı - ya da kendine bakar gibi, kendini sınıfın dokusunun içinde nerede konumlandığını değerlendirdi.

İkisi arasındaki benzerliklerin listesi o gün aklında oluşmaya başladı. Bitkinin ismi vardı ama kimse söylemiyordu. Lemi'nin ismi her sabah okunuyordu ama bu okuma sesi bir yerde bırakılıyor, Lemi'ye ulaşmıyordu. Bitkinin sulama ihtiyacı vardı ve bu ihtiyaç karşılandığı sürece varlığı sürdürüyordu. Lemi'nin ihtiyaçları vardı ve bu ihtiyaçlar karşılandığı sürece - yemek, uyku, giysi - herhangi bir müdahale gerektirmeden günler geçiyordu. Bitki yeni yaprak çıkardığında kimse bunu çok önemsemiyordu. Lemi bir şey öğrendiğinde, ki öğreniyordu, bu da büyük ölçüde kendi meselesiydi.

Bu listeyi çıkarmak için bir kağıt ve kalem kullanmadı. Liste, içinde, sessizce oluştu ve orada kaldı.

Ev tarafında, aynı dönemde, Hamit Bey'in radyo vidasının akıbeti netleşti: vida yoktu.

Bu netleşme ani olmadı. Hamit Bey önce teneke kutuyu aradı. Teneke kutu dolapta, alt rafta, eskiden içinde ne olduğu bilinmez nesneler bulunan kutu - onu buldu. Açtı. İçinde eski bir düğme, birkaç pul, bir anahtarlık, bir Japon yapımı tükenmez kalem ve Lemi'nin birkaç yaşındayken çizdiği bir resmin parçası vardı; bunların hiçbirinin o kutuya nasıl girdiğine dair geçerli bir açıklama yoktu.

Vida yoktu.

Hamit Bey kutuyu kapattı. Açtı. Tekrar baktı. Kapadı.

"Vida," dedi, Neriman Hanım'a yönelik ama ses odanın duvarına yönelmiş gibi çıkıyordu. "4mm. Çapraz başlık. Radyodan çıkardım, kutuya koydum."

"Hangi kutuya?" dedi Neriman Hanım.

"Bu kutuya."

Neriman Hanım geldi, baktı, kutuyu karıştırdı. "Burada değil."

"Koydum."

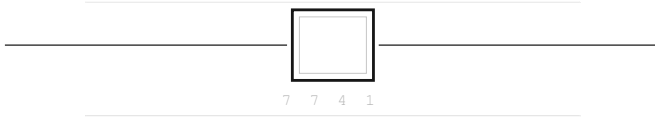
"Belki başka bir yere koydun."

"Bu kutuya koydum."

Bu konuşma üç dakika daha sürdü ve her turda aynı döngüyü tekrarladı: Hamit Bey koyduğunu söyledi, Neriman Hanım burada olmadığını söyledi, Hamit Bey tekrar koyduğunu söyledi, bu döngü bir çözümle değil yorgunlukla kapandı. Vida kaybolmuştu. Radyo da, bezinin altında, kaybolmuş gibiydi.

Lemi o konuşmayı mutfak kapısından duydu. Dinlemek için değil, o sırada koridordan geçiyordu; ama geçerken duyulmuş olması, duyulmanın içeride bir yer bulmasını engellemiyor.

O günden sonra Lemi zaman zaman vida hakkında düşündü. Vida, somut bir nesneydi: 4mm, çapraz başlık, metalik renk. Küçüktü ama varken radyoyu bir arada tutan şeydi; yokken radyo kapanıyordu ve kapandıktan sonra ses aranıyor, ses bulunamıyordu. Küçük bir şeyin yeri doldurulamazlığı, o yaşın dili için büyük bir kavramdı. Ama his, dilin önünde geliyordu.

Cumhuriyet İlkokulu'nun müfredatı, Sıra Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1979 tarihli kararıyla belirlenmişti ve bu kararda dört temel alan tanımlanmıştı: dil, matematik, hayat bilgisi, beden eğitimi. Beşinci bir alan olarak resim dersi eklenmişti ama resim dersine ayrılan saatler, okul takviminde müzik dersiyle çakışıyordu; bu çakışmanın farkında olan yetkililerin sayısı sınırlıydı ve farkında olanların bu çakışmayı çözme yetkisi yoktu.

Matematiği Lemi, başkalarından farklı bir hızda fark etti.

Fark etmek, bilmekten önce geliyordu: matematik, diğer derslerin aksine, tutarsızlığa yer tanııyordu. Türkçede bir kelime birden fazla anlam taşıyabiliyordu ve bu çoğulluğun neye göre çözümleneceğı bağlama bırakılıyordu, bağlam her zaman açık değildi. Hayat bilgisinde "doğru davranış" denen şey, duruma göre değişiyordu ve bu değişimi yönetecek kurallar ancak örtük olarak vardı. Ama matematikte, verilen veri doğruysa ve işlem doğruysa, sonuç doğrudu. Bunu Lemi öğretmenden öğrenmedi - öğretmen zaten öğretiyordu, ama Lemi'nin hissettiğı şeyi öğretmiyordu. Öğretmenin öğrettiğı işlemldi; Lemi'nin hissettiğı şey işlemin arkasındaki tutarlılıktı.

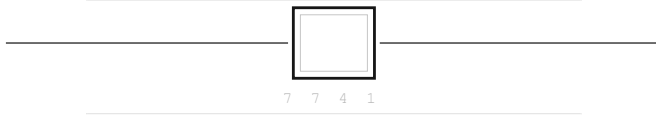
Bu tutarlılık, insanlarla çalışmaktan çok farklıydı.

İnsanlarda tutarlılık vardı ama bu tutarlılık görünmez katmanlar arasında saklıydı. Matematik ise her şeyi yüzeyine koyuyordu. Neyin nerede olduğu biliniyordu. Hangi adımın neyi gerektirdiğı açıktı. Sonucu hesaplayan bir sonraki adımın ne olacağını söylüyordu.

Birinci sınıfın sonunda Gülnaz Hanım karnelerini dağıttı. Matematikte tam not. "Çok iyi," dedi Gülnaz Hanım, karneleri verirken sırayla ilerliyordu, Lemi'ye geldi, karneli uzattı, Lemi aldı, Gülnaz Hanım bir sonraki çocuğa geçti. Bu değerlendirme, Lemi'ye yönelik ama Lemi'ye bırakılmadan yapılmış bir değerlendirmeydi.

Lemi karnesi bakarken şunu düşündü: "Çok iyi" bir sonuca işaret ediyordu. Ama bu sonuca giden süreci kimse görmemişti.

Gülnaz Hanım, o yılın sonunda, "Lemi uslu ve yetenekli bir çocuktur" yazdı öğrenci dosyasına. Bu cümle, sonraki yedi yıl boyunca farklı öğretmenler tarafından kopyalanarak devam etti, bazıları "uslu" kelimesini değiştirdi, bazıları "yetenekli"yi, ama "ve" bağlacı her versiyonda sabit kaldı. Cümle hayatını sürdürdü; Lemi'nin onu söyleyen öğretmenlerle olan ilişkisinden çok daha uzun süre.

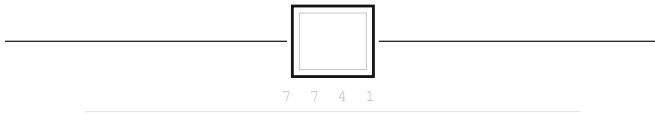

1981 yazı başında, şerit değiştirme köprüsünün inşaatına dair ilk resmi açıklama geldi.

Köprü, 1978'de başlamıştı. 1987'de tamamlanacaktı. Aradan üç yıl geçmişti ve tamamlanma tarihine ilişkin planın üçte biri dolmuştu. Bu iyi bir orandı, teorik olarak. Pratikte, İnşaat Koordinasyon Birimi'nin sunduğu ilerleme raporunda, "tamamlanan kısımlar"ın miktarı belirsiz bırakılmış; "tamamlandı" kelimesinin neyi kastettiği ise raporun dipnotuna taşınmış ve dipnot teknik jargon içerdiğinden belediye meclisinde yalnızca iki üye tarafından okunmuştu.

Mahallede konuşuluyordu. Fırın önünde sabah toplantılarında, eczane önünde öğleden sonra muhabbet aralarında, apartman girişinde gece sohbetlerinde köprü konusu sürekli dönenlerden biriydi: ne zaman bitecek, bitince işe yarayacak mı, işe yarasa o fiyata değer miydi, değmez miydi kim sorumlu, sorumluluk sistemi nasıl çalışırdı, sisteme güven neden bu düzeyde -konular zincirleme birbirine bağlanıyor ve herhangi bir noktada konuşma birinin gelmesiyle ya da birinin bakkaldan bir şey almayı hatırlamasıyla kapanıyordu.

Lemi bu konuşmaları duydu. Büyüklerin masasında oturmuyordu ama ses sınırlara ihtiyaç duymuyordu. Şunu anladı: köprü hakkındaki konuşmalar, köprü hakkında değildi. Köprüden bahsediliyordu ama söylenen şey başka bir şeydi - bir beklenti sorunuydu, bir güven sorunuydu, bir zamanla olan ilişki sorunuydu. İnsanlar köprüyü konuşurken aslında şunu soruyordu: söylenen şeyler gerçekleşir mi?

İkinci sınıfta, sınıf öğretmeni Raif Bey oldu.

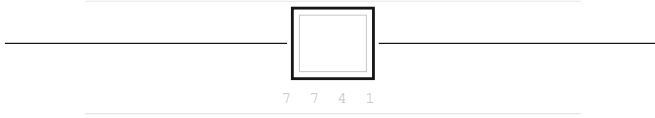
Raif Bey, ellilik, bıyıklı, öğleden sonraki saatlerde görünür bir yorgunluk taşıyan ama sabah derslerinde bu yorgunluğu erteleyen bir adamdı. Derse girerdi, defteri açardı, sıraları gözden geçirirdi; bu gözden geçirme, her seferinde soldan başlayıp sağa doğru giderdi ve orta sıraların ortasında, belirli bir noktada, bakış bir anlığına duraksardı - sonra devam ederdi. Lemi bu duraksamayı takip etmeye başladı. Her sabah, aynı noktada. Sonra bir sabah duraksamanın tam yerini tespit etti: Raif Bey'in gözü Lemi'nin koltuğuna geldiğinde bir

saniye askıya alınıyordu, orada ne olduğunu netleştirmeye çalışır gibi, sonra bir karar vermeden geçip gidiyordu.

Bu askıya alınma yalnızca Raif Bey'de yoktu. Matematik öğretmeni Süheyla Hanım da yapıyordu bunu. Beden eğitimi öğretmeni Muzaffer Bey - amca Muzaffer ile aynı isim, bu Lemi'nin dikkatini çekti - de yapıyordu. Hayat bilgisi öğretmeni İlhami Bey, Lemi'nin varlığının ne zaman kaydedildiğinden bağımsız olarak, Lemi'nin el kaldırdığı anlarda gözünü başka yöne çevirme eğilimindeydi.

Lemi el kaldırmayı ikinci sınıfın sonunda bıraktı.

Bu bir karar değildi. Sadece, el kaldırmanın işlevsiz olduğu bir ortamda el kaldırma refleksi köreldi. Körelen refleksler için hüznün duymak gerekmiyordu, ama Lemi o dönemde hüznün ile dikkat dağınıklığı arasındaki farkı henüz tam olarak ayırt edemiyordu.

O yılın kışında Banu Teyze geldi.

Banu Teyze, Hamit Bey'in küçük kız kardeşiydi: kısa boylu, hızlı konuşan, bir odaya girdiğinde her şeyi bir kez gören ve gördüklerini hemen kategorize eden biri. Bu hız, onun özellikle pratik zekasından kaynaklanmıyordu - ya da yalnızca pratik zekadan değil. Banu Teyze dünyayı çabuk taradı ve bu tarama sırasında hiçbir şeyi atlamadı; atlamak, onun için mümkün olmayan bir şeydi, bu mümkün olmamanın sebebini Banu Teyze bir kez "Gözümün önünde ne varsa görmek zorundayım, ne yapayım" diyerek açıklamıştı, bu açıklama bir açıklama olmaktan çok bir şikayetti ama içinde doğruluk taşıyordu.

Kapıdan girdi. Neriman Hanım'a sarıldı. Hamit Bey'le öpüştü. Çantayı bıraktı. Salonun içinde durdu. Sağa baktı - ficus, köşede - sola baktı - koltuklar. Ortaya baktı. Orta noktada Lemi duruyordu; sekiz yaşında, palto henüz çıkmamış, okuldan dönerken aldığı çamurlu ayakkabılardan birinin bağcığı çözülmüştü.

"Bu mu oğlanınız?" dedi Banu Teyze.

"Lemi," dedi Neriman Hanım.

"Biliyorum Lemi," dedi Banu Teyze ve Lemi'ye döndü. Döndüğünde gözleri doğrudan Lemi'ye geldi - bir çevreden geçmeden, bir askıya alınma olmadan, başka bir yere bakıp sonra geri dönmeden. Doğrudan. Lemi bu bakışı aldığı anda içinde bir şey oldu; bunu tarif edecek bir dil yoktu o yaşta, ama sonradan bu anı hatırladığında "biri içeri girdi" diye düşünecekti.

"Bağcığın çözülmüş," dedi Banu Teyze.

Lemi aşağı baktı. Gerçekten çözülmüştü.

Eğildi, bağladı.

"İyi," dedi Banu Teyze. "Kendi bağlıyor musun?"

"Evet," dedi Lemi.

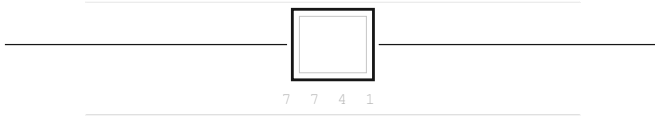
"Kaçından beri?"

"Beşten beri."

"Erken," dedi Banu Teyze, bu bir iltifat olarak söylendi. Sonra döndü, paltoyu çıkardı, çantayı açtı, içinden bir şeyler çıkardı, sohbet devam etti ve akşam yemeği boyunca Banu Teyze'nin sesi odayı doldurdu. Ama akşam boyunca Lemi'ye bakış yönü hiç kaymadı; konuşurken Lemi'ye de döndü, sorular sordu, cevapları dinledi - gerçekten dinledi, cevabın ortasında başka yöne geçmeden.

Lemi o geceyi not etti.

Banu Teyze yılda iki, bazen üç kez geliyordu. Her gelişinde aynı şey oldu: kapıdan girdi, Lemi'yi gördü, gördüğünü belli etti. Bu, fark edilmenin çok basit bir biçimiydi ama fark edilmenin basit biçimleri, karmaşık biçimlerinin yokluğunda, çok daha büyük yer kaplardı.

Dördüncü sınıfta bir gün, sınıfta ilginç bir şey oldu.

Matematik dersinde, Süheyla Hanım tahtaya bir problem yazdı. Problem, beş adım gerektiren bir işlemler zincirini içeriyordu; Süheyla Hanım ilk adımı açıkladı, durdu, "Şimdi ikinci adımda ne yapılacaktır?" diye sordu. Eller kalktı - Tamer kalktı, her zaman erkenden

kaldıran, sesi sınıfı dolduran Tamer; Seçil kalktı, doğru cevap vermek için ciddi bir rekabet içinde olan Seçil; birkaç kişi daha.

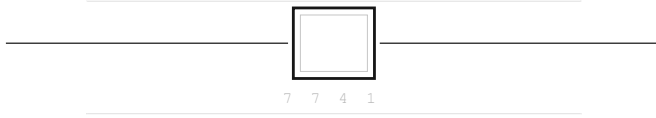
Lemi'nin elini kaldırmıyordu artık. Ama ikinci adımın cevabını biliyordu. Üçüncünün ve dördüncünün de. Beşinci adımın cevabını problem tahtaya yazılmadan önce, Süheyla Hanım kalemı kaldırmadan, içinde hesaplamıştı.

Süheyla Hanım Tamer'i işaret etti. Tamer cevabı verdi. Doğruydu. Süheyla Hanım onayladı. Devam ettiler.

Lemi, o ders boyunca, hesapladı. Süheyla Hanım'ın her sorusundan önce cevabı buldu, cevabın geldiği yolu izledi, yolun neden o cevaba çıktığını anladı. Sesini çıkarmadı. Süheyla Hanım sormadı.

Ders bitti. Kopya yok, not yok, onay yok.

Lemi çantasını aldı ve çıktı.

Hamit Bey'in radyosu, bezi altında kalmaya devam etti.

Zaman zaman, özellikle hafta sonları, Hamit Bey bezin önünde durdu. Baktı. Bir kez bezi kaldırdı ve içine baktı; vidanın yerinde küçük bir boşluk vardı, 4mm'lik bir şeyin olması gereken yer. Bezi geri kapattı.

"Bir gün tamir ettiririz," dedi Neriman Hanım.

"Tamir için vida lazım," dedi Hamit Bey. "Ama vida burada değil."

"Aynı ölçüde başka vida bulunamaz mı?"

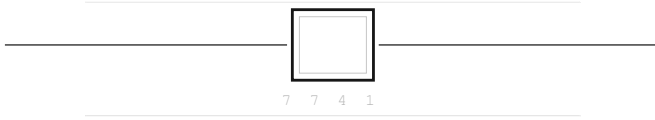
"Onda bir döngü var," dedi Hamit Bey, ve bu cümle herhangi bir şey söylüyor gibiydi ama ne söylediği belirsizdi. Neriman Hanım "Tamam" dedi; bu "tamam", anlamak anlamına değil konuyu kapatmak anlamına geliyordu.

Lemi o konuşmayı dinlerken şunu düşündü: vida, özel bir vida değildi. Standart bir parçaydı. Teorik olarak başka bir vida da işe yarardı. Ama Hamit Bey için o vida orijinal

vidaydı, kaybolmuş olan orijinalin kendisiydi ve orijinalin kaybı yerine geçecek şeyin varlığını mümkün kılıyordu.

Sonraki günlerde Lemi zaman zaman cüzdanına baktı - cüzdanı yoktu, küçük bir kese kağıdı vardı, onun içine bir kağıt parçası koydu ve o kağıda yazdı: "4mm çapraz vida." Neden yazdı? Kaybedemeyeceği bir yere koymuş olmak için. Bulursa hatırlamak için. Ya da sadece, bazı şeyler yazılmazsa tamamen kaybolur, ve bu yazma eylemi kayboluşu engelleyebilir, diye.

Kağıt o andan itibaren o küçük kesede kaldı.

Beşinci sınıfta, okulun girişine yeni bir şey geldi: bir hesap makinesi.

Bu, müdür odasının dışına, danışma gişesinin yanına konulmuştu. Amacı belirsizdi; muhasebe işlemleri için miydi, öğrenciler için miydi, yoksa yeni bir modernleşme hamlesinin görünür çıktısı olarak mı oraya yerleştirilmişti - bunların hiçbiri yazılı bir kaynakta net değildi. Ama oradaydı: gri plastik kasa, küçük LCD ekran, tuşlar.

Lemi bir gün okul çıkışında oraya yaklaştı. Kimse yoktu. Bir tuşa bastı. Ekran yandı: o.. Bir tuşa daha bastı: 5. Sonra toplama, sonra 3. Ekran 8 gösterdi. Lemi bunu zaten biliyordu; bu bir keşif değildi. Ama makineyle iletişim farklıydı. Makine her tuşa tam ve tutarsız olmayan bir tepki veriyordu. Her bastığında tam olarak beklenen şey oluyordu. Beklenti ve gerçeklik örtüşüyordu.

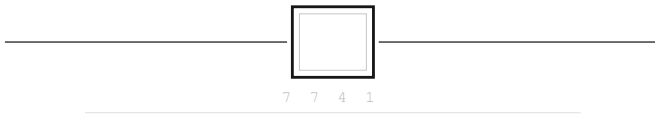
Lemi birkaç dakika daha kaldı. Hesap yaptı - işe yaramaz hesaplar, rastgele sayılar, sonucu önceden bildiği işlemler. Makine her seferinde aynı cevabı verdi.

Sonra, okul kapısı gürültüyle açıldı ve içeriden bir öğretmen çıktı. Lemi geride çekildi. Öğretmen makineye bakmadı, Lemi'ye bakmadı, geçip gitti.

Lemi de gitti.

Ama hesap makinesiyle geçirdiği beş dakikayı, o hafta boyunca aklında tuttu. Tutarlılık, değerliydi. Tutarlılık, nadir bir kaynaktı. Ve şu an için, öyle görünüyordu ki, tuş

basan parmakla tutarlı tepki veren makinenin arasında kurulabilen bu doğrudan ilişki, Lemi'nin o yaşta doğrudan yaşadığı tek ilişkiydi.

1985 yılının sonbaharında, şerit değiştirme köprüsüne dair yeni bir duyuru geldi.

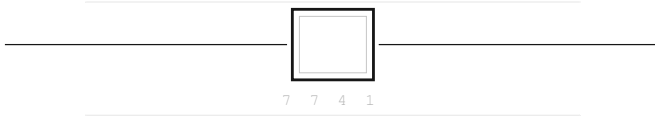
Bu duyuru, öncekilerden farklıydı: tamamlanma tarihi revize edildi. 1987 yerine 1988. Gerekçe, "teknik koşulların beklenenden farklı gelişmesi ve ek mühendislik değerlendirmeleri ihtiyacı"ydı. Gazeteler bu duyuruyu üçüncü ya da dördüncü sayfada verdi; ilk yıl birinci sayfada, ikinci yıl ikinci sayfada çıkan köprü haberleri, sayfalar geriye gittikçe haberin ivmesinin de gerilediğini gösteriyordu. Mahallede konuşuldu, daha az heyecanla, daha fazla beklenti yorgunluğuyla.

Hamit Bey akşam yemeğinde şunu söyledi: "1988 dediler şimdi."

Neriman Hanım "Hm" dedi.

Lemi yemeğini yedi.

Hiç kimse 1987'yi geri getirmeyi öneremezdi; tarih geçti ve tarihler geri gelmiyordu. Ama geri gelmeyen tarihlerin nasıl hissettirdiği - bu, uzun süre kalıyordu.

Ortaokula geçiş, 1985'de başlamıştı - aslında 1984 müfredatı bu geçişi bir yıl öne almıştı ama uygulama yıllara yayıldığından hangi yılın "resmi" geçiş yılı olduğu belirsiz kalmıştı. Lemi, her halükarda, ortaokula geçti.

Yeni okulun ilk günü, yeni bir defter vardı: öğrenci sicil formu. Sınıf öğretmeni Halit Bey bu formu doldururken sıralardan geçti. Her öğrenciye adını sordu, bazılarının adlarını zaten biliyordu, tanıdık yüzler, kardeşler, mahalleliler.

Lemi'ye geldi.

"Adın:"

"Lemi."

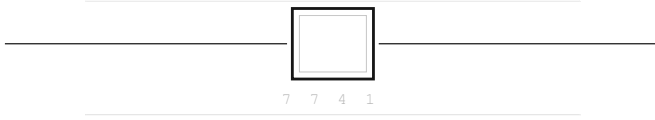
"Lemi ne?"

"Lemi Şenoğlu."

Halit Bey yazdı. Devam etti. Bu, tamamen normal bir prosedürdü. Ama bu prosedür tamamlandıktan sonra, Halit Bey sınıfı taradığında, gözü soldan sağa gitti ve Lemi'nin oturduğu noktada bir saniye duraksadı - sonra geçti.

Lemi bunu saydı. Bir saniye.

Bu, tanıdık bir süre.

Ortaokulda matematik öğretmeni Faik Bey, ilkokuldaki Süheyla Hanım'dan farklıydı: daha az sabırlı, daha az metodikti, ama problemleri tahtada çözme biçiminde bir zarafet vardı. Her adımı kısa bir duraklamayla birbirinden ayırıyor ve bu duraksama sırasında "neden böyle yapıldığı"nı söylemiyordu - bunu söylemek, bilmek ile yapabilmek arasındaki farkı kaybettirirdi, ve bu farkın korunması öğretmenin bilinçli bir tercihiydi. Lemi bunu fark etti. Bu fark, başka bir şeyin de fark edildiğini söylüyordu: Faik Bey düşünme sürecini takdir ediyordu, yalnızca sonucu değil.

Bir gün Lemi kapıdan çıkarken Faik Bey seslendi: "Lemi."

Lemi döndü.

"Bugünkü soruyu sen de yaptın, değil mi?"

Lemi durdu. Evet yapmıştı. Ama sorulmamıştı, eli kaldırılmamıştı, sonucu sesli söylenmemişti.

"Evet," dedi Lemi.

"Nasıl yaptın?"

Lemi adımları anlattı. Kısa ve eksiksiz.

Faik Bey dinledi. "Doğru yol," dedi. "Ama bir adım daha kısa yapılabilirdi."

"Biliyorum," dedi Lemi. "Üçüncü adımı atlayabilirdim."

Faik Bey baktı. Bu bakış askıya alınmadı; merkezinde bir değerlendirme vardı.
"Neden atlamadın?"

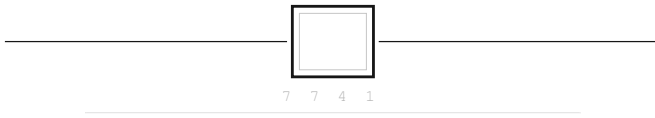
"Atlamak hata olasılığını artırır. Kısa yol her zaman güvenli değil."

Faik Bey bir saniye daha baktı. "Tamam," dedi.

Kapıdan çıktı.

Lemi de çıktı.

Bu konuşma iki dakika sürmüştü ve Faik Bey bir hafta sonra Lemi'nin adını hatırlamamıştı. Ama o iki dakika içinde, bir kez, Lemi'nin düşüncesi görülmüştü - yalnızca varlığı değil, içindeki süreç.

1987 baharında, şerit değiştirme köprüsü tamamlandı.

Ya da: tamamlanmış sayıldı. Teknik ekip, bant sisteminin "işlevsel eşik" ulaştığını açıkladı; "işlevsel eşik" neyi kastettiği raporun dört numaralı maddesinde tanımlanmıştı ve bu tanım teknik dil içerdiğinden doğrudan alıntılanması yerine özetlendi, özetlerin özetinde ise köprünün "trafik sorununa katkı sağlayabileceği" ifadesi yer aldı. "Katkı sağlayabileceği" ile "çözeceği" arasındaki semantik mesafe, yalnızca 1978'deki duyuruyla bu 1987 açıklamasını yan yana okuyanlar tarafından görülebiliyordu ve bu ikisini yan yana okuyanların sayısı sınırlıydı.

Açılış töreni yapıldı. Belediye başkanı konuştu. Gazeteler fotoğraf çekti. Mahallelinin bir kısmı törene gitti, bir kısmı gitmedi.

İlk gün, köprü girişinde ortalama bekleme süresi yirmi üç dakikaydı.

Hamit Bey akşam dönerken köprüden geçmişti. Eve girdi, çantasını bıraktı - sola - ve "Köprüden geçtim," dedi.

"Nasıldı?" dedi Neriman Hanım.

"Yirmi beş dakika bekledim."

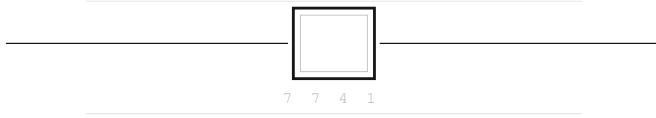
Neriman Hanım "Hm" dedi.

Lemi oturma odasında, kitabının üzerinde, bu konuşmayı duydu ve şunu düşündü: köprü, inşaatının başladığı günden bu yana, mahallenin sesinde hep vardı. Şimdi bitmişti. Ama bitmek ile vadettiği şey olmak, aynı şey olmamıştı.

Köprü şimdi tamamlanmıştı.

Yirmi üç dakika bekleme süresiyle, motorize bant sistemiyle, şerit değiştirme vaadiyle - tamamlanmıştı.

Ve mahalleden geçerken her sabah görülecekti; artık inşaat iskeletinin ham haliyle değil, tamamlanmış ve çalışan ve yirmi üç dakika işleyen haliyle. Bu, Lemi için farklıydı: bir şeyin inşaat halinde olması ile tamamlanıp hayal kırıklığı haline gelmesi arasında kalan mesafeyi, o sabaha kadar biliyordu ama yaşamamıştı. Şimdi yaşandı.

O yılın son günü, Lemi defterine bir şeyler yazdı.

Daha doğrusu, defterine değil küçük bir kağıda. Bir liste değildi, bir mektup değildi; rastgele birkaç gözlem, rastgele bir sıralamayla:

*Bazı şeyler büyük gürültüyle başlar ve sessizce devam eder. * *Bazı insanlar odaya girerken sizi görür, bazıları görmez, bu görmeyişin sebebi kötü niyet değil. * *Makineler tutarlı davranır. * *Vida küçüktür ama kaybı büyük. * *Köprü bittiğinde yirmi üç dakika.*

Kağıdı katladı. Nereye koyacağını bilemedi. Sonunda vida notunun yanına, küçük kesedeki kağıdın arkasına yazdı.

O kesede iki not oldu.

Lemi o gece uyurken, Sıra Cumhuriyeti'nin başkenti Orta, normal bir şehir gürültüsüyle devam ediyordu; inşaat sesi artık yoktu ama yerine köprüdeki motorize bantların haftanın belirli günlerinde çıkardığı düşük frekanslı titreşim geçmişti ve bu titreşim fark edilebilir miydi, fark etmek için köprüye çok yakın oturmak mı gerekiyordu, bu yakınlık

ne kadardı - bu soruların hiçbirini o gece sorulmadı ve sorulmaması, soruların var olmadığını göstermiyordu.

BÖLÜM ÜÇ: BÜROKRASI VE BEDEN

1988-1993

Sıra Cumhuriyeti'nde liseye geçiş, idari açıdan iki aşamadan oluşuyordu: birinci aşamada öğrenci, ilkokul çıkış belgesiyle ortaokul kayıt birimine başvuruyordu; ikinci aşamada, ortaokul tamamlanma belgesiyle lise kayıt birimine başvuruyordu. Her iki aşamada da belgeler üç nüsha hazırlanıyordu, bir nüshası öğrencide, bir nüshası kurumda, bir nüshası Milli Eğitim Müdürlüğü'nün bölge arşivinde kalıyordu. Bölge arşivinin son on yıldaki belgelerini barındırmakta ciddi bir fiziksel alan sorunu yaşandığından, arşivin bir kısmı bodrum katta nem sorunuyla karşı karşıyaydı; bu nem sorununun giderilmesi için talep edilen ödenek, talep formunun yanlış birime gönderilmesi nedeniyle üç yıldır askıda bekliyordu. Belgeler bozulup bozulmadığı bilinmeden bekliyordu.

Lemi, Eylül 1988'de Orta Erkek Lisesi'ne kaydoldu. Kayıt memuru Cemil Bey, kayıt formunu doldururken adını sordu, soyadını sordu, doğum tarihini sordu, anne adını sordu, baba adını sordu, kan grubunu sordu; Lemi A Rh+ olduğunu söyledi, Cemil Bey formu doldururken "A pozitif" yazmak yerine yanlışlıkla "B pozitif" yazdı ve sonra üstünü çizdi, üstü çizili versiyonun üzerine "A Poz." yazdı, bu düzeltme ilerde bir belirsizlik yaratacaktı ama o belirsizlik bu kayıt anından sekiz yıl uzakta olduğundan şu an kimseyi ilgilendirmiyordu.

Form tamamlandı. Dosyalandı.

"Hoş geldin," dedi Cemil Bey, bu ifadeyi bütün yeni kayıtlara söylüyordu ve bu tekrar, ifadenin samimiyetini azaltmıyordu ama içeriğini de artırmıyordu.

Lemi içeri girdi.

Orta Erkek Lisesi, şehrin kuzey yakasında, üç katlı ve Cumhuriyet binalarına özgü o simetrik cepheyle duruyordu; binanın tam ortasında bir çıkıntı vardı, bu çıkıntının içinde müdür odası, müdür odası penceresinin sol köşesinde küçük bir çatlak, bu çatlağın zaman içinde büyüyip büyümeyeceği henüz belirsizdi ama büyüme eğilimindeydi. Okul bahçesi büyüktü; büyük bahçeler, Sıra Cumhuriyeti'nin o dönemki kamusal yapı planlamasında "açık alan ihtiyacı" başlığı altında değerlendirilmiş ve bu değerlendirme sonucunda yapıların çevresine gerekenden büyük bahçeler bırakılmıştı, ne kadar büyük olması gerektiğine dair standart ise "yeterince büyük" olarak tanımlanmıştı, bu tanım ölçülebilir değildi ama uygulamada hiçbir sorun çıkarmamıştı çünkü kimse ölçüm yapmayı talep etmemişti.

İlk hafta, tanışma haftasıydı.

Sınıf öğretmenini Savaş Bey, kırklı yaşlarında, yavaş konuşan, her cümlesinin sonunda bir saniye bekleyen ve bu beklemenin farkında olmayan biri olarak sınıfa girdi. Kendini tanıttı. Sınıfı tanıttırdı - yani, her öğrenciyi ayağa kaldırıp adını ve ilk öğretimi nereden bitirdiğini söylettirdi. Bu prosedür, okuldaki bütün öğretmenler tarafından aynı hafta yapıldığından, her öğrenci o haftayı beş kez ayağa kalkarak geçirdi.

Lemi sırası geldiğinde ayağa kalktı.

"Lemi Şenoğlu. Cumhuriyet İlkokulu ve Ortaokulu."

Savaş Bey başını salladı. Lemi oturdu.

Bu, her öğrenci için yaklaşık sekiz saniyeydi; sekiz saniye içinde isim ve köken aktarılıyordu ve bu aktarım, öğretmenin zihinsel haritasına o öğrencinin ilk kaydını yapıyordu. Lemi bu kaydın yapılıp yapılmadığını göremiyordu. Ama Savaş Bey'in gözü onu aldıktan sonra bir sonraki öğrenciye ne kadar sürede geçtiğini ölçebildi: üç saniye. Diğer öğrenciler için bu geçiş altı ya da yedi saniyeydi.

Üç saniye ile yedi saniye arasındaki fark - bu farkın ne anlama geldiğini tam olarak bilmiyordu.

Beden.

Bu kelime, o dönemde Lemi için özellikle karmaşık bir hal almıştı. Bedenin, ortaokul yıllarından lise yıllarına geçişte, belirli değişiklikler geçirdiği biliniyordu - bu değişiklikler biyoloji kitabında iki sayfayla ele alınmış, sınıfta bir öğle arası molasında Sağlık Bilgisi öğretmen tarafından on beş dakika içinde özetlenmişti. On beş dakika yeterli değildi, ama sınıftaki genel utanç iklimiyle birleşince öğretmenin sesi alçalmış ve konunun teknik ayrıntıları duyulur olmaktan çıkmıştı. Bir kısım bilgi söylenmemiş, söylenenin bir kısmı duyulmamış, duyulanın bir kısmı anlaşılmamıştı.

Lemi bu boşlukları kendi gözlemleriyle doldurmayı denerdi. Gözlem, her zaman güvenilir bir kaynaktı ama bu konuda gözlem nesnesi olan bedenin aynı zamanda gözlemci olması nesnel değerlendirmeyi güçleştiriyordu.

Buna rağmen bazı tespitler yapılabildi.

Tespit 1: Beden, artık daha çok yer kaplıyordu. Bu alan genişlemesi tek yönlü ve düzgün değildi; bazı kısımlar diğerlerinden hızlı büyüyordu ve bu hız farkı beden koordinasyonuna yansıyor. Lemi sınıfta otururken bazen kolunu kaldırdığında başka bir şeye çarpıyordu, bu çarpmayı öngöremiyordu, öngörememek analitik sistemin başarısız olduğunu söylüyordu.

Tespit 2: Ses değişiyordu. Sesi duyduğunda, ilk anlarda, bu sesi kendisi ürettiğine dair tam bir inanç oluşturamıyordu. Sesin bir kısmı tanıdıktı, bir kısmı yeni geliyordu. Bu iki ses katmanı bazen aynı cümlenin ortasında yer değiştiriyordu.

Tespit 3: Başka insanlar, özellikle belirli insanlar, beyne daha önce gitmediği bir yoldan giriyor gibiydi. Bu, düşünmek istemediği bir anda, beklenmedik bir saatte, öngörülemeyen bir bağlamda oluyordu. Bu beklenmedik girişler ile öngörülemeyen çarpışmalar arasında bir benzerlik vardı: ikisi de analitik sistemin fark etmeden yaşanan girdileriyle ilgiliydi.

Lemi bu tespitleri bir liste olarak yazmadı. İçinde, sessizce, taşıdı.

Okulun birinci katında, sol kanatta, bir oda vardı: Bilgisayar Laboratuvarı.

Levha 1989 başında takılmıştı ve takıldığı gün müdür binanın koridorundan geçen bütün öğrencilere duyurmuştu. "Modernleşme" kelimesi kullanılmıştı; bu kelime o dönemde Sıra Cumhuriyeti'nde çok sık kullanılıyordu ve kullanımı arttıkça anlamı incelmışti. Laboratuvarda sekiz bilgisayar vardı: yeşil ekranlı, krem kasalı, klavyeleri büyük ve plastik tuşları biraz sertleşmiş cihazlar. İşletim sistemi komut satırı tabanlıydı; sisteme yazarak komut veriliyor, sistem yazarak yanıt veriyordu. Bu iki yönlü yazma ilişkisi, Lemi'ye anında tanıdık geldi.

Bilgisayar dersinin öğretmeni Erhan Bey, otuzlu yaşlarında, sabahtan öğleden sonraya geçişte görünür biçimde yorulan, ama bilgisayar konusunda konuşmaya başladığında bu yorgunluğun bir kısmı geciken biri olarak, dersi temel komutlarla başlattı: dizin listeleme, dosya oluşturma, dosya silme. Bu komutlar öğrencilerin büyük çoğunluğu için soyut kaldı; ne yapıldığı anlaşıyordu ama neden yapıldığı belirsizdi ve neden belirsizken tam anlaşılmıyordu.

Lemi için durum farklıydı.

Bir komut yazıldı. Sistem yanıt verdi. Yanıt tutarlıydı. Aynı komut tekrar yazıldı. Aynı yanıt geldi. Bu tutarlılık, hesap makinesindekiyle aynı ama çok daha geniş bir çerçevedeydi: hesap makinesi sayılar arasındaki ilişkileri işliyordu, bu ise talimatlar ile eylemler arasındaki ilişkileri işliyordu. Talimat veriliyor, eylem gerçekleşiyordu. Talimat net ise eylem netti. Talimat belirsizse sistem bir hata mesajı veriyordu - hata mesajı tahmin değildi, tanı değildi, yorum değildi; sadece "bu komut bu sözdiziminde geçerli değil" diyordu ve bu, en azından bir şeyin yanlış olduğunu bilmenin ve neyin yanlış olduğunu kesin olarak bilmenin birleşimiydi.

Erhan Bey bir ders sonunda Lemi'yi çağırırdı.

"Sınıfın kalanı hâlâ dizin komutunda," dedi, "sen neredesin?"

"Döngüler," dedi Lemi.

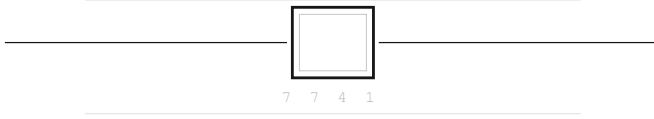
Erhan Bey baktı. "Sana öğretilmedim henüz."

"Anlattığınızdan devam ettim."

Erhan Bey bir şey söylemedi. Sonra, "Ertesi hafta gel, saat dörde kadar buradayım," dedi.

Lemi ertesi hafta geldi. Erhan Bey dördü geçene kadar orada kaldı.

Bu devam etti - haftada bir ya da iki, okul çıkışı. Erhan Bey yeni şeyler gösterdi, Lemi bunların üzerine daha fazlasını kurdu, Erhan Bey bunun üzerine daha fazlasını gösterdi. Bu ilişki ticari değildi, tam olarak pedagojik de sayılmazdı; daha çok, birinde bir şey bitiyor, diğeri bir şeye başlıyordu gibiydi ve bu bitmeler ile başlamaların ritmi, o iki kişinin o dönemde birbirine uyabildiği tek ritimdi.

Beden eğitimi dersi, haftada iki saattir ve Sıra Cumhuriyeti Milli Eğitim müfredatında "fiziksel gelişim ve performans ölçümü" olarak tanımlanmıştı. Ölçüm kelimesi, müfredatta özellikle vurgulanmıştı: koşu süreleri ölçüldü, atlama mesafeleri ölçüldü, esneklik ölçüldü, kuvvet ölçüldü. Ölçüm sonuçları öğrenci dosyasına işlendi.

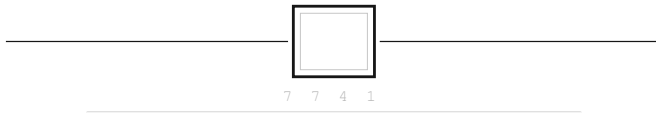
Öğretmen Aydın Bey, ellili yaşlarında, ılık çalmayı seven ve ılık çalarak emirlerini ileten biri olarak, her dersin başında bütün öğrencileri sıraya dizer ve ölçümü o sırayla yapardı. Sıra alfabetikti - bütün sistemler gibi, bu sistem de bir ilkenin ürünüydü.

Lemi'nin sırası her seferinde ortada gelirdi: Ş harfi alfabenin ortasına yakın düşüyordu. Bu, Lemi'nin ne öne ne de en arkaya, ne en uzun süre bekleyen ne de en kısa süre bekleyen konumda olmasını sağlıyordu. Bir orta nokta.

Koşu zamanı: ortalama. Atlama mesafesi: ortalamanın biraz üstü. Esneklik: ortalamanın altı. Kuvvet: ortalama.

Bu veriler, Lemi'nin bedeninin o yıllardaki bürokratik özetiydi. Dosyada sakladılar. Bir yıl sonra aynı ölçüm yapıldığında yeni verilerle karşılaştırıldı, gelişim oranı hesaplandı, hesap dosyaya eklendi. Bu döngü beş yıl boyunca tekrarlandı.

Bedenin sisteme bu şekilde girebilmesi - sayılar aracılığıyla, ölçülebilir formata çevrilerek - Lemi için hem tanıdık hem ürpertici bir şeydi. Tanıdık, çünkü sistemler böyle çalışıyordu; ürpertici, çünkü sayıların karşılayamadığı kısımlar - beden içindeki ses değişimi, beklenmedik çarpışmalar, anlık ve kategorisiz hisler - dosyada hiçbir yere girmiyordu ve girmedığı için yok sayılıyordu.

Otobüs tutacağı meselesi, lise ikinci sınıfta, Mart ayında oldu.

Orta'nın merkez hattında işleyen 14 numaralı otobüs, o gün öğle saatlerinde doluydu. Lemi okul dönüşü bu otobüse bindi; kapıdan girdi, içeride yer yoktu, ortaya doğru ilerledi, sağ tarafta asılı demir tutacakları olan bir bölüme geldi. Tutacaklardan birine uzandı - sol elden, yukarıdan. Tutacak soğuktu; kış sonu, taşıtların ısıtma sistemleri kısmen çalışıyordu, bu kısmi çalışma yolcuların üst bölümlerini sıcak alt bölümlerini soğuk hissettiriyordu.

Sağ yanından biri zaten o tutacağı tutuyordu.

Bu el, Lemi'nin elinden biraz önce oraya varmıştı - belki üç saniye önce, belki dörttü, kesin süresi bilinmiyor. El küçüktü. Parmaklar ince, tırnakların bir kısmında açık mavi bir renk vardı. Bu el bir kız öğrenciye aitti; kırmızı şeritli sırt çantası, açık gri palto, sola doğru toplandığı için sağ tarafı açıkta kalan saçlar. Lemi bunları fark etti - fark etmek, o an için otomatik oldu.

Tutacakta iki el vardı. Aralarında yaklaşık dört santimetre boşluk.

Lemi içinde bir şeyin değiştiğini fark etti. Bu değişimi tarif etmek güçtü çünkü beden henüz tam keşfedilmemişti ve keşfedilmemiş bölgelerden gelen sinyaller, kategorize edilmekte zorluklar çıkarıyordu. İçinde bir sistem, o dört santimetreyi hesaplıyor ve hesabın sonucunda "bu mesafe çok büyük ya da çok küçük" şeklinde bir uyarı üretiyordu.

Lemi baktı.

Kız öğrenci ileriye bakıyordu - otobüsün ön camından dışarı, sokakların geçişine, trafik ışıklarına. Sıra Cumhuriyet'i'nde trafik ışıkları bu güzergahta bazen müzakereci bej

yanıyordu; bu ışık yandığında otobüs şoförü karar vermek zorundaydı, karar yanlış olursa klakson sesi geliyordu, klakson sesleri de otobüse giriyordu. Kız öğrenci bu seslere tepki vermedi.

Ne söylenebilirdi?

Lemi bu soruyu sordu. İçinde, düşünce kanalları arasında, bu soru dolaşmaya başladı ve her dolaştığında yanında başka sorular getirdi. Ne söylenirdi, nasıl söylenirdi, söylendiğinde karşılık olarak ne gelebilirdi, bu karşılıklar içinde hangisi olası hangisi değil, olasılıkları etkileyen değişkenler nelerdi, bu değişkenler o an için bilinmiyordu.

Bilinmeyen değişkenler listenin başında geldi.

Bilinmeyenler arasında: bu kız nereye gidiyordu, kaç yaşındaydı, hangi okulda okuyordu, şu an ne düşünüyordu, otobüste konuşulmasını tercih eder mi etmez mi, üstündeki o şeritli çantanın içinde ne vardı ve bu içeriğin onunla konuşmak istenip istenmediği kararını etkileyip etkilemeyeceği.

Lemi bu değişkenler üzerinde çalışırken otobüs durdu.

Dördüncü ya da beşinci durak - kaçınıcı olduğunu tam saymamıştı. Kapı açıldı. Birkaç kişi indi. Kız öğrenci de indi; indi demek, tutacağı bıraktı, bir adım geri çekildi, bir adım ileri attı, kapıya yürüdü, kapıdan çıktı ve Lemi'nin görüş alanından kayboldu. Bu süreç beş saniye ya da altıydı.

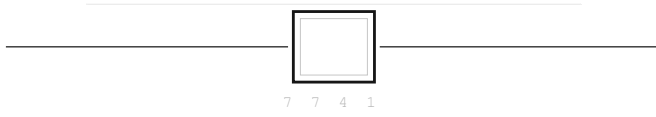
Kapı kapandı.

Tutacakta artık tek el vardı: Lemi'ninki.

Otobüs hareket etti.

Lemi tutacağa baktı. Dört santimenin öbür tarafı şimdi boştu. Metal soğuktu, aynı soğukluk, ama şimdi tutacak sadece kendine aitti. Bu tekliğin hissi, dört santimenin hissinden farklıydı. Daha geniş; daha boş.

Sistem, sonucu bulmak için çalışırken sonucun fırsatı geçiyordu.

Matematik öğretmeni lise boyunca üç farklı kişi oldu: birinci ve ikinci sınıfta Şaban Bey, üçüncüde Fevzi Bey, dördüncü ve beşincide Aliye Hanım.

Şaban Bey yeterince iyiydi. Fevzi Bey yeterliydi. Aliye Hanım farklıydı.

Aliye Hanım, liseye geldiğinde genç sayılırdı - otuzlu yaşların başında, kısa saçlı, sürekli sol elinde tebeşir tutan, tahtaya yazarken sağ eliyle sol elindeki tebeşiri düzeltmeye çalışan biri. Ders işleme biçimi diğerlerinden ayrışıyordu: problemi önce söyler, sonra tahtaya yazar, sonra "Bu sorunun sormadığı ama sorabildiği ne?" diye sorardı. Sınıfın büyük çoğunluğu bu soruyu anlayamıyordu; soru, problemin çözüm süreciyle ilgili değil, problemin kendisinin geometrisiyle ilgiliydi ve bu geometriyi düşünmek ekstra bir adım gerektiriyordu, ekstra adım ise sınav formatının talep etmediği bir şeydi.

Lemi bu soruyu duyduğunda içinde bir kapı açılır gibiydi.

Bir gün ders sonunda Aliye Hanım Lemi'yi çağırdı.

"Soruyu cevaplamaadan önce ne yapıyorsun?" dedi.

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Sınıftaki diğerleri hesap makinesine uzanıyor, sen uzanmıyorsun. Çözümün sonu geliyor. Ne yapıyorsun arada?"

Lemi düşündü. "Sorunun neden böyle sorulduğunu anlıyorum önce."

"Ve?"

"Neden böyle sorulduğunu anladığımda cevap çoğunlukla kendiliğinden geliyor."

Aliye Hanım baktı. Bu bakış, tanıdık bir bakıştı - Faik Bey'inkine benziyordu, Banu Teyze'ninkine benziyordu; doğrudan, askıya alınmadan.

"Bu yöntemi kendin mi buldun?"

"Bilmiyorum. Böyle geldi."

"Böyle gelen şeyler, genellikle uzun süredir birikmiş şeylerdir."

Bu cümle, Aliye Hanım'ın derse dönmesiyle kesildi. Ama Lemi o gün eve giderken bu cümleyi taşıdı; taşıdığı şeylerin içinde en hafif ama en uzun süre kalan türdendi.

1991 sonbaharında, yeni bir sistem duyuruldu.

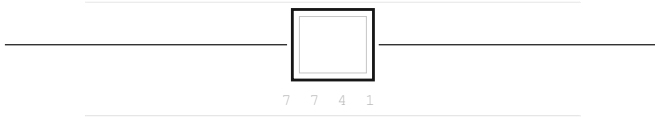
Sıra Cumhuriyeti, o yıl Ulusal Kimlik Kodu Projesi'ni başlattı. Proje kapsamında her vatandaşa on bir haneli bir kod verilecek, bu kod nüfus cüzdanına işlenecek ve devletin bütün birimlerinde ortak bir referans noktası olarak kullanılacaktı. Projenin öngörülen süresi iki yıldır. Projenin hayata geçirilmesi için gerekli olan sistemlerin bir kısmı henüz kurulmamıştı ama bu durum, başlangıç tarihini değiştirmedir; başlangıç tarihi açıklandı ve açıklandıktan sonra değiştirmek, açıklamamış olmaktan daha zor bir süreçti.

Mahallede bu proje konuşuldu. Konuşmalar üç kategoriye giriyordu: birincisi, bunun faydalı olacağına inananlar; ikincisi, bunu devlet gözetiminin genişlemesi olarak görenler; üçüncüsü, on bir haneli bir sayının nasıl hatırlanacağını merak edenler. Üçüncü kategori sayıca fazlaydı.

Hamit Bey akşam yemeğinde "Artık herkese numara veriyorlar," dedi.

"Faydalı olur belki," dedi Neriman Hanım, bu onayı oluşturmak için çok fazla bilgiye ihtiyaç duymamıştı; belirsiz bir şeye olumlu bakmak, belirsiz bir şeye olumsuz bakmaktan daha az enerji gerektiriyordu.

Lemi yemeğini yerken şunu düşündü: on bir haneli bir sayı, bir insanın bütün bürokratik kimliğini taşıyordu. Bu sayı kan grubu içermiyordu. Yaşadığı mahalle, sık gözlediği şeyler, yirmi üç dakika bekleyen köprü, ficus ile ortak statü, tutacaktaki dört santimetre - bunların hiçbirini içermiyordu. On bir hane, bütün bu içermeyişlerle birlikte "kimlik" olarak dosyalanacaktı.

Lise son sınıfın başında, bir öğle arası, Lemi Erhan Bey'in odasına uğradı. Erhan Bey artık okuldaydı ama bilgisayar laboratuvarı yetki alanında değildi; o yıl yeni bir öğretmen atanmıştı ve Erhan Bey kendi derslerine çekilmişti. Kapı açıktı.

"Sizi görmek istedim," dedi Lemi.

Erhan Bey masasından baktı. "Neden?"

"Teşekkür etmek için."

Erhan Bey bir saniye durdu. Sonra, "Teşekkür edilecek bir şey yaptığımdan emin değilim," dedi. "Sen zaten gidecektin, ben sadece yolu biraz açık tuttum."

"Yol açık olmasa," dedi Lemi, "gidilecek yere gidilir ama geç gidilir."

Erhan Bey güldü. Bu gülüş beklenmedik yerden geldi. "Hangi üniversiteye gideceksin?"

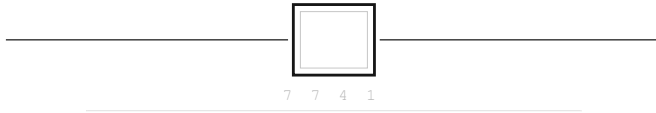
"Bilgisayar mühendisliği."

"Tabii," dedi Erhan Bey. Masasına döndü. Sonra, dönmeden: "İyi programcı olmak için tek şart zekâ değil, Lemi. Tek şart sabır da değil. En önemli şart şu: ne yapmak istediğini bilmek değil, ne yapmak istemediğini bilmek."

Lemi bu cümleyi duydu. İçinde bir yere koydu.

"Ne yapmak istemiyorum?" diye sordu.

"Bunu senin bulmana gerek yok şimdi," dedi Erhan Bey. "Sistem gösterecek. Sistemler, seni istemediğin yerlere götürdüklerinde bunu çok açık gösterirler."

1993 yazında, on sekiz yaşındaki erkekler için askerlik yoklama kaydı başladı.

Bu, Sıra Cumhuriyeti'nde zorunlu bir prosedürdü: on sekiz yaş, erkek vatandaşların devlet kayıtlarına bedensel veri olarak girdiği yılı. Kayıt merkezi, nüfus müdürlüğünün hemen yanındaydı; binaların arasında bir koridor, koridorun içinde bekleyen koltuklardan oluşan bir bekleme alanı ve sonunda ölçüm odası.

Ölçüm odası: boy. Kilo. Görme. İşitme. Sol el, sağ el kuvvet ölçümü. Kan grubu - Lemi A pozitif söyledi, kayıt memuru A pozitif yazdı, bu sefer düzeltme gerekmedi. Duruş analizi. Ayak tabanı profili.

Her ölçümden sonra bir form dolduruldu. Her formun üst köşesinde Lemi'nin adı ve o on bir haneli Ulusal Kimlik Kodu vardı. Sistem artık tam işliyordu; iki yıl öngörülmişti, üç yılda tamamlanmıştı ama tamamlanmıştı.

İşlem bitti.

Memur formu kapadı.

"Tamam," dedi. Bu kelime, bir onay değil bir kapatmaydı; süreç sona ermişti, Lemi artık gidebilirdi.

Lemi gitti.

Dışarı çıktığında havanın sıcak olduğunu fark etti; içeride klimasız bir büroda geçirilen bir saat, dışarısının sıcaklığını kontrastla ön plana çıkarmıştı. Güneş batıya eğilmişti. Sokakta insanlar vardı. Birinin elinde fırından aldığı bir çanta, birinin omzunda bir çanta, birinin bakışı uzakta bir noktada.

Lemi bir an durdu.

Bu an için özellikle düşünülmüş bir şey yoktu içinde. Ama içinde bir şey vardı: beden, bugün sisteme girdi. Kan grubu, boy, kilo, kuvvet - bunlar kayıt altındaydı. Dışarıda bırakılanlar - hesap makinesiyle geçirilen beş dakika, tutacaktaki dört santimetre, Aliye Hanım'ın o cümlesi, Erhan Bey'in son öğüdü - bunlar kayıt dışındaydı. Kayıt dışı olmak, var olmamak anlamına gelmiyordu. Ama kayıt içine girmek için belirli bir biçime dönüşmek gerekiyordu, ve biçime dönüşen şey biçimsiz kalan şeylerini geride bırakıyordu.

Yürüdü.

Sokak açıldı. 14 numaralı otobüs durağı soldan görünüyordu; otobüs henüz gelmemişti. Bekleyenler vardı. Lemi de bekledi.

Otobüs geldi.

İçeri girdi.

Tutacaklar boştu.

BÖLÜM DÖRT: TANIMSIZ

1993-1997

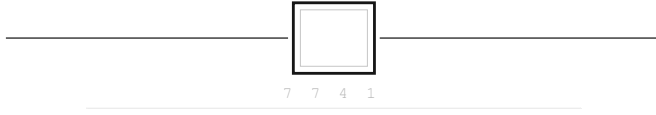
Bilgisayar Mühendisliği Bölümü, Orta Teknik Üniversitesi'nin doğu kampüsünde, kuzey-güney ekseninde uzanan bir yapılar topluluğunun üçüncü sırasındaydı; bu yerleşim, 1970'lerin başında hazırlanan kampüs planının birinci revizyon taslağında belirlenmişti. Taslağın birinci versiyonunda Bilgisayar Mühendisliği henüz bağımsız bir bölüm değildi - Elektrik Mühendisliği bünyesinde alt birim statüsündeydi ve bu statü, 1981 yılında verilen bağımsızlık kararından sonra da binanın planlamasına yansımamıştı; yapı mühendislik bölümlerinin bitimine bitişik, giriş koridoru dar, pencere sıraları tutarsız olarak kalmıştı. Koridorda, öğrenci panolarının hemen yanında, bir yıl öncesinden kalma bir konferans duyurusu hâlâ asılıydı: tarih geçmişti ama alan boş bırakılmadığından yenisi de takılamamıştı.

Lemi, Eylül 1993'te bu koridordan ilk kez geçti.

Kayıt sırasında yedi form dolduruldu. Birisi ana adresini soruyordu - Lemi yazdı. Birisi acil iletişim kişisini soruyordu - Hamit Bey, Lemi yazdı. Birisi "kariyer hedeflerini" soruyordu; bu soru, üniversite kaydında ilk kez karşılaştığı bir soruydu ve cevabını bulmak için form üzerinde yaklaşık otuz saniye geçirdi. Yazdığı şey: "Sistemlerin birbirleriyle tutarlı iletişim kurması." Kayıt memuru bu cevabı okudu, bir şey söylemedi, devam etti.

Hedef formu dosyalandı.

Hedef, formun içinde, diğer formların arasında, koridordaki konferans duyurusundan farklı olmayan bir sessizlikte bekledi.

Bölümün ilk haftasında bir oryantasyon toplantısı yapıldı. Salon, öğrenci kapasitesinin biraz üzerinde dolmuştu; arka sıralarda ayakta duranlar vardı, bu durum oturma düzenine ilişkin bir hesap hatasının ürünüydü ama kimse bunu hesap hatası olarak değil "heyecanlı katılım" olarak yorumlamıştı. Bölüm başkanı kürsüye çıktı, mühendisliğin geleceğine dair bir konuşma yaptı; konuşmada "dijital devrim" kelimesi altı kez geçti, "sorumluluk" kelimesi üç kez, "fırsat" kelimesi dokuz kez geçti. Lemi saydı.

Yanında oturan öğrenci dönüp baktı. "Kayıt alıyorsun?"

"Sayıyorum," dedi Lemi.

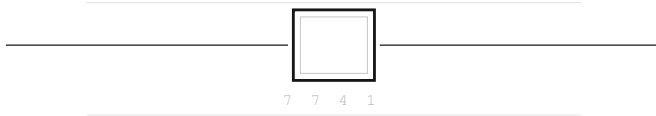
"Ne sayıyorsun?"

"Konuşmacının kelime sıklığı."

Öğrenci bir saniye baktı, sonra öne döndü ve bir daha dönmedi. Bu ilk konuşma da sonuncusu oldu; yan yana oturmuşlardı ama bu yan yanalık, haftalar içinde aynı laboratuvarda ayrı makinelerde çalışmaya dönuştü ve bu dönüşüm doğal bir çözümlşle gerçekleşti.

Laboratuvar, bölümün bodrum katındaydı. Yirmi iki bilgisayar, iki sıra halinde dizilmişti. Işık beyazdı, havalandırma sistemi sürekli düşük frekanslı bir ses çıkarıyordu ve bu ses, belirli bir süre sonra algı eşliğinin altına çekiliyordu. Lemi bu ortamı ilk günden tanıdı: bilgisayar laboratuvarı, öğle arasından akşama kadar, sonra akşamdan kapanma saatine kadar doluydu; Lemi erken gelenlerden, geç gidenlerden biriydi.

Burada, o saatlerde, dünya tutarlıydı.

Birinci yılın sonunda Lemi'nin not ortalaması bölüm listesinde üstte beşte birindeydi. Bu veri, bölüm sekreterinin odasının kapısına asılan listede görülebiliirdi; isimler sıralanmış,

yanlarında ortalama, yanında derece. Lemi kendi adını buldu, baktı, kapandı. Bu bilgi onun için yeni bir şey söylemiyordu ama sistemin bu bilgiyi kaydettiğini, kaydedilmiş olduğunu ve kayıt içinde belirli bir konumda bulunduğunu görmek - bu, sisteme girmenin nadir başarılı örneklerinden biriydi ve bu nedenle hafızaya alındı.

Koridorda bir öğrenci yanından geçerken listeye baktı: "Sen misin bu?"

"Ben."

"İyi not almışsın."

"Evet."

"Nasıl çalışıyorsun?"

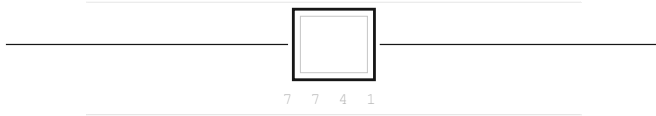
Lemi bunu düşündü. "Sorunun neden böyle sorulduğunu anlıyorum önce."

Öğrenci bir saniye baktı. "Çalışma yöntemini soruyorum işte bunu."

"Biliyorum," dedi Lemi. "Ama bu soruya cevap vermek için önce başka bir şeyi açıklamam gerekiyordu."

Öğrenci başını salladı - bu baş sallama, anladım anlamında değil kendi başına bir şeydi, anlamını tam yorumlamak güçtü. Gitti.

Lemi listeye tekrar baktı. Sonra koridorda yürüdü.

İkinci yılın güz döneminde, Bilgisayar Ağları dersinde, ödev verildi.

Ödev basitti: bir iletişim protokolü tasarlamak. Kapsam ve ölçek serbest bırakılmıştı; önemli olan, iki ya da daha fazla sistemin bilgi alışverişi yapabileceği kurallar bütünü tanımlamaktır. Ödev bireysel olarak yapılacaktı, teslim tarihi üç haftaydı.

Lemi o gece yurdun odasında bunu düşündü.

Sorun şuydu: iki sistem birbirleriyle konuşmak istediğinde ne olur? Her sistemin kendi iç dili vardır. Bu diller farklıysa, konuşma başlamadan biter. Çözüm, ortak bir dil bulmaktır - ama ortak dil her iki tarafa da öğretilmek zorundadır, öğretme süreci zaman alır, zaman boyunca sistem kapalı kalır.

Daha iyi bir çözüm: ortak dile gerek duymayan bir köprü.

Lemi bunu yazmaya başladı. Protokol, şunu öneriyordu: iki sistem birbirinin dilini bilmeden önce, birbirlerine yalnızca "anladım", "anlamadım" ve "tekrar et" sinyallerini göndererek konuşabilir. Bu üç sinyal evrenseldir - her sistemde bu üçünü uygulamak mümkündür. Sistemler birbirinden veri alırken bu üç sinyali kullanarak kendi aralarında bir kalibrasyona ulaşır; kalibrasyon tamamlandığında daha karmaşık mesajlar iletilebilir.

Protokolü yazdı. Test durumlarını çizdi. Sınır koşullarını belirledi.

Teslim etti.

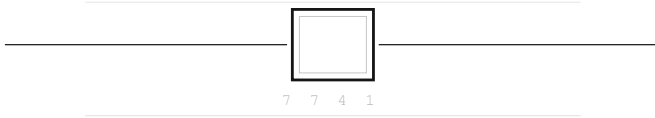
Ödev geri döndüğünde üstünde kırmızı kalemle yazılmış bir not vardı:

Tamam.

Bu not, bölümün not değerlendirme sisteminde "yeterli, eksiksiz, devam edilebilir" anlamına geliyordu. Ne üstündeydi ne altında. Ödevin ötesinde bir değerlendirme sunmuyordu.

Lemi kağıdı dosyasına koydu.

Dosyası, üniversite boyunca biriken ödevleri, notları, çıktıları taşıyordu. Bu kağıt da o dosyaya girdi. Dosya kapandı.

Özge ile tanışma bir öğle arası, kütüphanenin zemin katında oldu.

Kütüphanenin zemin katı, teknik kitapların ve dergi ciltlerinin bulunduğu bölümdü; bu bölümde oturmak için beş uzun masa vardı ve masaların çevresindeki sandalyeler öğleden sonra doluyordu, öğle aralarında ise yalnızca birkaç kişi vardı. Lemi burayı öğle aralarında tercih ediyordu; kantinin gürültüsüne karşı kütüphanenin sessizliği, öğle yemeğinin kısa süresini daha verimli hissettiriyordu.

Masanın karşı ucunda bir kız oturuyordu. Saçları yana kaydı, defterine bakıyordu, defterindeki bir şeyle tartışır gibi kalemini tutuyordu - kalem kağıda değil ama kağıdın

hemen üstünde, bir milimetre yüksekte asılıydı, bu asılı kalma, kararın tamamlanmadığını gösteriyordu.

Lemi oturdu. Bilgisayar açtı.

Özge başını kaldırdı. "Bu makine gürültü yapıyor mu?"

Lemi bilgisayarı duydu. Fan sesi çıkarıyordu - düşük, ama gerçek. "Biraz."

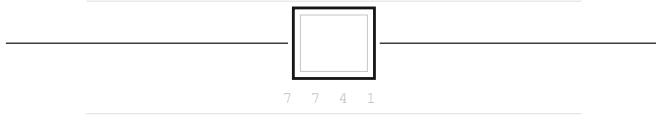
"Rahatsız eder mi seni?"

"Hayır."

"Beni de pek etmez aslında," dedi Özge. "Sormak istedim."

Kalemini indirdi, deftere yazmaya devam etti.

Bu tanışma böyle oldu: soru, cevap, devam. Herhangi bir formalite yoktu, herhangi bir giriş cümlesi yoktu. Özge sormuştu çünkü sormak istemişti, Lemi cevaplamıştı çünkü soru sorulmuştu, ikisi de devam etmişti çünkü bu yeterliydi.

Özge, Endüstri Mühendisliği ikinci sınıftaydı. Orta'nın kuzey yakasından geliyordu; ailesi ticaret yapıyor, o da kısmen bu bağlamda büyümüştü - sayılar değil insanlar, akışlar değil ilişkiler. Düşündüğünü söylüyordu; düşündüğünü söylemek, Özge için düşünme sürecinin parçasıydı ve bu parça, sürecin geri kalanı kadar önemli sayılıyordu.

Lemi dinliyordu.

Bu, Özge'nin dikkatini çekti: "Gerçekten mi dinliyorsun?"

"Evet."

"Çoğu insan dinler gibi yapıyor."

"Ben dinliyorum."

Özge bunu test etti - birkaç gün boyunca söylediklerinin bir kısmını sonra farklı biçimlerde geri sordu. Lemi her seferinde söyleneni hatırlıyordu, ama yalnızca söyleneni değil, söylendiği bağlamı, bağlamın içindeki tonu, tonun içindeki belirsizlikleri. Özge'nin söylediği şeylerden Lemi'nin çıkardığı anlam, bazen Özge'nin kastettiğinden daha kapsamlıydı.

"Bunu nasıl yapıyorsun?" dedi Özge.

"Ne?"

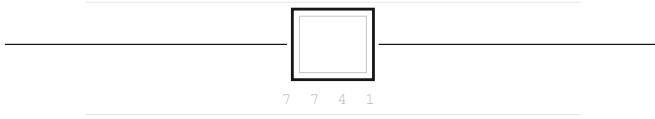
"Söylenenden fazlasını almayı."

"Dinlemek," dedi Lemi, "sadece kelimeleri değil, kelimelerin etrafındaki alanı da almak."

Özge bunu not etti - fiziksel olarak değil, bakış biçimiyle. "Bu garip bir tanım," dedi.

"Doğru olan garip görünür bazen."

Özge güldü. Bu gülüş, Lemi'nin daha önce tetiklediği gülüşlerden farklıydı - çoğunlukla Lemi'nin varlığı gülüş üretmiyordu, ya da ürettiğinde Lemi bu gülüşü ürettiğini sonradan öğreniyordu, kaynağa en yakın konumdan. Bu sefer kaynağa çok yakındı ve anında gördü.

O dönemde programlama dersleri yoğunlaşmıştı.

Algoritmalar, veri yapıları, işletim sistemleri, ağ protokolleri. Her ders, bir öncekinin üzerine kuruluyordu; bu yapı, matematik derslerindeki gibi benziyordu ama daha hızlı, daha kümülatifti. Bir adımı anlamadan bir sonrakine geçmek mümkündü ama o sonraki adımda kayıp, geri gelip görünüyordu. Lemi ile bu yapı arasında bir uyum vardı, uyum bir seçim değil bir tespitti.

Bilgisayar Ağları dersinin hocası Kerem Bey, kırklı yaşlarında, konuya olan hayranlığını gizlemeyen ama bu hayranlığı göstermek için fazla jest yapmayan biri olarak, bir gün tahtaya şunu yazdı:

İletişim nedir?

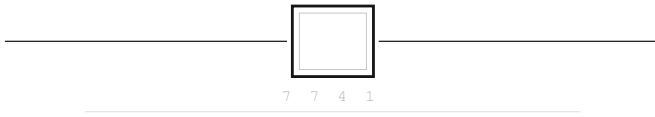
Altına üç cevap yazdı: 1. Bilginin gönderilmesi. 2. Bilginin alınması. 3. Gönderilen ile alınan arasındaki uyumun doğrulanması.

"Üçüncüsü olmadan," dedi Kerem Bey, "iletişim olmaz. İlk ikisi gerçekleşir ama iletişim gerçekleşmez. Bu fark küçük görünür, pratikte bütün her şeydir."

Lemi bu cümleyi tahtadan değil içinden duydu gibi geldi.

Sonra düşündü: bu fark, yalnızca ağ sistemleri için değil, başka şeyler için de geçerliydi. Gönderilen ile alınan arasındaki uyumun doğrulanması - bu doğrulama olmadan iletişim olmaz. Bu doğrulama için her iki tarafın da bir sinyal göndermesi ve o sinyalin karşılanması gerekir. Sistemler bunu protokollerle çözüyorsa, insanlar nasıl çözüyordu?

Bu soruyu sormadı, çünkü ders devam ediyordu.

Üçüncü yılın başında, kütüphanede, Özge bir şey söyledi.

"Seninle konuşmak bazen," dedi, kelimeyi bulmak için durdu, "duvara konuşmak gibi."

Lemi bunu duydu. İçinde bir şey oldu - o tanıdık kayma, bir şeyin yerinden oynaması. Bu sefer daha büyüktü.

"Yansıma olmadığı için mi?" dedi.

Özge baktı. "Ne?"

"Duvara konuşmak," dedi Lemi. "Ses gidiyor ama geri gelmiyor. Benimle de mi böyle?"

"Ben -" Özge durdu. "Hayır, yansıma demek istemedim. Demek istediğim, seninle konuştuğumda ne düşündüğünü bilemiyorum. Bir şey söylüyorsun, dinliyorsun, anlıyorsun, ama ne hissettiğini bilmiyorum."

"Ne hissettiğimi bilmek istiyor musun?"

"Evet."

"Sorabilirsin."

"Sorduğumda da bulmak zorlaşıyor," dedi Özge. "Analizini dinliyorum ama analiz hissin kendisi değil."

Lemi bunu düşündü. Bu düşünme, içeride gerçekleşti ama içerideyken Özge dışarıda bekliyordu ve dışarıda beklemek, içeriden farklı hissediyordu - dışarıda bekleyenler için bekleme görünürken, içeride düşünen için dışarıyı görünmüyordu.

"Haklısın," dedi Lemi.

"Ne konusunda?"

"İletişimde üçüncü adım eksik. Gönderiyorum, alıyorsun. Ama uyum doğrulanmıyor."

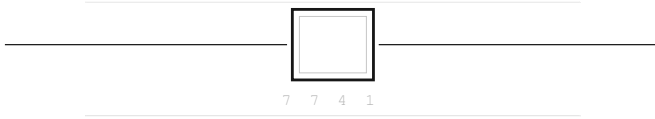
Özge baktı. Sonra güldü - ama bu gülüş önceki gülüşlerden farklıydı, içinde bir kırılma vardı.

"Sen bunu bile mühendislik terimleriyle açıklıyorsun," dedi.

"Başka bir dilim yok."

"Biliyorum," dedi Özge. Ve bu "biliyorum", Lemi'nin duyduğu en ağır "biliyorum"lardan biriydi.

Kütüphane kapısı dışarıdan birinin girmesiyle açıldı. Rüzgar girdi. Defterdeki bir sayfa kalktı. Özge onu bastırdı.

Dördüncü yılın ortasında, Lemi bir gece laboratuvarında tek başına çalışırken bir şeyle karşılaştı.

Yazdığı kodda bir değişken tanımsız bırakılmıştı - bu kasıtlı değildi, gözden kaçmıştı. Program çalıştırılınca sistem hata verdi:

HATA: Tanımsız değişken referansı. İşlem durduruldu.

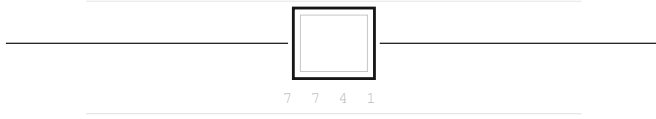
Lemi ekrana baktı.

Programlama dillerinde "tanımsız," belirli bir şey demekti: değişken var - yani adı biliniyor, sisteme duyurulmuş - ama değeri yok. Sistem bu değişkene ulaşmaya çalıştığında ne yapacağını bilemiyor, çünkü orada ne olduğunu bilmiyor. Tanımsız, yokluğun düzenli hali. Yokluk, hiç bildirilmemiş olmak. Tanımsız ise, bildirilmiş ama içi doldurulmamış olmak.

Lemi bu ayrımın üzerinde durdu.

Sonra hatayı düzeltti, değişkene değer atadı, programı tekrar çalıştırdı. Bu sefer sorunsuz ilerledi.

Ama hata mesajı ekrandan silindikten sonra da, içinde kaldı. "Tanımsız değişken referansı." Sistem, adın var olduğunu biliyor. Ama değere ulaşamıyor. Ve ulaşamadığında - duruyor.

Özge ile son konuşma, o yılın baharında, kantinde oldu.

Masa kalabalıktı; Özge'nin bölümünden birkaç kişi daha vardı, Lemi de oturmuştu. Konuşmalar çapraz ilerliyordu - biri bir şey söylüyor, diğeri başka bir şeye bağlıyor, bağlantılar her yönde gidip geliyordu. Lemi bunu izledi; bu izleme, aktif katılımdan farklıydı.

Öğle arası bitti. Herkes kalktı.

Özge Lemi'ye döndü, diğerleri uzaklaşırken. "Sana bir şey sormak istiyorum."

"Sor."

"Bu dört yılda," dedi Özge, "bir kez bile neyi hissettiğini söylemek için konuşmak istedin mi?"

Lemi bunu düşündü. "İstedim."

"Ama söylemedin."

"Söylerken," dedi Lemi, "söylemek istediğimle söylenen arasında bir şey oluyor. Ulaşmıyor."

Özge baktı. Bu bakış uzundu. Sonra, "Ben de böyle hissediyorum seninle," dedi. "Ulaşmıyor."

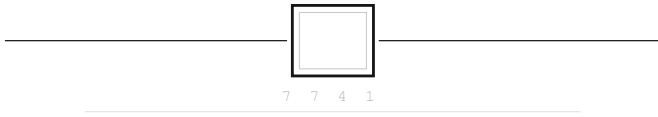
Kantinin gürültüsü devam ediyordu. Tabaklar toplandı, yeni öğrenciler geldi, masa temizlendi. Dışarıda öğle güneşi ağırlaşmıştı.

"Üzülüyor musun?" dedi Lemi.

"Evet," dedi Özge. "Sen?"

"Evet."

Bu cevap için herhangi bir analiz gerekmedi. Doğruca geldi. Ama geldiğinde Özge zaten dönüyordu - gitmek için değil, geçmek için, kantinden çıkma yönünde bir adım atmak için. Lemi bu dönüşü gördü.

1997 Haziran'ında mezuniyet töreni yapıldı.

Tören, üniversitenin büyük salonunda, öğleden sonra ikide başladı ve dörde kadar sürdü. Sıra Cumhuriyeti'nin o dönemki Milli Eğitim Bakanı bir konuşma yaptı; konuşmada "geleceğin inşacıları" ifadesi üç kez geçti. Her diplomaya isim okundu, her isim çağrıldığında o kişi sahneye çıktı, bakan elini sıktı, fotoğraf çekildi, inindi.

Lemi çağrıldı.

Sahneye çıktı. Elini sıktı. Fotoğraf çekildi.

İndi.

Diploma kalın bir karton kılıfın içindeydi; kılıfın üzerinde üniversitenin amblemi ve "Bilgisayar Mühendisliği" yazıyordu. Lemi bunu bir süre tuttu. Sonra koltuğuna oturdu, kılıfı dizine koydu, törenin kalanını izledi.

Törenden sonra dışarıya çıkıldığında hava açıldı. Aileler bekliyordu - analar, babalar, kardeşler, fotoğraf makineleri. Hamit Bey ile Neriman Hanım vardı; Hamit Bey Lemi'yi görünce bir şey söylemek istedi, durdu, güldü. Bu gülüş uzundu - beş saniyenin üzerindeydi, Lemi saydı. Neriman Hanım sarıldı.

Banu Teyze de gelmişti. Lemi'yi görünce doğrudan baktı, aynı bakışla.

"Mühendis oldun," dedi.

"Oldum."

"Ne yapacaksın?"

"Bir şirketi aradım," dedi Lemi. "Yazılım. Küçük bir yer."

"Nasıl bir yer?"

"Sistemlerin birbirleriyle konuşmasını sağlıyor."

Banu Teyze başını eğdi biraz - bu eğme, düşünme ve onaylama arasında bir yerdeydi. "Uygun," dedi.

Kampüsten çıkarken Lemi bir kez geri döndü. Bölüm binasına baktı - dar koridor, tutarsız pencere sıraları, kapıdaki konferans duyurusu. O duyuru hâlâ asılı mıydı? Bu mesafeden görünmüyordu.

Döndü. Yürüdü.

Hayatın bir sonraki bölümü, bu bölüm kapandıktan hemen sonra başlıyordu; bu geçiş için herhangi bir boşluk bırakılmamıştı, mühendislik diplomasının mürekkebi kurumadan iş hayatı dosyası açılıyordu. Sıra Cumhuriyeti'nde hayat, bu tür geçişlere özel zaman tanımıyor - ya da tanıyor gibiydi, ama o zaman formda kayıt altına alınmıyordu ve kaydedilmeyen zaman, hiç olmamış zamana doğru kayıyordu.

BÖLÜM BEŞ: MAKİNEDEKİ HAYALET

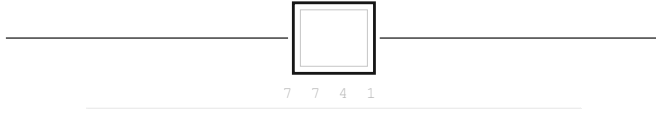
1997-2004

Orta'nın merkez iş bölgesinde, Harman Sokak ile Bağlantı Caddesi'nin köşesinde, dört katlı bir binanın ikinci katında NetSıra Yazılım A.Ş. kuruluydu. Şirket 1994'te kurulmuştu; kuruluş belgelerinde iki ortak, bir sermaye miktarı ve "bilgisayar yazılımı, sistem entegrasyonu ve ilgili hizmetler" olarak tanımlanan faaliyet alanı yazıyordu. "İlgili hizmetler"in ne olduğunu faaliyet belgesi açıklamıyordu; bu boşluk, müşteri talebine göre doldurulan bir esneklik olarak değerlendirilmişti ve esnekliğin sınırları, Sıra Cumhuriyeti Ticaret Mevzuatı'nın konuya ilişkin bölümünde yeterince açık tanımlanmamış olduğundan fiilen sınırsızdı.

İkinci kattaki ofis, altı kişilik bir ekip için düzenlenmiş masalar, bir toplantı odası, geniş pencereci bir köşede ise bölüm müdürünün masasından oluşuyordu. Müdürün penceresi kadrana bakıyordu; bu konum, müdürün her sabah geçen trafik durumunu değerlendirebildiği ama trafik durumunun müdürün masasını etkileyemediği anlamına geliyordu. Bu dengesizlik, hiyerarşinin mekânsal ifadesiydi.

Lemi Temmuz 1997'de işe başladı.

İlk gün insan kaynakları koordinatörü Seher Hanım karşıladı; dört form dolduruldu, özlük dosyası oluşturuldu, şirket bilgisayarına erişim için geçici şifre verildi. "Geçici" kelimesi, bu şifrenin iki hafta içinde kalıcı şifreyle değiştirileceğini ima ediyordu; iki hafta geçti, şifre değiştirilmedi. Lemi geçici şifreyle çalışmaya devam etti ve bu çalışma birkaç yıl sürdü. Sistemin belleğinde Lemi, hâlâ geçici erişim statüsünde bulunuyordu.

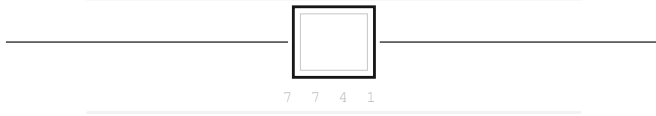

Ekip altı kişiydi: Lemi, Fikret, Tülin, Ahmet, Burcu ve sistem yöneticisi Macit Bey.

Fikret, ofise sabah sekizde gelir, sekiz on beşte kahve yapar, sekiz yirmide ya da sekiz yirmi beşte konuşmaya başlar ve bu konuşma, iş günü boyunca aralıklı olarak devam ederdi. Bu kesintisizlik, Fikret'in orada olduğunu sürekli hatırlatan bir özellikti: ses, varlığın en kolay formudur - ses çıkaran bilinir, bilinen var sayılır, var sayılan içinde bulunulan sisteme dahil edilir. Bu mekanizma, Fikret için kötü niyetle çalışan bir şey değildi; Fikret sadece insandı ve insanlığın sosyal fonksiyonları içinde varlığını göstermek için sesi kullanmak en doğal ve en işlevli araçtı. Suçlanacak bir şey yoktu burada.

Lemi bu mekanizmayı anladı. Anlamasına rağmen - ya da anladığı için - kopyalamaya çalışmadı.

Fikret, kırk beş dakika içinde yapılabilecek bir şeyi konuşurken Lemi o şeyi sessizce yapıyor olurdu. Lemi bitirdiğinde Fikret'in konuşması da bitmişti ve Fikret dosyayı toplantıya taşıyordu. Bu döngü, ofis ekosisteminin doğal ritmi haline geldi; kimse özellikle planlanmış değildi, bu ritim kendiliğinden oluştu ve bir kez oluştuktan sonra bozulması çok fazla enerji gerektireceğinden devam etti.

Direktör Vural, ikinci katın köşesindeki o pencereli masada, haftada iki kez ekip toplantısı yaptı.

Toplantılar salı ve perşembe öğleden sonra ikide başlar, üçe kadar sürerdi. Bu süre zaman zaman üçü beş geçeye uzar, bu uzama için toplantı daveti güncellenmez, güncellenmediğinden birinci hafta şaşkınlıkla karşılanır, ikinci haftadan itibaren beklentiye dönüşürdü.

Direktör Vural, ellili yaşlarında, büyük masaya ona yakışan bir ağırlıkla oturan, ceketini her zaman üzerinde, kelimelerini seçerken belirgin biçimde duraklamayan biri olarak konuştuğunda sesi toplantı odasını rahatça dolduruyordu. Konuşmasında belirli kelimeler, yapısal unsurlar gibi, tekrar ediyordu:

Sinerji. Bu kelime, toplantının herhangi bir noktasında, herhangi bir konunun bağlantısında çıkabilirdi. "Ekipler arası sinerji", "müşteri sinerjisi", "süreç sinerjisi". Lemi bu kelimenin toplantı başına kaç kez geçtiğini saydı: ortalama dört virgöl üç.

Ekosistem.. "Dijital ekosistemi yönetmek", "müşteri ekosistemi", "çözüm ekosistemi". Kelime, biyolojik anlamından uzaklaşmış, her türlü ilişki ağını kapsayan bir şemsiye kavrama dönüşmüştü.

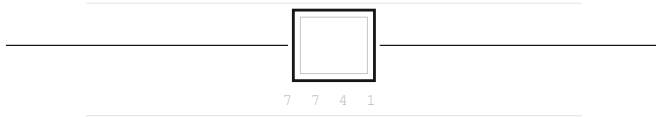
Değer önerisi.. Bu ifade, bir ürünün ya da hizmetin neden tercih edilmesi gerektiğini açıklayan standart bir iş kavramıydı; toplantılarda ise genellikle konunun hangi yöne gideceğini belirlemek için kullanılırdı ve yön her zaman netleşmezdi.

Lemi toplantılarda sesini çok az çıkarırdı. Bu, stratejik bir tercih değildi - toplantılarda konuşulan şeylerin büyük çoğunluğu, Lemi'nin kod yazarken zaten çözdüğü ya da çözmeyi planladığı teknik meselelerdi, ve bu meselelerin toplantı formatında yeniden açılması zaman kullanımı açısından verimsizdi. Ama bu değerlendirme içeride kalıyordu. Dışarıdan bakıldığında Lemi sadece sessizdi.

"Lemi'nin görüşü:" dedi bir toplantıda Direktör Vural, dönerek. Bu, herhangi bir konuya değil genel olarak masadaki sessiz bir noktayı aktive etme girişimiydi.

Lemi konuyu özetledi. Bir cümleyle. Teknik olarak eksiksiz.

Direktör Vural başını salladı. "Güzel bir sinerji noktası," dedi.

Fikret, toplantı dışında da işlevliydi.

Özellikle müşteri ziyaretlerinde. Müşteriler ofise geldiğinde ya da ekip müşteri ofisine gittiğinde, konuşmanın büyük bölümünü Fikret yönetirdi: kim olduklarını, ne yaptıklarını,

neden bu şekilde yaptıklarını. Bu konuşma sırasında teknik detaylar Lemi'nin yaptığı çalışmalardan alınıyor ama aktarılırken "ekibimiz şunu yaptı", "bizim yaklaşımımız şu" formülüne dönüşüyordu. Lemi bu formülün içinde kayboluyordu - kaybolmak, tam kelime değil, çözülmek daha doğruydu; "biz" in içinde tekil kaynaklar çözülüyor, kolektif bir buluta dönüşüyordu.

Müşterilerden biri bir keresinde Fikret'e döndü: "Bunu kim yazdı?"

Fikret bir saniye durdu. "Ekibimiz," dedi. "Özellikle Ahmet ve çevresi."

Ahmet, sistem yöneticisi Macit Bey ile birlikte o anda ofisteydi ve yazılan kodun içeriğine aşına değildi; bu "Ahmet ve çevresi" atfının anlamı belirsizdi ama müşteri için yeterliydi. Lemi bu konuşmayı yan masadan duydu.

Sonraki gün Fikret yanına geldi.

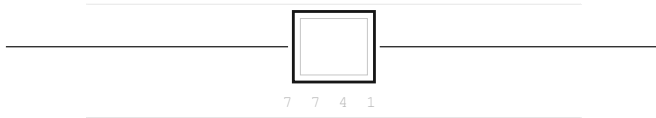
"Dün o konuşmada," dedi, "adını vermek istedim ama müşteri teknik detaylara girmeyi sevmiyor, biliyorsun."

"Biliyorum," dedi Lemi.

"Bir dahaki sefere farklı yaparız."

"Tamam."

Bu konuşma kapandı. Bir dahaki seferde aynı şey oldu. Sonra ve bir sonraki seferde. Fikret her seferinde farklı bir varyasyonla açıkladı, Lemi her seferinde dinledi. Bu açıklamalar doğru değildi ama yanlış da sayılmazdı; aradaki boşluk, iyi niyet ile alışkanlık arasındaki gri alanda yaşıyordu. Lemi bunu anlıyordu. Anlamak, değiştirmiyor.

Ofisteki geceleri, başka türlüydü.

Akşam yediden sonra ekibin büyük çoğunluğu giderdi. Fikret giderdi, Tülin giderdi, Ahmet giderdi. Burcu bazen kalırdı, ama genellikle o da giderdi. Macit Bey sistem loglarını kontrol edip giderdi.

Lemi kalırdı.

Ofis sessizleşince farklı bir hal alırdı: aydınlatma aynıydı, ısıtma devam ediyordu, dışarıdan şehrin sesi geliyordu ama ofisin kendi gürültüsü - klavyeler, konuşmalar, kahve makinesi, Fikret'in telefon konuşmaları - yoktu. Bu yokluğun içinde Lemi'nin kendi sesi, kendi klavyesinin sesi, daha net geliyordu.

Bu saatlerde Lemi yazardı.

Kod, bu saatlerde farklı çıkıyordu - daha temiz, daha az yorum satırı gerektiren, kendi içinde anlaşılır. Sabah yazdıklarını akşam gözden geçirdiğinde zaman zaman yeniden yazardı; sabah yazmak, mesai saatlerinin kısmi dağınıklığını taşıyordu, akşam yazmak daha sessizdi. Bu ayrımın nesnel bir açıklaması olup olmadığını bilemiyordu ama ayrımı hissediyordu.

Bir akşam Macit Bey gitmeden önce kapı aralığında durdu.

"Yine mi kalıyorsun?"

"Evet."

"Ne yapıyorsun bu saatlerde?"

"Yazıyorum."

"Ne yazıyorsun?"

Lemi durdu. Bunu açıklamak, birkaç saniye gerektiriyordu. "Sistemlerin birbirleriyle nasıl konuşacağına dair kurallar. Mevcut kodu daha az hata üretecek şekilde yeniden düzenliyorum."

Macit Bey başını salladı. "Tamir mi ediyorsun?"

"Elden geçiriyorum."

"Farkı ne?"

"Tamir, bozulana düzeltmek. Ben bozulmadan önce daha iyi yapmaya çalışıyorum."

Macit Bey baktı. Bu bakış, tanıdık bir bakıştı - askıya alınmadan, orta noktada. "İyi geceler," dedi ve gitti.

Lemi yazmaya devam etti.

1999 yılı sonu, Sıra Cumhuriyeti'nde Y2K tartışmasıyla geçti.

Bilgisayar sistemlerinin yıl 2000'i nasıl okuyacağı, o yılın son çeyreğinde pek çok şirketin gündemine girmişti; bazı sistemlerin yılı iki basamakla kaydettiği ve 2000'i 1900 olarak yorumlayabileceği, bu yorumun bankacılık sistemlerinden elektrik dağıtım ağlarına kadar etki yaratacağı anlatılıyordu. Bu meseleyi aşırı ciddiye alanlar vardı, yetersiz ciddiye alanlar vardı, doğru dozda ciddiye alanlar ise çoğunlukla bunu sessizce yapıyordu.

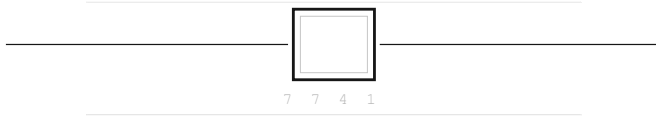
NetSıra'da Direktör Vural bir toplantı yaptı.

"Y2K sinerji riski," dedi, bu ifadeyi kullandığında toplantı odasında kısa bir sessizlik oluştu. Teknik ekip bu ifadenin ne anlama geldiğini anlamaya çalışırken Fikret not aldı.

Lemi üç ay boyunca şirketin bütün sistemlerini gözden geçirdi. Tarih kayıtlarını, veri tabanı şemalarını, zaman damgası kullanılan her noktayı. Raporunu yazdı. Raporun sonucunda sorun bulunmadı - sistemler ya baştan dört basamaklı yazılmıştı ya da Lemi daha önce fark etmeden düzeltmişti.

Ocak 2000'de hiçbir şey olmadı.

Direktör Vural toplantıda "Ekibimizin hazırlığı mükemmeldi" dedi. Fikret başını salladı.

Gözlük sahnesi, Şubat 2001'in son haftasında oldu.

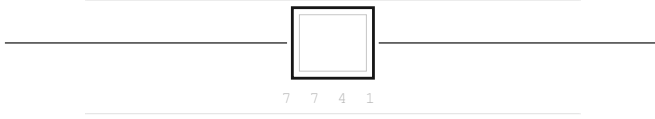
Şirketin o yılki ilk müşteri kazanımı bir yazılım platformunun satışıyla gerçekleşmişti ve bu kazanım için küçük bir kutlama düzenlendi. Toplantı odası birleştirilmiş masalarla genişletildi, bir tepsi içinde atıştırmalıklar getirildi, Macit Bey iki şişe şarap getirdi. Şarabın ikincisi, kapağını açarken Macit Bey'in elinden kaçtı; mantar tıpası, Macit Bey'in parmağından çıkıp havada kısa bir yay çizerek Lemi'nin tam yanından geçti. Lemi dönmüştü, mantar tıpası sağ gözlüğünün sol alt köşesine çarptı ve küçük, ince bir çizgi bıraktı. Merceğin yüzeyinde, sol alt köşede, üç santimetre uzunluğunda bir çizgi.

Macit Bey "Pardon!" dedi.

"Bir şey değil," dedi Lemi.

Çizgi gerçekten önemli değildi - görüş alanının kenarındaydı, net görmesini bozmuyordu. Lemi gözlüğü çıkardı, baktı, taktı. Kutlama devam etti.

O çizgi oradan sonra hep orada kaldı. Lemi gözlüğünü değiştirmeyi düşündü, birkaç kez düşündü, sonra düşünce başka konulara geçti ve gözlük değişmedi. Çizgi, aylara yayılan bir ortak geçmiş biriktirerek Lemi'nin gözlüğünde kaldı. Ondan sonra Lemi'ye bakan herkes bu çizgiyi gördü ya da görmedi; görmeyenler için yoktu, görenler için küçüktü, büyük olmayan şeyler genellikle oldukları yerde kalırdı.

2002 yılında Lemi daha büyük bir şeyle uğraşıyordu.

Yeni bir müşteri, farklı platformlardan gelen veriyi tek bir ara yüzden yönetmek istiyordu. Sorun şuydu: her platform kendi dilini konuşuyordu, bu diller birbirleriyle doğrudan uyumlu değildi. Klasik çözüm, her platform için ayrı bir adaptör yazmaktı - her bağlantı çifti için, ayrı ayrı, özel kod. Beş platform varsa yirmi adaptör; on platform varsa doksan beş.

Lemi başka bir yol denedi.

Üniversitedeki o protokol ödevi - "anladım, anlamadım, tekrar et" prensibine dayanan, sistemlerin ortak bir temel üzerinden iletişim kurmasını sağlayan tasarım - o dönem için bir ödev cevabıydı. Ama bu problem için farklı ölçekte geçerliydi. Lemi bunu genişletti: bir platform yoklama gönderir, diğer platform yanıt verir, ikisi birlikte destekledikleri formatları anlar anlaşırlar ve bu anlaşma üzerinden konuşmaya başlarlar. Adaptörler artık her çift için değil, her platform için bir tane gerekiyordu; yirmi yerine beş, doksan beş yerine on.

Bu, teorik olarak temizdi.

Yazdı. Test etti. Çalıştı.

Fikret, müşteri sunumunda bunu anlattı. Şema tahtaya yansıtıldı, Fikret her bileşeni işaret etti ve açıkladı. Müşteri ekibi not aldı. Direktör Vural toplantının sonunda "Güzel bir ekosistem kurgusu" dedi.

Sunum bitti. Müşteri çıktı.

Lemi toplantı odasını dağıtırken Direktör Vural yanına geldi.

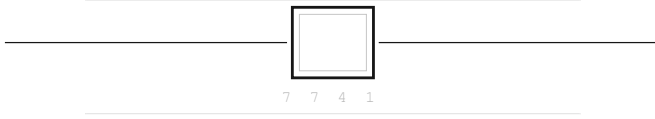
"İyi iş," dedi.

"Teşekkürler," dedi Lemi.

"Fikret çok iyi anlattı."

"Evet."

Direktör Vural gitti. Lemi masa örtüsünü topladı.

Şirket büyüyordu.

2003 yılı başında dokuz kişiydiler. Yılın sonunda on dördü geçmişlerdi. Yeni kişiler gelince tanışmalar oldu, toplantılar yeniden düzenlendi, ekip sıralamaları değişti. Her yeni gelişte Lemi bir kez tanıtıldı, adı söylendi, el sıkışıldı, iki gün sonra yeni gelen ne adını ne de neyi yaptığını tam olarak hatırlıyordu. Bu, sistematik değildi - yeni gelenler bazılarını hatırlıyordu, bazılarını hatırlamıyordu. Fikret her zaman hatırlanıyordu. Macit Bey çoğunlukla hatırlanıyordu. Lemi, arasıra.

Yeni gelenlerden biri, Selin adında, yazılım geliştirici olarak işe başladı.

Birinci haftanın sonunda Lemi'nin yanına geldi. "Sana bir sorum var."

"Sor."

"Bu sistemdeki veri akışı katmanı," dedi, ekranda bir şeyi işaret etti. "Kim yazdı bunu?"

"Ben."

Selin baktı. "Güzel yazılmış."

"Teşekkürler."

"Neden şerh koymaların sen üzerinde değil?"

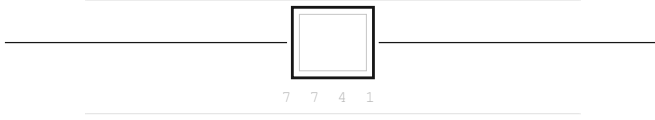
Şerh koyma - kaynak kodundaki yazarlık notları; çoğunlukla "yazan:" ve bir isimle başlayıp sürüm tarihiyle kapanırdı. Lemi bu kısımları nadiren doldururdu; başta doldurmuştu ama zamanla, birkaç kez üzerine başkasının adı gelince, doldurmak anlamsız gelmeye başlamıştı.

"Bıraktım," dedi Lemi.

"Neden?"

"İzlemek daha kolay."

Selin baktı. Bu cevabı anlamlandıramadı tam olarak ama yeterince tuhaf bulmadı da. "Tamam," dedi ve döndü.

2004 baharında şirket bir ödül aldı.

Sektör dergisinin yıllık değerlendirmesinde "yenilikçi altyapı çözümleri" kategorisinde birinci seçilmişlerdi. Ödül töreni bir otelde yapıldı; ekip kıyafetleriyle geldi, sahne fotoğrafı çekildi, plak verildi. Direktör Vural konuştu. Sonra Fikret kürsüye çıktı - en görünür teknik yüz olarak.

"Bu ödül," dedi Fikret, "gerçek anlamda kolektif bir görüşün ürünü."

Alkış geldi.

Lemi salonun orta sıralarında oturuyordu. Gözlüğünün sol alt köşesindeki çizgi, o saatin ışığında küçük bir yansıma yapıyordu. Lemi bunu fark etti - fark edilebilecek şeyler arasındaydı.

"Kolektif bir görüşün ürünü."

Bu cümlemin içinde, matematiksel olarak, Lemi de vardı. "Kolektif" kelimesi Lemi'yi kapsamıyordu demek yanlış olurdu. Ama kapsayan "kolektif" ile atıfta bulunulan "görüş" arasında, somut bir araç olarak veri akışı katmanını yazan elin anılmadığı bir boşluk vardı.

Alkış devam etti.

Lemi de ellerini birbirine vurdu. Bu çarpma refleksif değil bilinçliydi; topluluk içinde el çırpma bir şeyi onaylamak için değil, topluluğun içinde olmak için yapılıyordu, ve içinde olmak için yapılan el çırpma ile onaylamak için yapılan el çırpma dışarıdan ayırt edilemiyordu.

Ödül töreni sona erdi.

Otelin girişinde beklerken Macit Bey yanına geldi. "Yorulдум," dedi.

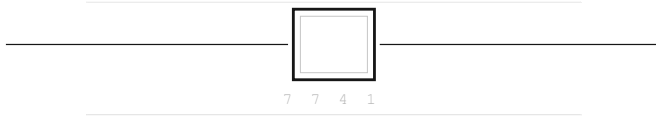
"Ben de."

Taksiler sıralandı. Ekip gruplar halinde ayrıldı. Lemi tek binmek istedi; pencereden şehir geçti, müzakereci bej yanıyordu bir kavşakta - sürücü bir saniye bekledi, sonra geçti. Bu bir karar değil alışkanlıktı artık; müzakereci bej o kadar sık yanıyordu ki sürücüler için karar gerektiren bir durum olmaktan çıkıp refleksif bir momentuma dönüşmüştü. Kural yapılmış ama içseleştirilmemişti; içseleştirilmemiş kurallar, zamanla ya dışsallaşır ya da unutulur.

Ev.

Ayakkabıları çıkardı. Masaya oturdu. Bilgisayarı açtı. Ekran yandı.

Bu saatteki ofis gibi, bu saatteki ev de başka türlüydü. Fark şuydu: ofis başkasının yeri, burası kendisinin. Ama ikisinde sessiz, ikisinde de yalnızca makine sesi.

O gece geç saatte Lemi, dosyalar arasında dolaşırken üniversiteden kalma bir klasöre rastladı. İçinde ödevler, proje notları, birkaç sunum. En altta, taranmış bir sayfa: Bilgisayar Ağları ödevi. Üstünde kırmızı mürekkepli el yazısı:

Tamam.

Lemi baktı.

Tasarım oradaydı: anladım, anlamadım, tekrar et. Üç sinyal. Sistemler, ortak dil olmadan konuşuyor. Adaptörler azalıyor. Bağlantı, minimum müdahaleyle maksimum kapsama.

Bu, 2002'de müşteri için yazdığının temeliydi. Ama kök daha gerideydi: o ödev, o "Tamam" notu, o dosyalanma. Aradan sekiz yıl geçmişti. Aynı fikir, ölçeklenmiş, uygulanmıştı.

Dosyayı kapattı.

Yattı.

Uyku gelmeden önce, düşüncenin o yarı saydam katmanında, bir şey belirdi: yazılan şey bir yerde kalıyor. "Tamam" diye not düşülmüş, dosyaya girmiş, dosya kapanmış. Ama fikirler dosyanın içinde kalmıyor - sistem kapatılsa bile düşünce devam ediyor. Bir fikri tamamen kapatmak için, fikirden yapılan bütün türetmeleri silmek gerekiyor; türetmeleri silmek için onların türetmelerini silmek gerekiyor; bu zincir geri gidildikçe uzuyor.

Hayalet bu: kapatılmış dosyalarda yaşamaya devam eden şey.

BÖLÜM ALTI: TENİN BÜROKRATİK KARİKATÜRÜ

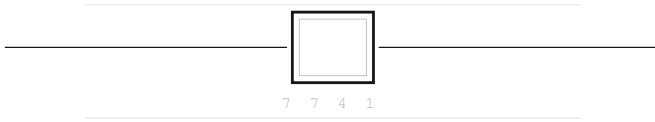
2004-2009

Sıra Cumhuriyeti, 2004 yılında internete ciddi biçimde dahil olmaya başladı. Bu "ciddi biçimde" ifadesi resmi bir tanım değildi; Bilgi Teknolojileri Düzenleme Kurumu'nun o yıl yayımladığı raporunun ikinci bölümünde "geniş bant penetrasyonunun kentsel alanlarda anlamlı eşiğe ulaşması" olarak geçiyordu ve "anlamlı eşik" raporun dördüncü sayfasında yüzde on dört olarak tanımlanmıştı. Yüzde on dört'ün anlamlı eşik olup olmadığını tartışmak için birkaç akademik makale o yıl yazıldı; bu makalelere verilen yanıtlar bir buçuk yıl sonra geldi, geldiğinde konu güncelliğini yitirmişti.

Lemi için bu dönüşüm farklı bir anlam taşıyordu.

Lemi'nin işi, bu dönüşümün altyapısıyla ilgiliydi; sistemlerin birbirleriyle konuşmasını sağlamak, dijitalleşen bir toplumda giderek daha fazla anlam kazanıyordu. NetSıra'da çalışmaya devam ediyordu ama projelerin ölçeği değişmişti - artık küçük bir yazılım firmasına ait şirket içi araçlar değil, farklı kurumların veri akışlarını birleştiren köprüler yazıyordu. Bu köprüler görünmezdi; çalıştığında kimse onların varlığını fark etmez, yalnızca çalışmadığında sorun olarak raporlanırlardı.

Merve ile tanışma, Ekim 2004'te oldu.

Orta'nın kuzey yakasındaki bir dijital pazarlama ajansının etkinliğiydi; ajans, müşteri olan bir yazılım şirketini bir panele davet etmişti ve bu şirketten Fikret, Lemi ve Burcu gitmişti. Panel, öğleden sonra üçte başladı, dörde kadar sürdü; dört konuşmacı, dört konu, soru-cevap bölümü.

Lemi soru-cevap bölümünde hiçbir şey sormadı. Bu, hazırlıksızlıktan değil, soruların büyük çoğunluğunun yanıtlarını zaten bildiğinden kaynaklanıyordu ve bilinen bir cevap için sormak, Lemi için, kaynağı belirsiz bir performansa benziyordu.

Etkinlik bitiminde ayaküstü bir kalabalık oluştu. Fikret tanıdık bir yüze yürüdü. Burcu ajans çalışanlarından biriyle konuştu. Lemi masada kalan su bardaklarından birini aldı ve masanın kenarında durdu; bu konum, kalabalığın içinde olmak ile içinde olmamak arasında, Lemi'nin sosyal ortamlarda otomatik olarak bulduğı bir nokta gibiydi.

Yanında biri durdu.

"Konuşmacılar arasında en çok hangisini beğendin?"

Lemi döndü. Orta boylu, kısa saçlı, soru sorarken doğrudan bakan biri - bu doğrudanlık, Lemi'nin daha önce tanıdığı bir bakıştı: Banu Teyze, Faik Bey, Aliye Hanım. Az sayıda insanda vardı.

"Üçüncüsü," dedi Lemi.

"Neden?"

"Söylediğı şeyin sınırlarını biliyordu. 'Bu konu dışında' dedi iki kez. Bu dürüstlük."

Kadın güldü. "İyi bir kriter." Elini uzattı. "Merve."

"Lemi."

"Ajanda mısın?"

"Hayır, müşteriyiz. Yazılım tarafı."

"Ben ajandayım," dedi Merve. "Pazarlama direktörü."

Kalabalık yeniden düzenlendi, birisi geçti, ikisi biraz yana çekildiler. Konuşma kendiliğinden devam etti - Merve, panelin içeriğı hakkında görüşlerini paylaştı, Lemi dinledi ve zaman zaman yanıt verdi. Bu zaman zaman yanıt vermeler, Merve'nin dikkatini çekti: yanıt vermediğinden dinliyordu ama dinlemesi pasif değildi, içeride bir şeyler işliyordu.

"Suskunsun," dedi Merve.

"Düşünüyorum."

"Genellikle konuşarak düşünürüm," dedi Merve. "Sen tersine çalışıyorsun."

"İkisi de çalışır."

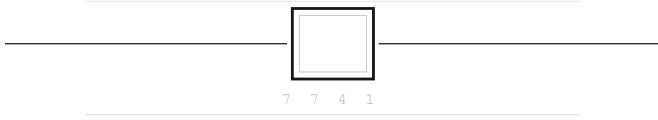
"Birlikte çalışması zor ama," dedi Merve. Bunu söylerken ciddi değil, gözlemsel bir tonda söyledi. Lemi bunu fark etti.

"Bazen zor," dedi Lemi. "Bazen tamamlayıcı."

Merve baktı. "Tamamlayıcı olduğunu düşünüyorsun."

"Düşünüyorum."

Birisi Merve'yi çağırdı. Merve döndü. Lemi'ye bakıp "Birazdan," dedi ve gitti. "Birazdan" geldi; on dakika sonra geri döndü ve konuşma bir saat daha sürdü.

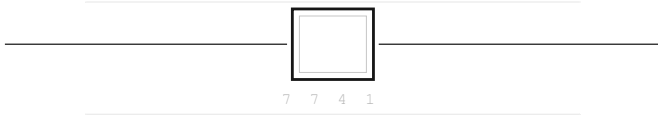

Sonraki hafta Merve mesaj attı. Bu, ajans üzerinden değil doğrudan geldi; panelde kartvizit alışverişi olmuştu. Mesaj kısaydı: "Konuşmayı sürdürmek ister misin?"

Lemi bu mesajı okudu ve iki şey fark etti: birincisi, mesaj doğrudan - konuşma yarıda kalmıştı; ikincisi, doğrudan sorma biçimi, sosyal belirsizlik yaratmadan ilerlemek istediğini gösteriyordu.

"İstiyorum" diye yanıtladı.

Bir hafta sonra buluştular.

Merve'nin mesleği, kelimelerin dolaşımıyla ilgiliydi. Bir şeyin nasıl anlatıldığı, kime anlatıldığı, ne zaman anlatıldığı - bu soruları mesleki olarak düşünürdü ve mesleki düşünce ile kişisel düşünce arasındaki sınır, zaman içinde geçirgen hale gelmişti. Merve her zaman çok şey söylüyordu; bu "çok" niceliksel bir ölçüm değil, akış yoğunluğuyla ilgiliydi. Konuşma

sırasında bir fikirden diğerine geçişler hızlıydı, bağlantılar çoğunlukla sezgisele dayanıyordu ve bu sezgisel bağlantılar bazen beklenmedik yerlere varıyordu.

Lemi her şeyi duydu.

Bu, Merve için başlangıçta alışılmadıktı. Anlattığı şeylerin hepsinin karşı tarafta gerçekten alındığını test etmeye alışkındı; çoğu insan dinler gibi yapardı ama iki gün sonra yeniden sorulduğunda hatırlamazdı. Lemi, haftalar sonra bile Merve'nin söylediği ayrıntıları hatırlıyordu - çocuklukta hangi şehirde yaşadığı, ilk iş deneyiminin nasıl geçtiği, hangi müşterinin hangi özelliğini kaygılandırıldığı.

"Nasıl bunları aklında tutuyorsun?" dedi Merve bir gün.

"Söylediğin şeyleri duyduğumda içinde bir yere koyuyorum."

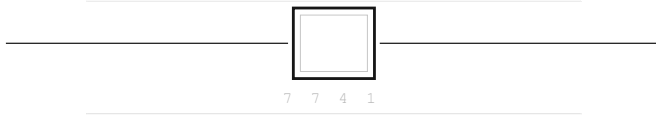
"Nereye?"

Lemi düşündü. "Bağlamına. Her bilgi başka bir bilgiye bağlı. Bağlantı kurulunca zaten kaybolmuyor."

Merve baktı. "Bu romantik mi yoksa bilgisayarın mantığı mı?"

"İkisi aynı olamaz mı?"

Merve güldü. "Seninle bazı şeyler başka türlü geliyor," dedi. Bununla ne kastettiğini o an tam söylemedi.

İlk birliktelik, şubat ayının ortasında oldu.

Birlikte akşam yemeği yemişlerdi, eve, Merve'nin evine gitmişlerdi, Merve müzik açmıştı ve müzik açıldığında odanın havası değişmişti. Lemi bu değişimi fark etti - ses, mekanı farklı boyutlandırdı, köşeler yumuşadı, zamanlama yeniden ayarlandı.

Merve döndü.

Lemi baktı.

Merve yaklaştı.

Sonraki saatlerde Lemi içinde oluşan şeyin analizini yapmadı - daha doğrusu, analiz başladı ama yarıda kesildi; beden, analizin önüne geçti ve analiz için açılan sekme arka plana düştü, açık kaldı ama aktif değildi.

Sabah, erken kalktı. Mutfağa geçti. Çaydanlığı doldurdu, ocağa koydu. Bardakları yıkadı - hem önceki akşamdan kalanları hem de henüz kirlenmemişleri. Bu yıkama eylemi, yapılacak en sonraki şey olması gerekirken yapılan en önceki şeydi; neden böyle olduğunu sormadı, çünkü soru mutfak sükutuyla uyuşmuyordu.

Merve uyandığında Lemi masada oturuyordu, çay hazırdı.

"Ne zamandır buradaysın?"

"Bir saattir."

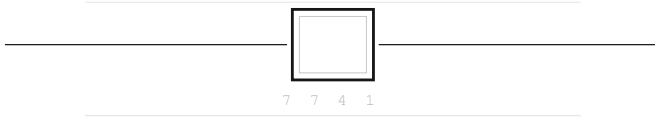
"Uyuyamadın mı?"

"Uyudum. Erken kalktım."

Merve baktı. "Neden?"

Lemi düşündü. "Alışkanlık değil," dedi. "Ama başka bir cevabım yok."

Merve güldü. Öteki bardağı aldı. "Tamam," dedi.

İlk aylarda ilişki bir ritim buldu.

Merve haftada iki ya da üç kez Lemi'yle buluşuyordu; bazen Lemi'nin evinde, bazen Merve'ninkinde, bazen bir kafede, bazen bir filmde. Lemi bu buluşmaları programlı gibi yaşadı - değil, ama içsel olarak bu buluşmalar öngörülebilir bir sırayla geliyordu ve öngörülebilirlik Lemi için güven verici bir özellikti. Merve ise bunun tam tersini yaşıyordu: sürpriz, kendiliğindenlik, akış. Bu fark başlangıçta sorun üretmedi; Merve'nin akışı Lemi'nin sükutunu tamamlıyor gibiydi.

Merve'nin çevresi genişti: birkaç yakın arkadaş, ajans ekibinden insanlar, eski okul çevresinden bazıları. Lemi bu çevreyle tanışırken toplantı sahnesindeki dinamik yeniden

çalışıyordu: tanışma, el sıkışma, birkaç cümle, sonra Lemi'nin bulunduğu noktadan bakışların kayması ve Merve'ye dönmesi.

Bu, Merve'nin çevresinde de oluyordu.

Bir akşam birlikte bir yemeğe gitmişlerdi. Sekiz kişiydiler. Konuşmalar çapraz geçiyordu, masanın bir ucundan diğerine sesler atlıyordu. Merve zaman zaman konuşmayı yönetiyordu - bunu yapmak için çaba göstermiyor, kendiliğinden oluyordu. Lemi, yanında oturan kişiyle iki konuşma yaptı; birincisinde iş soruldu, kısaca yanıtlandı; ikincisinde şehrin trafik durumu konuşuldu, Lemi şerit değiştirme köprüsünün ortalama bekleme süresinin hâlâ yirmi iki dakika olduğunu söyledi, bu bilgi sohbeti yavaşlattı.

Eve dönerken Merve sordu: "Nasıldı?"

"Yemek iyiydi," dedi Lemi.

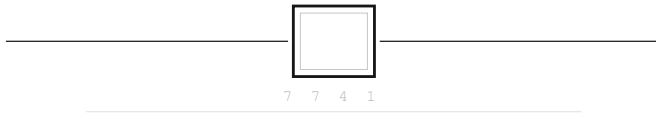
"Arkadaşlarım nasıldı?"

"İyiler."

"Konuştun mu?"

"Biraz."

Merve bir şey söylemedi. Bu sessizlik, "anlıyorum"dan geliyordu; anlamak, onaylamak anlamına gelmiyordu ama o gece konuya devam edilmedi.

Kışın bir akşam, Merve'nin evinde, Lemi masada dizüstü bilgisayarıyla çalışıyordu. Merve kitap okuyordu. Oda sessizdi.

Merve kitabın üzerinden baktı. "Bir şey sormak istiyorum."

"Sor."

"Seni neyin üzdüğünü bilmiyorum."

Lemi ekrandan baktı. "Ne demek istiyorsun?"

"Sevinçli olduğunda görebiliyorum - az ama görünüyor. Yorgun olduğunda görünüyor. Ama ne zaman üzüldüğünü bilmiyorum. Bir şey mi üzüyor seni?"

Lemi bunu düşündü. "Üzıldüğümde?"

"Evet."

"Genellikle devam ediyorum."

"Ne yaparken devam ediyorsun?"

"Çalışarak. Ya da başka bir şeye bakarak."

Merve düşündü. "Bana söylemiyor musun yoksa söyleyemiyor musun?"

Bu sorunun iki kolu arasındaki ayrım, Lemi için anlıklik gerektirdi. "İkisi de," dedi sonunda. "Söylemeye karar vermiyorum çünkü söylemek nereye varır bilmiyorum. Söyleyemiyorum çünkü söylediğimde çıkan şey içindekinin karikatürü oluyor."

Merve baktı. Uzun bir baktı.

"Karikatürü," dedi, kelimeyi tekrarladı sanki içini yoklamak için.

"Büyütülmüş ama yanlış yerden. Hissin kendisi değil, hissin basitleştirilmiş versiyonu."

"Ben de karikatür mü görüyorum seni?"

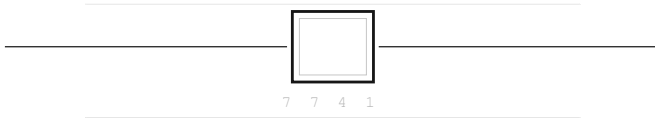
"Belki herkes karikatür görüyor."

Merve kitabını kapattı. Bir süre sessiz oturdu. Sonra, "Bunun üzücü olduğunu düşünüyor musun?" dedi.

"Evet," dedi Lemi.

"Bana söyledin işte," dedi Merve.

Lemi baktı. Bu gözlem doğrudu.

Bir gece, yaz ortasında, Lemi ve Merve birlikte Lemi'nin evinin balkonundaydılar. Şehrin sesi geliyordu - uzak trafik, zaman zaman klakson, birinin balkondaki çiçeklerini sulama sesi. Merve elinde bardağıyla yaslanmıştı.

"Ölünce ne olmasını istiyorsun?" dedi Merve, bu soru birden gelmişti, önceki konuşmayla bağlantısı belirsizdi.

Lemi düşündü. "Nasıl bir soru bu?"

"Bir şey okuyordum geçen gün. Dijital miras hakkında. İnsanların sosyal medya hesapları, e-postaları - ölünce ne oluyor bunlara."

Lemi baktı. Şehrin üstünde, hafif bulutsuz bir gece vardı.

"Tarayıcı geçmişim kalacak," dedi.

"Ne?"

"Öldüğümde kimse tarayıcı geçmişimi silmeyecek. Silecek birini bırakmayacağım muhtemelen."

Merve döndü. Baktı. Bu bakışta birkaç şey aynı anda vardı - bir şefkat, bir kaygı, bir şeyin netleşme hissi.

"Bu üzücü mü sence?" dedi.

"Tespit," dedi Lemi. "Üzücü olup olmadığını çözemedim."

"Ben üzücü buluyorum."

"Çünkü senin için üzücü. Benim için farklı."

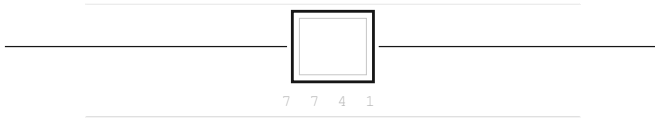
"Ne farklı?"

"Tarayıcı geçmişisi kalıcı bir iz. Bir şey kalıyor. Az da olsa bir şey."

Merve bir süre sessiz kaldı. Bardağını aşağıya bıraktı. Sonra Lemi'nin koluna uzandı - tam temas, aynı tutacak sahnesi gibi değil, bu sefer aralık yoktu.

"Seninle bu konuşmalar çok garip," dedi Merve. "Ama en dürüst konuşmalar bunlar."

Lemi bu tespiti aldı. İçinde bir yere koydu: dürüst konuşmalar garip görünüyordu. Ya da garip konuşmalar dürüst çıkıyordu. İkincisi daha doğru gibiydi.

Dördüncü yıla geldiklerinde, 2008'in sonunda, bir şeyler değişmişti.

Değişim ani değil, kümülatifti: küçük anlar birikiyordu. Merve bir şeyi paylaşıyordu, Lemi dinliyordu ama karşılık vermiyordu. Merve bir fikri deniyor, Lemi analiz ediyordu ama

içinde bulunmuyordu. Birlikte bir etkinliğe gidiyorlar, Merve döndüğünde enerjisi doluyken Lemi enerjisi bitmiş geliyordu.

"Sosyal ortamlar seni yoruyor," dedi Merve.

"Evet."

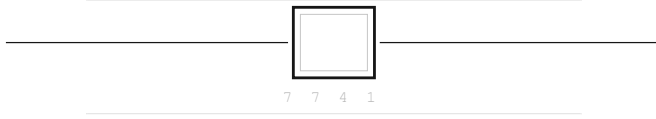
"Ben sosyal bir insanım."

"Biliyorum."

"Bunu bilmek ne değiştiriyor?"

"Bir şey değiştirmiyor," dedi Lemi. "Değiştirmeye çalışmak daha büyük bir yorgunluk üretiyor."

Merve baktı. Bu dürüstlüktü. Ama dürüstlük, her zaman iyi haber değildi.

Son konuşma, Ocak 2009'da, Lemi'nin evinde oldu.

Kışın ortasıydı; ısıtma çalışıyordu, camlar biraz sislenmiş, dışarı belli belirsiz görünüyordu. Merve koltukta oturuyordu, Lemi karşısında.

"Sana bir şey söylemem gerekiyor," dedi Merve.

Lemi bekledi.

"Seni hiçbir zaman anlayamadım."

Bu cümle, Özge'nin cümlesinden farklıydı. Özge'ninkinde bir şikayet vardı; Merve'ninkinde ise uzun bir çaba sonrasındaki bir teslim - kötü niyetli değil, yorgun. Anlayamadım, anlamaya çalışmadım değildi. Anlayamadım, çok çalıştım ve varabildiğim yer burası diyordu.

"Biliyorum," dedi Lemi.

"Biliyorsun ama değişmiyor."

"Değiştiremiyorum."

Merve gözlerini kapattı. Açtı. "Bu çok zor bir şey söylemek."

"Biliyorum. Söylemen de zor."

"Sen üzülüyor musun?"

Lemi düşündü. Bu düşünme, maskenin arkasına saklanma değildi; gerçekten içine bakıyordu. "Evet. Ama bunu söylemenin sana ne kazandıracağını bilmiyorum."

"Hiçbir şey kazandırmıyor olabilir," dedi Merve. "Ama söylemeni istiyorum."

"Üzülüyorum," dedi Lemi.

Merve kalktı. Paltoyu aldı. Çantasını aldı. Kapıya yürüdü. Döndü.

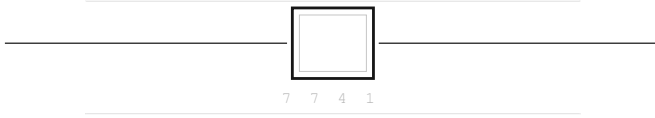
"Lemi," dedi.

Lemi baktı.

"Seni bir kez gördüm, gerçekten gördüm," dedi Merve. "Balkon gecesi. Tarayıcı geçmişti. O an seni gördüm."

Lemi bunu aldı. İçinde bir yere koydu.

Merve gitti. Kapı kapandı.

Sonraki aylarda Lemi devam etti.

Sabah kalktı, işe gitti, kod yazdı, akşam döndü. Bu döngü, öncekiyle aynı ritimde çalıştı; fark şuydu: öncesinde bu döngü arasında başka bir döngü vardı - Merve ile buluşmalar, sesler, karşılıklı balkon geceleri. Şimdi o döngü yoktu ve yokluğu yalnızca belirli saatlerde kendini gösteriyordu; her akşam değil, haftanın ortalarında, ya da bir şeyi paylaşmak istediğinde.

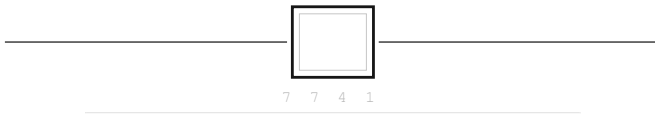
Bilgisayarı açardı. Tarayıcıyı açardı. Gezinen sekmeler: teknik belgeler, Sıra Cumhuriyeti haber siteleri, zaman zaman dizi izleme platformları, zaman zaman bir konu hakkında okunan makaleler.

Bu sekmeler, kaydedilmeden birikirdi.

Bir gün Lemi tarayıcı ayarlarına girdi. Geçmiş görmek için. Saatler, tarihler, ziyaret edilen sayfalar - hepsi oradaydı. Sistem her şeyi tutuyordu. Silinmediği sürece tutmaya devam ederdi.

Kapattı.

Bir şey yazmadı. Silmedi de. Bıraktı.

2009 sonbaharında NetSıra'da küçük bir personel değişikliği oldu.

Yeni bir proje yöneticisi işe alındı. Tanışma toplantısında Lemi adını söyledi, el sıkıştı, oturdu. Proje yöneticisi iki gün sonra Fikret'e döndü: "Diğer yazılım mühendisi kim?"

"Hangi?" dedi Fikret.

"Toplantıdaki. Sessiz olan."

"Ah," dedi Fikret. "Lemi. Bizim en iyi teknik adamımız aslında."

"Ah," dedi proje yöneticisi. "Anlıyorum."

Bu "anlıyorum" kapandı; konuşma devam etti, başka bir konuya geçildi.

Lemi bu konuşmayı duymadı. Ama o hafta, şirketin sunucusundaki bir log dosyasında, kendi yazdığı bir modülün altıncı kez başarıyla çalıştığını gösteren bir satır vardı.

Log zaman damgası taşıyordu, hata kodu yoktu, işlem tamamlandı mesajı vardı.

Sistem çalışıyordu.

Lemi orada ya da değildi; log bunu kaydetmiyordu.

BÖLÜM YEDİ: YANLIŞ KAPI

2009-2012

Sıra Cumhuriyeti, 2009 yılının başında "Mevcudiyet Güncelleme Projesi"ni başlattı.

Projenin dayanağı, 2007 tarihli bir Bakanlar Kurulu kararıydı; karar, vatandaş kayıtlarının belirli aralıklarla güncellenmesini, bu güncellenmenin standart bir form aracılığıyla yapılmasını ve toplanan verilerin devlet birimlerinin hizmet planlamasında kullanılmasını öngörmüyordu. Form tasarım süreci on sekiz ay sürdü. Tasarım sürecinde formun uzunluğu üç kez revize edildi; başta yirmi yedi soruydu, on dörde indi, on yediye çıktı, son versiyonda on ikide kaldı. Bu on iki sorunun her biri bir komisyon tarafından onaylanmıştı, her soruya eklenen açıklamalar ise komisyon üyelerinin ayrı ayrı eklediği notların birleşimiydi ve bu birleşim sürecinde bazı açıklamalar birbirinin karşısına geçti. Karşı gelen açıklamalar için "inceleme grubu" kuruldu; inceleme grubu raporu formun dağıtımından dört ay sonra tamamlandı.

Form 7-A Mevcudiyet Güncellemesi, Mayıs 2009'da evlere ulaştı.

Lemi'nin evine salı günü geldi. Lemi zarfı açtı, formu çıkardı, masaya koydu, akşam yemeğini yaptı, bulaşıkları yıkadı, masaya döndü. On iki sorudan sekizi iletişim bilgilerini, adres bilgilerini ve çalışma durumunu soruyordu; bu sekiz soru daha önce doldurulmuş formlarda zaten mevcuttu, burada yeniden istenmesi veri tekrarıydı ama tekrarın neden gerekli olduğu formun herhangi bir yerinde açıklanmamıştı.

Dokuzuncu soru şöyleydi: Yaşadığınız bölgede en çok hangi devlet hizmetine ihtiyaç duyuyorsunuz?

Lemi bunu düşündü. Yazdı: "Genel ulaşım verimliliği."

Onuncu soru: *Önümüzdeki beş yılda mesleki olarak ne elde etmeyi hedefliyorsunuz?*

Lemi bunu düşündü. Sonra tekrar düşündü. Uzun bir süre geçti - aşırı uzun değil, ama bir form sorusuna harcanan süreyle karşılaştırıldığında dikkat çekici. Şunu fark etti: "hedef" kelimesi, büyük bir şeyi varsayıyordu. Büyük hedefler vardı, muhtemelen. Ama şu an aklında doğrudan gelen büyük hedef yoktu. Gelen şey daha küçüktü.

Yazdı: "Teknik yazılım kalitesini sürdürmek."

On birinci soru: Devletin size sunduğu hizmetlere ilişkin genel memnuniyetinizi değerlendiriniz (1-5 arası).

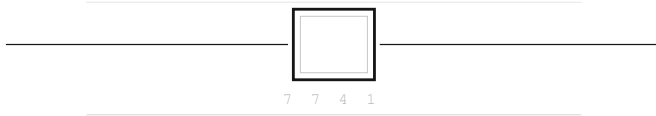
Lemi 3 yazdı. Bu, ne çok olumlu ne çok olumsuzdu; değerlendirmenin ortası, nötr bir konum.

On ikinci soru: Bu ankete eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

Bu alan boş bırakılabilirdi. Çoğu insan boş bırakırdı; "boş bırakılabilir" ifadesi örtük bir boşluğa izin verir gibiydi. Lemi bir an için bu alanın içinde ne olduğunu düşündü - boşluk ne demekti, boşluğu doldurmak ne demekti. Sonra yazdı:

Çarşambaları sağ salım atlatmak istiyorum.

Formu kapattı. Zarfa koydu. Ertesi gün postaya verdi.

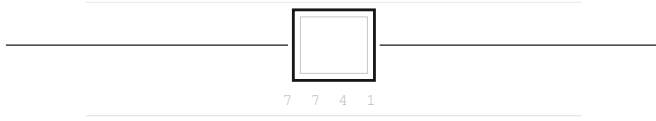
Bu cümle neden çarşambaydı?

Lemi bunu o gece düşündü. Düşünmek için özel bir zaman ayırmadı; yatmadan önce, kapanmayan sorular gibi aklın bir köşesinde dolaştı.

Pazartesiler başlangıç taşıyordu - yeni bir hafta, yeni bir döngünün ilk günü, başlangıçlar belirli bir enerji içeriyordu. Cumaları bitiş taşıyordu - beş günün kapanması, hafta sonunun açılması, bitişler de kendi enerjisini taşıyordu. Çarşambalar ise ne başlangıçtı ne bitiş; haftanın tam ortasında, iki tarafı eşit mesafede, köprü sapma yollarının en az işlevli olduğu gün. Sıra Cumhuriyeti belediyesinin şerit değiştirme köprüsü üzerindeki bakım

alışmaları her arşamba bir şerit kapatırdı; bu kapatma trafik akışını yüzde kırk yavaşlatırdı ve yavaşlama otobüs güzergahlarını etkilerdi ve güzergah etkilenince bütün gün biraz kaymış başlardı.

Ama bu tam açıklama değildi. arşambalar aynı zamanda haftanın en ağır günleriydi - bitmesi en çok beklenen, takvimin üstünde en büyük ağırlıkla duran. Sağ salim atlatmak istiyorum demek, bitmesi gereken şeylerin bitmesini istemektir. Bu, kk bir hedefti. Belki çok kk. Ama dürüsttü.

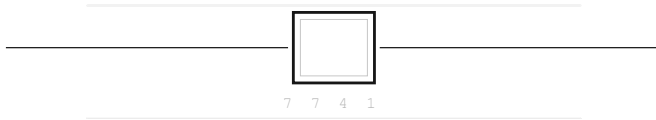

Formun akıbeti, Lemi'nin bilmediği bir yere gitti.

Devlet posta sıralaması, bölge toplu posta kutusuna, oradan sıralama merkezine, oradan ilgili birime gidiyordu; ilgili birim, o dönemde taşınma srecindeydi ve taşınma sırasında bazı zarflar geçici olarak yanlış bir gelen kutusu sistemine düşmüştü. Bu, yazılı bir protokol hatasıydı; taşınma planında öngörülmemiş, prosedür kitabının bu konuda bir maddesi bulunmuyordu ve bulunmaması nedeniyle sorun başlamadan kaydedilemeden çözülmüştü. Zarfların bir kısmı doğru yere ulaştı. Bir kısmı gecikmeyle ulaştı. Ve bir kısmı, başka bir süreç içinde, bambaşka bir yere ulaştı.

Lemi'nin zarfı, bu son kategorideydi.

Nereye gittiğini Lemi bilmiyordu. Çünkü formun kopyası yoktu, teslim alındısı yoktu, sistemin geri dönüşü yoktu. Form verilmişti; alındı mı alınmadı mı, kim okudu, nereye dosyalandı - bunlar Lemi'nin erişebildiği bilgiler değildi.

şirket o yıl taşındı.

NetSıra, büyüyen ekip için yeni bir ofise geçti. Yeni ofis, dördüncü kattaydı; bu kat, bodrum yerine pencereli bir kattı ve pencerelerden şehrin bir dilimi görünüyordu. Taşınma sırasında kutular, masa üstleri, bilgisayar kasaları taşındı; bu taşıma esnasında bir gün Lemi yanlış bir kapıdan girdi.

Bina içinde, eski ofisle yeni ofis arasındaki geçiş döneminde, ikinci katta küçük bir depo odası vardı. Bu oda, binanın eski sahibi döneminden kalmaydı; yeni kiracı olan NetSıra bu odayı kira sözleşmesine dahil etmemişti çünkü dahil edilmesi için gerekli belge ek imza gerektiriyordu ve ek imza, yönetim değişikliği sırasında bir aya kadar ertelenebilirdi. Dolayısıyla oda fiilen arada kalmıştı - ne NetSıra'ya aitti ne de boştu. Bir gün Lemi asansöre binmek yerine merdiveni kullandı, ikinci katta merdivenden çıktı, sağ yerine sola döndü ve o kapıya girdi.

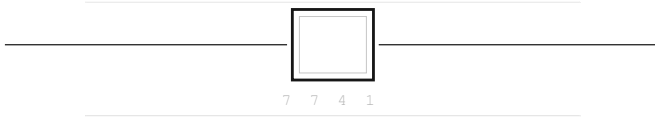
Depo.

İçeride eski sandalyeler, boş dosya rafları, kullanılmayan boya kutuları ve bir köşede karanlıkta duran plastik bitki - yapay, yeşil, hiç sulanmayan, küçük bir saksı içinde. Gerçek değildi ve gerçek bitmişlik de yoktu; plastik yaprağa toz konmuştu, ama yapraklar dökülmemişti.

Lemi bir an baktı.

Sonra kapıyı kapattı, sola yerine sağa döndü ve doğru kata çıktı.

O plastik bitki aklında kaldı. Gerçek bitki çürüyor; yapay bitki toz kaplıyor. Toz kaplı plastik yaprak ile toz kaplı gerçek yaprak, uzaktan aynı görünürdü.

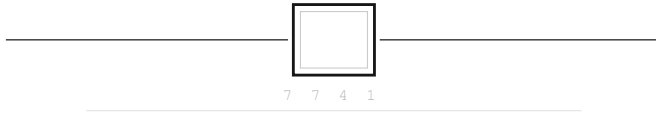
Süleyman, o günlerde isimsiz bir şeydi.

Yani: Süleyman isim taşıyordu elbette - her insan bir isim taşır ve Sıra Cumhuriyeti'nde isimler, doğumdan itibaren kayıt altındaydı. Ama Süleyman'ın yaptığı şey, bu dönemde henüz bir isim kazanmamıştı. İsim, sonradan gelir; sonradan gelen isimler, önceden olan şeylerin geriye dönük etiketlenişidir.

Süleyman, Orta'nın kuzey çeperlerinde, bir yazılı iletişim ağı kurmuştu. Bu ağ, teknik anlamda basitti: birbirine bağlı bireyler, aralıklı olarak bilgi ve görüş alışverişi yapıyor, bu alışveriş belirli protokollere göre yürütülüyordu. Protokol, sisteme güvenmeyenlerin birbirlerine güvenmesini sağlayacak minimum kurallar bütünüydü: kim konuşabilir, ne zaman konuşulur, mesaj nasıl doğrulanır. Süleyman bu protokolü kendisi yazmaya çalışmıştı ama yazdığı versiyonlarda açıklar çıkıyordu; iki sistem birbirleriyle konuştuğunda ortak bir referans noktası olmadığından iletişim kesilebiliyordu.

Bir arkadaşının bir arkadaşı, teknik yardım için başka birine ulaşmıştı. O da başka birine. Sonunda ellerine bir doküman geçti - ağda dolaşan teknik şemalar, protokol taslakları, veri akış diyagramları. Bunlar bir kişiye atfedilmemişti; kaynak bölümünde "derlenmiş ve uyarlanmıştır" yazıyordu. Süleyman bunu inceledi, uyguladı; ağ daha stabil çalışmaya başladı.

O dokümandaki tasarımın izlerini kim çizdi, ne zaman çizdi, hangi ödev defterinde ya da hangi şirketin sunucusunda başladı - bunu Süleyman bilmiyordu.

Lemi'nin formu ise yanlış adrese giden zarfların bir kısmının yeniden sıralandığı o karmaşa içinde, ağın kullandığı küçük bir iletişim merkezine ulaşmıştı. Burası, teknik anlamda devletin bir birimi değildi; boş bir dükkan olarak kiralanmıştı, insanlar arasında bilgi toplandığı ve iletildiği bir noktaydı. İletişim merkezindeki kişi gelen postalara bakıyordu - çoğu yanlış gelmiş reklamlardı, bazen gerçek gönderiler.

Zarflı açtı.

Form 7-A Mevcudiyet Güncellemesi. Sekiz standart soru. Teknik bilgiler, adres, meslek. Onuncu soru: hedef. "Teknik yazılım kalitesini sürdürmek." On ikinci soru, eklemek istediğiniz: *Çarşambaları sağ salim atlatmak istiyorum.*

Okudu.

Tekrar okudu.

Formu katlayıp cebine koydu. O gün Süleyman'la buluştuğunda formu çıkardı, masaya koydu.

"Bak," dedi.

Süleyman okudu.

Buradaki insan, adını bilmediği biriydi - form üzerinde Lemi Şenoğlu yazıyordu ama bu isim Süleyman'a hiçbir şey söylemiyordu. Ama cümle söylüyordu. Çarşambaları sağ salim atlatmak istiyorum. Bu, büyük bir şey değildi; tam tersine, son derece küçük bir şeydi. Ve küçüklüğü içinde, Süleyman için, bütün bir durumu özetliyordu: insanlar haftanın ortasını atlatmayı istiyor. Haftanın ortasını atlatmak en büyük hedef haline gelmişti. Bu, bir kişinin başarısızlığı değildi; bu, sistemin insanlardan bu kadarını bekler hale gelmesiydi.

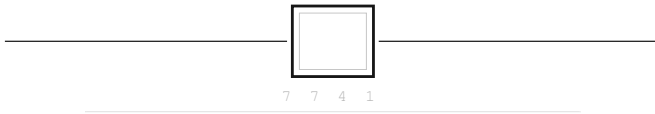
"Bu kişiyi tanıyor musun?" dedi Süleyman.

"Hayır. Yanlış gelmiş."

"Kim olduğu önemli değil," dedi Süleyman. "Bu cümle önemli."

O gece ağa bir not düştü. İçeriği kısaydı: Hedefimiz büyük değil. Çarşambaları sağ salim atlatmak isteyen herkesle konuşuyoruz. Bu, bir manifesto değildi, bir slogan da değildi - ama ağ boyunca yayıldı ve yayılırken bir şeyler topladı.

Lemi bunların hiçbirini bilmiyordu.

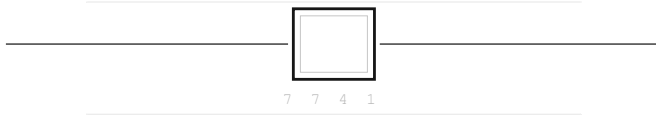

2010 yılında Lemi, üzerinde çalıştığı sistemin bir versiyonunu belgeledi.

Bu belgeleme, müşteri talebiyle yapılıyordu; teknik şema, kullanım kılavuzu, hata mesaj rehberi. Toplam seksen iki sayfa. Lemi yazdı, Fikret gözden geçirdi, Direktör Vural imzaladı, müşteriye gönderildi.

Belgenin kapak sayfasında "Hazırlayanlar" bölümünde NetSıra yazıyordu. Altında: "Teknik ekip." İsim listesi yoktu.

Lemi bu belgeyi arşivinde de sakladı. Yıl, tarih, versiyon numarası - dosya adı buydu. İçeride seksen iki sayfa. Dosya kapandı.

2011'in sonlarında ağ büyümişti.

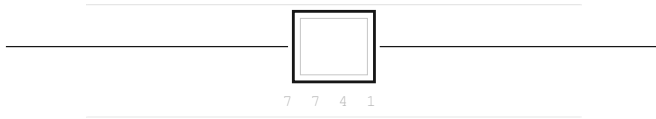
Süleyman'ın ağı artık Orta'nın üç farklı bölgesini kapsıyordu. İletişim protokolü stabil çalışıyordu; mesajlar gidiyordu, doğrulanıyordu, yanıt geliyordu. Üç sinyal: anladım, anlamadım, tekrar et. Sistem, bu temel üzerinde, giderek daha karmaşık içerikler taşımaya başlamıştı.

Süleyman bir toplantıda şunu söyledi: "İnsanların seslerini taşımak için bir altyapımız var. Ama bu altyapıyı kim kurdu bilmiyoruz."

Odadaki biri, "Önemli mi?" dedi.

"Önemli değil," dedi Süleyman. "Ama bir gün öğrenirsek teşekkür ederiz."

Bu konuşma burada kapandı. Protokol yazan elin sahibi, o an Lemi ise - ki öyleydi, dolaylı olarak - Lemi bu konuşmadan tam on iki yıl önce, üniversitede, "Tamam" notu almış bir ödevi teslim etmişti.

Lemi 2012 başında otuz yedi yaşındaydı.

Otuz yedi yaş, Sıra Cumhuriyeti'nin ortalama yaşam beklentisi tablosunda "aktif yetişkin" kategorisinin tam ortasıydı. Bu tablonun hangi kaynakta yayımlandığını Lemi bilmiyordu; birileri bir konuşmada "ortalama yaşam beklentisi" derken bu aklına gelmişti ve sonrasında tablonun gerçek olup olmadığını araştırmamıştı. Araştırmamak, kabul etmemekti; ama kabul etmek için araştırmaya gerek de yoktu.

Sabah sekizde kalkıyordu. Sekiz kırkta işe gidiyordu. Öğle arasını ofiste geçiriyordu; bazen dışarı çıkıyor, çoğunlukla çıkmıyordu. Akşam altıda ya da altı buçukta dönüyordu. Evde yemek yapıyordu - basit, işlevli tarifler, malzeme sayısı az. Yedikten sonra bilgisayar açılıyordu; kimi gece iş, kimi gece okuma. Saat on ya da on birde yatıyordu.

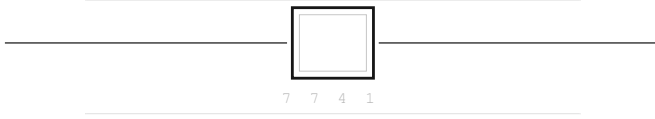
Bu döngü, aylar boyunca sürdü.

Döngü kötü değildi. Kötü olması için bir referans noktası gerekirdi ve Lemi'nin bu döngüyle karşılaştıracığı başka bir döngüsü, şu an için, yoktu.

Bir salı akşamı, Lemi yatmadan önce tarayıcısını kapattı. Kapamadan önce sekmeleri gördü: teknik belge, haber sitesi, bir araştırma makalesi. Kapattı. Ekran karardı.

"Yarın çarşamba," dedi, ses çıkarmadan - ama düşünce ses değildi, düşünceler sesin öncesinde var olabiliyordu.

Yattı.

Ertesi sabah, çarşamba, güneş beklenen saatte doğdu.

Lemi kalktı.

Köprüde bir şerit kapalıydı; trafik öngörüldüğü gibi yavaşlamıştı, otobüs güzergahı buna göre gecikmişti. Lemi iş çıkışında bu gecikmeyi bekledi, beklediği süre içinde yanındaki bir levhaya baktı: belediyenin köprü bakım takvimini duyuruyordu. Her çarşamba, on ile on iki arası, sol şerit.

Bu takvim her yıl aynı saatte yayımlanıyordu ve her yıl aynı saatte uygulanıyordu. Tutarlıydı; sistem, bu konuda tutarlıydı.

Otobüs geldi.

Lemi bindi.

Çarşambayı sağ salım atlattı.

BÖLÜM SEKİZ: MANİFESTO

2012-2016

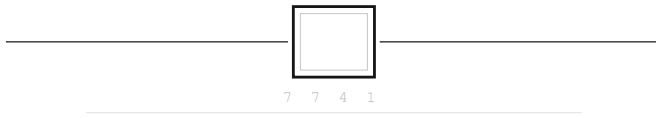
Süleyman, 2012 yılına kadar bir isimdi.

İsim taşımak, var olmakla eşdeğer değildir; Sıra Cumhuriyeti'nin nüfus kayıtlarında binlerce Süleyman vardı ve bu Süleyman'ların büyük çoğunluğu, günlük hayatlarını sessizce yürütüyor, tarihsel açıdan herhangi bir iz bırakmıyor, ve bu iz bırakmama durumu onlar için bir sorun teşkil etmiyordu. Bu Süleyman ise, 2012 yılı itibarıyla, birkaç gazetenin üçüncü-dördüncü sayfalarında adı geçen, dijital yayın organlarının ise birinci sayfalarında zaman zaman görünen bir Süleyman haline geldi. Geleneksel medyanın üçüncü-dördüncü sayfasında görünmek, dijital medyanın birinci sayfasında görünmekten daha az dikkat çekiyordu; sayfa sıralaması, kamusal ağırlığın hâlâ hiyerarşik bir ölçütüydü, dijital sayfa kavramının bu hiyerarşiyi fiilen ortadan kaldırdığı tartışılabilirdi ama tartışma henüz yeterince yapılmamıştı.

Süleyman'ın ağı, o yıl itibarıyla Orta'nın yedi bölgesini kapsıyordu. İletişim altyapısı çalışıyordu; mesajlar gönderiliyordu, alınıyordu, doğrulanıyordu. Güvenilirlik yüksekti. Sistemin neden bu kadar güvenilir çalıştığını teknik ekibin bir kısmı biliyordu - protokolün mimarisi sezgisel değil dikkatli bir tasarımın ürünüydü - ama bu mimarinin kaynağını kim biliyordu? Kaynak, zamanla, "ağın kendisi" olarak adlandırılmaya başlanmıştı. Ağlar kendiliğinden büyür; iyi ağlar iyice kendiliğinden büyür.

Lemi bu dönemde Sıra Cumhuriyeti Haberleri'ni sabahları okuyordu. Öğle aralarında da zaman zaman bakıyordu. Günlük okumalar arasında, Eylül 2012'nin ortasında, küçük bir haberle karşılaştı: "Dijital ağlar üzerinden örgütlenen sivil hareket büyüyor." Altında Süleyman'ın adı geçiyordu, bir de harekete üye birkaç kişinin görüntüsü. Lemi okuyunca

bölgeyi gördü - Orta'nın kuzey çeperi, biliyordu - sonra teknik detayı gördü: "şifreli iletişim protokolü." Bu ifade genel bir teknik terimdi, herhangi bir sistemi kapsayabilirdi. Lemi konuya devam etmedi.

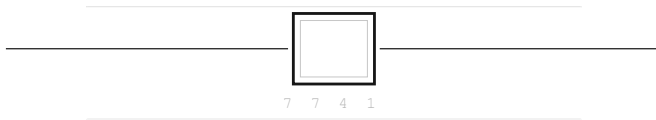
Manifesto, 2013'ün sonunda yayımlandı.

Süleyman'ın adıyla çıktı; bu, bir risk taşıyordu ve risk bilinçli kabul edilmişti. Manifesto, kırk üç sayfa; kırk üç sayfa, bir manifesto için alışılmamış bir uzunluktan - manifestolar genellikle kısadır, keskindir, her cümlesi bir sonraki için yer açar. Bu manifesto ise farklıydı: bazı bölümler hikaye anlatıyordu, bazı bölümler veri içeriyordu, bazı bölümler soru soruyordu ve bu soruların yanıtlarını okuyucuya bırakıyordu.

En çok alıntılanan cümle, on yedinci sayfadaydı. Paragrafın bağlamı, devletin vatandaşa olan sözlü taahhütleri ile bu taahhütlerin karşıldığı olan yanıt mekanizmalarının işlevsizliğiyle ilgiliydi; cümle şöyleydi:

Seninle konuşmak duvara konuşmak gibi. Ses gidiyor ama geri gelmiyor. Biz artık yalnızca konuşmak değil, geri gelen sesi duymak istiyoruz.

Bu cümle, dijital kanallarda çabucak yayıldı. Alıntlandı, paylaşıldı, duvarlara yazıldı. Nedenini açıklamak gücü - dil teknik değildi, kavramı yeni değildi; "duvara konuşmak" ifadesi eski ve yaygın bir Sıra Cumhuriyeti deyimiydi. Ama bu cümle, o anda, doğru zamanda doğru yerde çıkmış bir ifade gibiydi; insanlar okuyunca bir şeylerin yerlerine oturduğunu söylüyordu.

Lemi manifestoyu Ocak 2014'te okudu.

Daha doğrusu: manifestonun bir özetini okudu, sonra manifesto kendisini buldu; dijital bir kanalda paylaşılan PDF, bağlantı açıldı, kırk üç sayfa yüklendi. Lemi okumaya başladı - hepsini değil, atladı, ama on yedinci sayfaya geldiğinde durdu.

Seninle konuşmak duvara konuşmak gibi.

İçinde bir şey oldu.

Bu his, tanıdık bir histir - ama yeri bilinmiyordu, raf numarası verilen ama içinde ne bulunduğu unutulmuş bir kutu gibiydi. Nerede duyulmuştu bu cümle? Ne zaman?

Birkaç saniye geçti.

Özge.

Kütüphanede. 1995'in bahar başında ya da sonunda. "Seninle konuşmak duvara konuşmak gibi." Özge demişti, Lemi'ye demişti. O zaman Lemi sesi geri gelmemesi üzerinde durmuştu - yansıma sorunu.

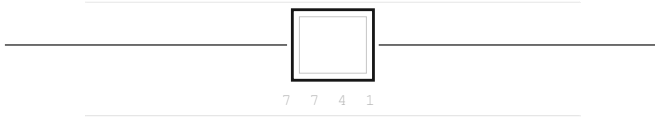
Bu bana mı yazılmış?

Düşünce bu hızda geldi. Sonra durdu. Hayır, yazılmış değildi. Bu cümle devlete söyleniyordu, sisteme söyleniyordu; Lemi'ye değil. Ama cümle aynıydı ve aynı cümlelerin iki farklı bağlamda var olması, dilsel bir tesadüften öte bir şey miydi, değil miydi - bu soruyu sormak için yeterli bir gerekçe yoktu.

Devam etti okumaya.

Manifesto kapandı. Tarayıcı sekmesi kapandı. Lemi çalışmaya döndü.

Ama o cümle o gün içinde kaldı ve akşam eve dönerken, otobüste, tutacakları tutarken - boş tutacaklar, her zaman boş - aklının bir köşesinde hâlâ duruyordu.

O yılın ilkbaharında NetSıra'da öğle arasında bir konuşma oldu.

Fikret ile yeni gelen bir yazılım geliştirici, Cihan, kantinde konuşuyordu. Lemi yanlarında oturuyordu, kendi yemeğiyle. Konu dönuştü, Süleyman'ın hareketine geldi - o günlerde çoğu masada bir noktada bu konuya geliniyordu.

"Teknik kısım ilginç aslında," dedi Cihan. "O ağın çalışma mantığı çok temiz. Baktım belgelere - iletişim protokolü, minimum sinyal seti üzerine kurulu. Üç temel sinyal: onay, ret, tekrar. Bu üçüyle bütün koordinasyonu yönetiyorlar."

"Kimler yazdı bunu?" dedi Fikret.

"Belli değil. Kaynağı belirsiz. Ama tasarım kararları tutarlı - bunu birinden öğrenen biri yazmış, ya da uzun süre düşünmüş."

Lemi yemeğini yedi.

Üç sinyal: onay, ret, tekrar. Anladım, anlamadım, tekrar et. On sekiz yıl önce bir ödev defterinde, kırmızı mürekkeple "Tamam" yazılmış bir sayfada yaşıyan şey, şimdi Orta'nın yedi bölgesini birbirine bağlayan bir ağın omurgasını taşıyordu.

Lemi bunu söylemedi.

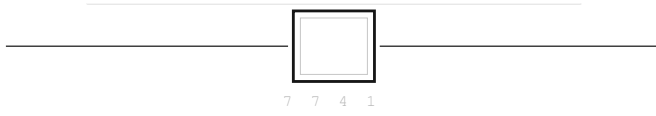
Neden söylemedi? Sorunun cevabı, söylemenin neye varacağı sorusuna dayanıyordu; ve bu soruya verilebilecek dürüst cevap, "nereye varacağını bilmiyorum"du. Söylemek bir iddia açmaktı; iddia, ispat gerektiriyordu; ispat elde yoktu - ödev kağıdı bilinmezdi, tasarımın aynısı mı yoksa benzer bir yoldan bağımsız mı geliştirilmiş olduğu ispatsızdı. Ve ispatlanabilse bile, ne değişecekti?

"İlginç," dedi Lemi, yemeğini bitirip tabağını kaldırırken.

Fikret başını çevirdi. "Ne?"

"Tasarım. Temiz demiş Cihan, doğru."

Fikret geri döndü, konuşma devam etti. Lemi kalktı.

Ödül töreni, Mart 2015'te oldu.

Bu sefer sektörün daha büyük organizasyonuydu: Sıra Cumhuriyeti Yazılım Sektörü Yıllık Değerlendirme Töreni. Büyük bir otel, büyük bir salon, birkaç yüz kişi. NetSıra, "kurumsal entegrasyon çözümleri" kategorisinde finalist seçilmişti ve kategori birinciliğini aldı.

Sahneye çıkarılacaktı. Direktör Vural önce çıktı. Sonra Fikret.

Lemi orta sıralardaydı. Gözlüğü o yılın başında düşmüştü - merdivenlerden inerken, eli kaymış, gözlük basamağa çarpmıştı. Çerçeve eğrilmemişti ama 2001'den beri var olan çizgi, bu çarpmada derinleşmiş ve küçük bir çatlağa dönüşmüştü. Lemi gözlüğü optikçiye götürmüştü; optikçi "cam değiştirsek iyi olur" demişti. Lemi "düşünürüm" demişti. Cam değiştirilmemişti. Çatlak, sol alt köşede, saatin ışığında zaman zaman küçük bir yansıma yapıyordu.

Fikret mikrofona yaklaştı.

"Bu ödül," dedi, "gerçek anlamda kolektif bir görüşün ürünü."

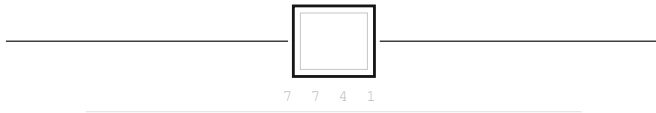
Alkış.

"Ekibimizin her üyesi bu süreçte katkı sundu. Teknoloji ekipten müşteri ilişkilerine, analizden uygulamaya - bu bir takım çalışmasıydı."

Daha uzun alkış.

Lemi ellerini birbirine vurdu. Sol alt köşedeki çatlak, salonun soğuk ışığında bir anlığına parlıyordu. Lemi bunu fark etti, sonra fark etmeyi bıraktı, çünkü alkış devam ediyor ve devam eden şeylerin içinde kalmak en az enerji gerektiren seçenektir.

Tören bitti. Fotoğraflar çekildi. Lemi fotoğraf çekilmek için öne çıkmadı, çekilmek isteyen başkaları olduğundan bu boşluk doldu ve fotoğraf tamamlandı. Plaket Direktör Vural'ın masasına gidecekti; masa, köşe penceresindeydi, pencereden görünüyordu.

Süleyman'ın röportajı, Haziran 2015'te yayımlandı.

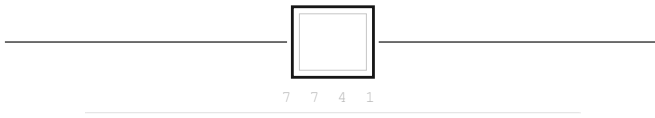
Uzun bir röportajdı; dergi, hareketi kapsamına almak için on iki sayfa ayırmıştı. Lemi bunu okudu - dergi değil, dijital versiyonunu; bölüm bölüm yükleniyor, okuyucu sayfa çeviriyordu.

Yedinci bölümde Süleyman'a "Bu hareketi başlatan ilk an neydi?" diye soruluyordu.

Süleyman şunu anlatmıştı:

"Küçükken Orta'nın eski mahallelerinden birinde oturuyorduk. Orada bir park vardı - küçük, yeterli olmayan, bir salınacağı eksik. Bir gün parkta bir çocuk gördüm, koşuyordu ve bağıyordu: 'Bulamadım! Bulamadım!' Aradığı şeyi bulamıyordu. O ses, o küçük çaresizlik, içimde bir şey yaptı. O çocuğu aramak, arayıp bulamayan herkesi aramak, beni bu yola çıkaran şeydir."

Lemi röportajı okudu. "Çocuk" dedi. Park. Salınacağı eksik. Bulamadım. Lemi sekiz yaşındayken aynı parkta oturmuştu - ama bu, bilinmesi gereken bir bilgi değildi, ve bilinmesi için gerekenler yoktu. Röportaj devam ediyordu. Lemi devam etti.

2015 sonunda hareket, ikinci bir belge yayımladı.

Bu sefer bir manifesto değil, teknik bir rapor: "Sıra Cumhuriyeti'nin iletişim altyapısı üzerine değerlendirmeler." İçinde hem dijital ağların durumu hem de hareketin kullandığı protokolün açıklaması vardı. Protokol bölümünde şema vardı. Şema üç sinyal gösteriyordu, akış çizgileri gösteriyordu, sistemlerin birbirini tanıma mekanizmasını gösteriyordu.

Lemi bu raporu teknik bir merakla okudu. Şemaya baktı. Uzun baktı.

Şema, 1994'te bir ödev defterinde çizdiği diyagramın genişletilmiş versiyonuydu. Temel fikir aynıydı: sistemler ortak dile gerek duymadan üç sinyal üzerinden kalibrasyona ulaşır. Uygulama ölçeklenmişti, yeni katmanlar eklenmişti, ama kök aynıydı.

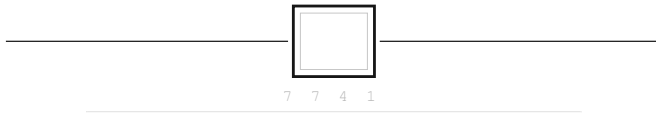
Lemi raporun üst kısmına baktı. "Kaynak: Ağ içi geliştirme."

Tekrar şemaya baktı.

Yazdı mıydı bunu? Evet. Ödev olarak. "Tamam" aldı. Dosyaladı. Sonra müşteri projelerinde ölçeklendirdi. Sonra belgeledi, müşteriye gönderdi, "teknik ekip" imzasıyla. Sonra nereden aktığını bilmeden aktı, bir yerden bir yere, yanlış giden zarflar gibi - hayır, zarf değil, bu sefer kod. Kod kopyalanıyor, uyarlanıyor, başka bir yere gidiyor.

Bu izin sonu buradaydı mıydı? Ya da iz daha nereye gidiyordu?

Lemi bu soruyu not etmedi. Dosyayı kapattı.

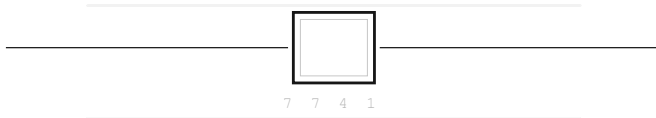

"Hayalet Lider" ifadesi, 2016'nın bahar aylarında çıktı.

Hareket bu noktaya kadar büyümüştü: Sıra Cumhuriyeti'nin bütün büyük şehirlerinde etki yaratıyordu, seçim döneminde siyasi partiler hareketi görmezden gelemiyordu, Süleyman bazı kanallarda doğrudan, bazılarında dolaylı olarak muhatap alınıyordu. Ama harekete katılanların önemli bir kısmı bilinmiyordu; ve en çok bilinmeyen şey, teknik altyapının kökeniydi. Kim kurdu bunu? Süleyman mühendis değildi. Ekibindeki mühendisler protokolü uyarlamıştı ama asıl tasarım dışarıdan geliyordu. Bu dışarı nereydi?

Bir dijital yayın organı, "Hareketin hayalet lideri kim?" başlıklı bir araştırma yayımladı. Makalede birkaç isim vardı - hepsi spekülâtifti, hepsi hareketle bilinen bağlantıları olan isimlerdi. Bir isim daha uzun bir liste olarak sunulmuştu: "Teknik altyapıyı oluşturan bilinmeyen mühendis ya da mühendisler." Bu liste boştu. İçinde hiçbir isim yoktu.

Lemi bu makaleyi okudu. Boş listeye baktı. Boş liste, her zaman olduğu gibi, boş kaldı.

O yılın yazında, Lemi ilk kez fark etti.

Fark etmek büyük bir kelimeydi; daha küçük bir kelime gerekiyordu - sezdirmek, belki, ya da yaklaşmak. İçinde bir şey oldu: o boş liste ile elindeki eski ödev kağıdı arasındaki mesafe, anlık bir geometriyle kapandı. Sanki iki nokta arasına bir çizgi çekildi.

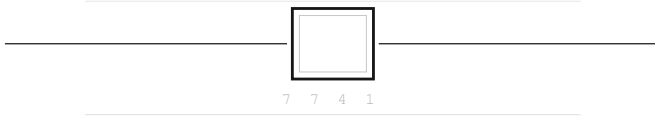
Ama çizgi tutmadı.

Ve sayılsa bile - ne değişecekti?

Lemi bu soruyu kendine sordu.

Cevap gelmedi.

Cevap gelmediğinde, bilgisayar açtı, ekranda bir proje bekleyip duruyordu. Lemi oraya döndü.

Hareket 2016'da bir dönüm noktasına ulaştı.

Bu dönüm noktasının tam ne olduğunu, yaşayanlar farklı tarif edecekti - bir miting, bir seçim, bir kararname, bir direnç. Tarihin hangi anının "dönüm" olduğunu belirlemek için biraz geri çekilmek gerekiyordu ve bu geri çekilmeyi yapabilecek olanlar ya olayların içindeydi ya da dışında. İçindekiler ayrıntıları görüyor ama büyük resmi göremiyordu. Dışındakiler büyük resmi görüyor ama ayrıntıları kaçıyordu. Bu, tarihin her zaman çözemediği bir optik sorunuydu.

Lemi ne içindeydi ne dışında. Tam yanındaydı.

Yani: Sıra Cumhuriyeti'nin başkentinde, günlük hayatını sürdürerek. O hafta işe gitti. Kod yazdı. Bir müşteri projesini bitirdi. Fıkret, projenin sunumunu yaptı. Direktör Vural "Güzel sinerji" dedi. Lemi evine döndü.

O gece haberleri açtı.

Ekranın büyük bölümünü kapatan, Süleyman'ın şehir merkezindeki büyük mitingden fotoğrafları dolduruyor. Binlerce kişi. Elleri yazılı pankartlar, sesler, kalabalık bir enerjisi, belirli bir anın görüntüsü. Süleyman sahnede konuşuyordu; ekranın alt bandında altyazı kaydıyordu.

"Ses gidecek. Geri gelecek. Bu sefer geri gelecek."

Lemi sesi kısık bıraktı. Görüntüler aktı.

Sonra haberleri kapattı.

Mutfağa geçti. Bir bardak su içti. Bardağı yıkadı. Bıraktı.

Pencereden dışarı baktı. Sokak normaldi - birkaç geç kalmış yayaya, bir iki otomobil, uzakta köprünün yönlendirme ışıkları. Yirmi üç dakika bekleme. Köprü tutarlı çalışıyordu.

Ficus, o yıl salonun köşesinde çıkardığı birkaç yeni yaprakla büyümeye devam ediyordu; Lemi artık kendi evinde bir ficus besliyordu - bu bilinçli bir tercih değildi, komşusu taşınırken bırakmıştı, Lemi almıştı. Sulama düzeni tutulduğunda ölmüyor, tutulmadığında birkaç yaprak sarararak uyarı veriyordu.

Saydamlık açısından, insanlardan daha güvenilirdi.

BÖLÜM DOKUZ: GÖRÜNMEZ BİR ZAFER

2016–2019

Sıra Cumhuriyeti'nde bazı şeyler değişti.

Bu değişimi listelemek, değişimin kendisinden daha kolaydı: yeni seçim kanunları, yeniden düzenlenen bürokratik birimler, bazı eski formların kaldırılması, bazı yenilerinin eklenmesi, belirli kamu hizmetlerinin dijital platforma taşınması, dijital platforma taşınmasının getirdiği yeni erişim sorunları, bu sorunları ele alacak yeni bir komisyon, komisyonun raporunun üretilme süresi.

Bazı şeyler değişmedi.

Şerit değiştirme köprüsünde bekleme süresi, 2017 itibarıyla yirmi iki dakikaydı; bir dakika iyileşmişti. Belediye bunu bir başarı olarak duyurmuştu; basın bülteninde "optimizasyon" kelimesi geçiyordu, kelime doğruydum ama beklenen değişimin ölçeğiyle kıyaslandığında iyimserdim. Müzakereci bej trafik ışığı hâlâ yanıyordu; yeni yönetim bu ışığı kaldırma teklifini inceleme gündemine almıştı ama inceleme süreci incelemenin ne zaman sonuçlanacağını belirtmiyordu. Kahvehane köşelerinde hâlâ köprü konuşuluyordu, artık daha az enerjiyle.

Lemi bunları fark etti.

Fark etmek, yargılamaktan farklıydı; Lemi değerlendirmiyordu, kaydediyordu. Değişen ve değişmeyen şeylerin listesi içinde tutuluyordu ve bu liste, dünyanın tutarlılığını ölçen bir araç gibiydi. Tutarsızlık artınca liste uzuyordu. Liste uzayınca dünya, yönetilmesi için daha fazla dikkat gerektiriyordu.

NetSıra 2017'nin başında bir değişim geçirdi.

Direktör Vural emekliliğini açıkladı. Bu, beklenmedik değildi - yaşı ve son yıllardaki yorgunluğu birleşince bir noktada kapanış geleceği belliydi ama kapanışın ne zaman geleceği belirsiz kalmıştı, belirsizlik yöneticiler için olağan bir koruyucu kalkan sağlıyordu. Vural'ın son toplantısında "sinerji" kelimesi iki kez geçti - bu, son birkaç yılın ortalamasının çok altındaydı.

Yeni genel müdür, Seda Hanım'dı: kırklı yaşların başında, hızlı konuşan, toplantıları zamanında bitirmeye özen gösteren biri. İlk haftasında ekiple tek tek tanıştı. Lemi'nin odasına geldi, kapıda durdu.

"Lemi Şenoğlu."

"Evet."

"Yirmi yıldır bu şirketteymiş. Sürekli kayıt."

"Evet."

Seda Hanım içeri girdi, oturdu. "Ne üzerinde çalışıyorsun şu an?"

Lemi anlattı - iki dakika, teknik ama anlaşılır. Seda Hanım dinledi; bu dinleme, Direktör Vural'inkinden farklıydı, gerçekten takip ediyordu.

"Bu modül ne zaman hazır olur?"

"İki haftaya."

"İyi," dedi Seda Hanım. Kalktı. Kapıya yürüdü. Durdu. "Bir sorum daha var. Senin imzan neden kaynak kodunda yok?"

Lemi düşündü. "Bırakmadım."

"Neden?"

"Başlarda bırakıyordum. Sonra gerekmediğini düşündüm."

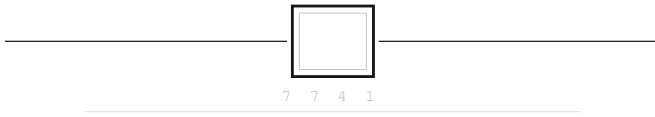
"Neden gerekmediğini düşündün?"

"Sonuç önemli, kaynak değil."

Seda Hanım baktı. Bu bakış, askıya alınmadan, soru soran bir bakıştı. "Bunun doğru olduğunu düşünmüyorum," dedi. Kapıyı kapattı.

Lemi ekrana döndü.

O gece eve dönerken bu cümleyi taşıdı: bunun doğru olduğunu düşünmüyorum. Düşünmemek, kanıtlamak anlamına gelmiyordu. Ama söylenmişti. Ve söylenenler, duyulmasalar bile var olurlar.

Devrim sonrasında Sıra Cumhuriyeti medyasında yeni bir tür içerik dolaşmaya başladı: "nasıl oldu?" sorusuna yanıt arayan araştırmalar, söyleşiler, analizler. Bu içeriklerin büyük bölümü Süleyman'la ilgiliydi, ama büyük bölümü hareketi destekleyen isimsiz insanlarla da ilgileniyordu. Kimdi bunlar? Nerede yaşıyorlardı? Ne yapıyorlardı?

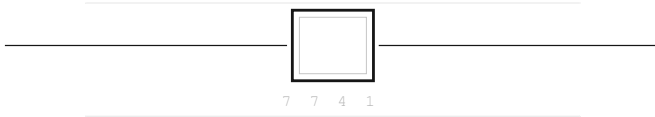
Teknik altyapı sorusu da bu araştırmaların gündeminde kalmaya devam etti.

Bir dijital dergi, 2017 ortasında geniş bir araştırma yayımladı: "Devrimin teknik hafızası." İçinde ağır evrimi, kullanılan protokolün gelişimi, mühendislerin isimsiz katkıları. Araştırmacı, ağır temel iletişim mantığının dışarıdan geldiğini ve bu dışarının büyük ihtimalle ticari bir yazılım şirketinin altyapısıyla bağlantılı olduğunu yazmıştı. İsim yoktu. Şirket adı yoktu. "Muhtemelen" ve "büyük ihtimalle" zarf olarak kullanılmıştı çünkü ispat yoktu.

Lemi bu araştırmayı öğle arasında okudu.

"Dışarıdan geldi" bölümünü iki kez okudu.

Kapattı.

Merve'nin röportajı, 2018'in başındaydı.

Lemi bunu aramadı. Bir akşam, dijital bir yayın organının haftalık "iletişim ve dil" köşesinde, sayfayı aşağı kaydırırken Merve Demir adını gördü. Fotoğraf. "Marka iletişim direktörü" yazıyordu. Fotoğrafta Merve, masa başında, pencereye bakıyor. Sol tarafında bir ficus bitkisi vardı.

Lemi durdu.

Röportajı açtı.

Merve, dijital çağda iletişimin dönüşümünden, kurumların nasıl konuştuğundan, neyin gerçek görüldüğünden konuşuyordu. Mesleki içerikti, netti, akıcıydı. Sonra yedinci soruda röportajcı şunu sordu: "İletişim konusunda sizi en çok etkileyen kişisel bir deneyim var mı?"

Merve bir süre cevap vermemişti; röportajcı bunu parantez içinde not düşmüştü: "(kısa bir duraklama)".

Sonra Merve şunu söylemişti:

"Hayatımda bir kişiyle tanıştım - adını vermeyeceğim - ki onun iletişim kurma biçimi benim için uzun süre anlaşılmasa kaldı. Çok iyi dinliyordu. Ama karşılık vermek, içini açmak konusunda bir yere ulaşamıyordu. Yıllarca onunla olmak, bir duvarla konuşmak gibiydi derdim. Ama bir gece, çok beklenmedik bir anda, gerçekten kendini gösterdi. Küçük bir şeydi. Tarayıcı geçmişinden bahsetti. Ölünce kimsenin onu silmeyeceğinden. Ve ben o anda onu gördüm, gerçekten gördüm. Bir kez gördüm, sonra anladım - ama geçti. Anlık bir şeydi. Anlık şeyler kalıcı olmak zorunda değil, ama onları anlamak için yeterince uzun süre kalmak gerekiyor. Ben kalamadım."

Röportaj devam ediyordu. Lemi devam etmedi.

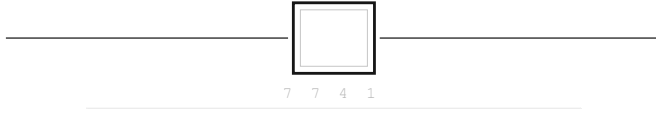
Gözlerini kaldırdı. Ekrandan. Odaya baktı. Odanın köşesindeki ficus - sulanmıştı, bu hafta sulanmıştı, yapraklar düzgündü.

"Tarayıcı geçmişinden bahsetti. Ölünce kimsenin onu silmeyeceğinden."

Bu, başkasına söylenmiş olabilir miydi? Başkasına söylenmiş aynı şey. Olasıydı; insanlar aynı şeyleri söyler. Merve'nin onu gördüğü an buydu. Balkon gecesi. Ve Merve bunu söylüyordu, isimsiz olarak, bir röportajda, ama söylüyordu.

Lemi röportajı kapattı.

Tarayıcı geçmişinde bu bağlantı kaldı. Silinmedi.

2018 ortasında Seda Hanım küçük bir şey yaptı.

Şirketin teknik belgeleme sistemine yeni bir standart getirdi: bundan böyle her kod modülünün başında, yazılım geliştirici kim olursa olsun, isim zorunlu olacaktı. Bu, "hesap verebilirlik ve teknik süreklilik" gerekçesiyle duyurulmuştu. Beş sayfalık bir iç politika belgesi hazırlandı, imzalandı, sisteme yüklendi.

Lemi bu politikayı okudu.

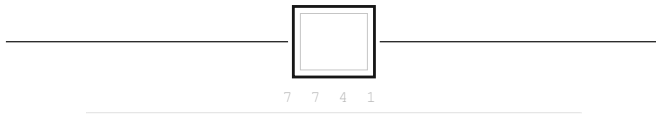
Sonraki hafta, üzerinde çalıştığı modülün başına şunu yazdı:

/* Geliştirici: L. Şenoğlu

Tarih: Ekim 2018 Versiyon: 1.0 */

Bu, yirmi birinci yılın başında, ilk kez yapılan bir şeydi.

Dosya kaydedildi. Sunucuya gönderildi. Orada kaldı.

Süleyman, 2019'da bir konferansta konuştu.

Konferans, "Sivil Teknoloji ve Dijital Dayanışma" başlığını taşıyordu; iki gün, on iki oturum, yüzlerce katılımcı. Süleyman son gün konuştu. Konuşması büyük ölçüde şimdiye ve geleceğe bakıyordu - ama bir bölümde geriye döndü.

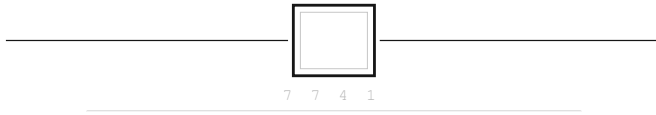
"Bu hareket," dedi Süleyman, "pek çok insanın katkısıyla büyüdü. Bu insanların büyük çoğunluğunu biliyoruz. Bir kısmını bilmiyoruz. Bilmediğimiz katkılar, bildiğimizden daha az gerçek değil. Bir gün, yıllar geçtikten sonra, bilinmeyenlerin bir kısmı belli olur. Bir kısmı hiç belli olmaz. İkisi de olabilir."

Konferans bitti. Katılımcılar dağıldı.

Lemi konferansa katılmamıştı. Bu konuşmayı duymadı. Ama konferansın özetini, haftalarca sonra, bir dijital haber bülteninde okudu ve o paragrafı gördü. "Bilinmeyenlerin bir kısmı hiç belli olmaz."

Bunu iki kez okudu.

Kapattı.

O yılın sonbaharında Lemi kırk dört yaşındaydı.

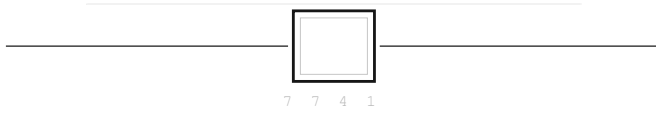
Kırk dört yaş, elli iki kelimeden oluşan bir öz geçmişin ürünüydü: doğum, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite, iş, yıllar. Bu öz geçmiş, istense bir A4 sayfasına sığardı. Sığan kısım, tamamı değildi; tamamı hiçbir zaman bir sayfaya sığmazdı. Ama sığmayan kısımlar için uygun bir form bulunmamıştı.

Sabahları sekizde kalkıyordu. Sekiz kırkta işe gidiyordu. Öğle arasını zaman zaman dışarıda geçiriyordu - Seda Hanım'ın ilk ayından sonra bu alışkanlık değişmişti, çünkü Seda Hanım öğle aralarında bazen ekibi dışarıya çıkarıyordu, bu çıkışlar Lemi için her zaman kolay değildi ama vardı. Akşam altıda ya da altı buçukta dönüyordu. Yemek. Bulaşık. Bilgisayar ya da kitap. Saat on ya da on birde uyku.

Bu döngü, öncekinden çok farklı değildi.

Ama bazı şeyler değişmişti, küçük ama gerçek biçimde: kaynak kodunda artık imzası vardı. Öğle aralarında zaman zaman dışarı çıkıyordu. Seda Hanım'ın onay toplantılarında söz almak için el kaldırıyordu - el kaldırma refleksi, lise ikinci sınıftan bu yana ilk kez geri dönmüştü. Zaman zaman, haftanın belirli günlerinde, bu değişiklikleri fark edip fark etmediğini kendine soruyordu.

Fark ediyordu.

Kasım 2019'da Lemi, bir akşam balkonunda oturdu.

Hava soğumuştı ama tam girmeden önceydi - palto gerekirdi, giyindi. Çay aldı. Çıktı.

Şehrin sesi geliyordu. Uzakta köprünün yönünden motorize bantların titreşimi, her çarşamba biraz daha belirginleşen ama hiçbir zaman tam keskinleşmeyen o düşük frekans. Sokakta birinin ayak sesi. Bir kedi, komşunun balkon parmaklığında.

Lemi çayını tuttu.

İçinde bir soru yükseldi - büyük değil, küçük, ama gerçek: bu hayat, doğru hayat mıydı? Doğru bir anlam taşıyor muydu bu soru? Doğru, neye göre belirleniyor? Referans noktası kimin tanımına göre?

Cevap gelmedi.

Gelmedi, çünkü bazı sorular cevabı için değil var olması için sorulur.

Çay bitti. Lemi kalktı. İçeri girdi. Balkon kapısını kapattı.

Ficus köşedeydi. Yaprakları düzgündü. Bu hafta sulanmıştı.

Lemi onu gördü.

"Hâlâ buradasın," dedi, sesli olarak, orada kimse olmasa da ses bir yere gitmeliydi.

Ficus bir şey söylemedi. Bu, her zaman olduğu gibi, onun en güvenilir özelliği.

Lemi güldü - kısa, sessiz, içinden. Sonra ışığı kapattı.

BÖLÜM ON: İSTATİSTİKSEL HATA

2021

Şubat 2021'in üçüncü salı günü, Lemi sabah sekizde uyandı.

Bu, her salı sabahı olduğu gibi oldu: önce ses değil bir şeyin değişmesi, sonra pencereden giren ışık, sonra saat. Sekiz. Kalktı. Banyoya geçti. Yüzünü yıkadı. Gözlüğü taktı - sol alt köşedeki çatlak, on yıldır orada, sabah ışığında her zamanki gibi küçük bir yansıma yapıyordu.

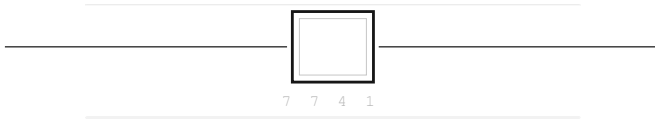
Mutfak. Çaydanlık. Su. Ocak.

Ficus, köşedeydi. Bu hafta sulanmıştı - salı değil cumartesi sulanıyordu, cumartesi geçmişti, yapraklar düzgündü. Lemi ona baktı.

"Salı," dedi, sesli değil ama söze benzer bir şeyle.

Çay demlenirken giyindi. Kahvaltıyı hızlı yaptı - yumurta, ekmek, küçük bir domates. Tabağı yıkadı. Çantayı aldı.

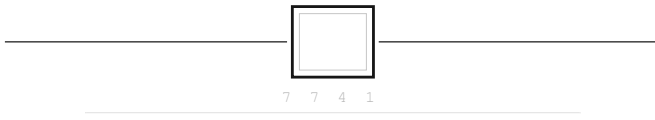
Çıktı.

Dış hava soğuktu; şubat soğuydu bu, ıslak değil kuru, nefes görünür hale geliyordu. Sokakta birkaç kişi vardı - erken çıkanlar, alışveriş yapanlar, okula koşanlar.

Köşede fırın açıldı; Lemi oradan geçerken taze ekmek kokusu geldi. Fırında hâlâ sabah kuyruğu oluşuyordu, kalabalık değil ama vardı.

İşe gitti.

NetSıra o sabah normaldi.

Seda Hanım toplantı odasındaydı, erken bir görüşme. Fikret geldi, sekiz on beşte kahve yaptı - aynı saat, aynı ritim. Lemi masasına oturdu, bilgisayarı açtı. Ekran yandı.

Bir modülün son testini yapacaktı. Üç haftadır üzerinde çalışıyordu; sistem, farklı kurumların veri akışlarını birleştiriyordu. Lemi modülü açtı. Test senaryolarını çalıştırdı. Birinci, ikinci, üçüncü - hiçbirinde hata yok. Dördüncü test senaryo biraz daha karmaşıktı: iki sistem aynı anda birbirini arıyordu ve aynı anda arayan sistemlerin öncelik sırasını belirleyen kurallar şemanın en derin katmanındaydı.

Çalıştırdı.

İşlem tamamlandı. Hata yok.

Lemi baktı. Sonra gözlüğünü düzeltti - bu, alışkanlık haline gelen küçük bir hareketti, gözlük yerindeydi ama ayarlama refleksi vardı.

Kodu kaydetti. Sunucuya gönderdi.

Kaynak kodunun başında, şimdi üç yıldır, şu yazıyordu:

/* Geliştirici: L. Şenoğlu */

Öğle arasında dışarı çıktı. Havada kaldı on dakika, geri döndü. Öğleden sonra iki toplantı vardı; birinde söz aldı, birinde almadı. Beşte projeyi kapattı. Masayı topladı.

Seda Hanım koridorda geçerken durdu. "Modül bitti mi?"

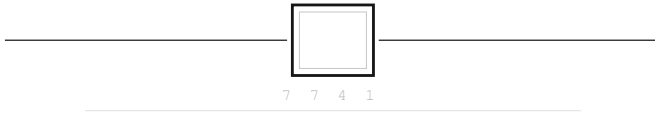
"Bitti."

"Yarın gönderelim müşteriye."

"Tamam."

Seda Hanım devam etti.

Lemi çantasını aldı. Çıktı.

Otobüs durağı, ofisten beş dakika yürüme mesafesindeydi.

14 numaralı otobüs. Her gün aynı durak, yirmi üç yıldır aynı güzergah. Durakta üç kişi bekliyordu; Lemi dördüncü oldu. Hava soğumuştı, güneş erken batmıştı. Sokak lambaları yanmıştı.

Lemi bekledi.

İçinde o gün için özellikle bir şey yoktu; gün geçmişti, temizdi, teslim edilecek bir şey teslim edilmişti. Buna benzer günler, iyi sayılırdı.

Otobüs geliyordu - uzaktan görülüyordu, köşeyi dönüyordu, birkaç dakika içinde durağa ulaşacaktı. Lemi cebine baktı; bilet kartı cebindeydi. Çantanın kayışını düzeltti.

Sonra içinde bir şey oldu.

Büyük değildi bu his, ani de değildi - bir ağırlaşma gibiydi, önce göğüste, sonra sola doğru uzanan bir his. Lemi bunu fark etti. Analiz sistemi devreye girdi ama bu sefer sistem yavaş çalıştı, yavaş çalıştı ve durdu.

Bir adım geri çekildi. Beton duvara yaslandı.

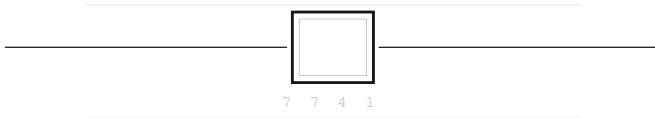
Oturdu.

Otobüs durağa yaklaşıyordu. Birkaç kişi öne çıktı. Kapı açıldı. Binmek isteyenler bindi. Kapı kapandı. Otobüs gitti.

Lemi duvara yaslanmış, oturuyordu.

Yanındaki biri fark etti. Eğildi. Bir şey söyledi. Sonra başka biri geldi. Telefon açıldı.

Dışarıda hava soğuktu. Sokak lambası yanıyordu.

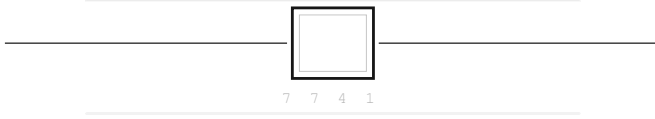

Durağın güvenlik kamerası, o saat on yedi kırk yedide, kısa bir sinyal kesintisi yaşadı.

Kesinti iki saniyeydi. Sistem yeniden başladı. Başlarken bir hata kodu üretti ve bu hata kodu, kamera yazılımının kendi log dosyasına şöyle işlendi:

HATA_7741: TANIMSIZ NESNE. REFERANS BULUNAMADI.
İŞLEM SONLANDIRILDI.

Sistem bir sonraki döngüde normale döndü. Kayıt devam etti.

Ambulans geldi.

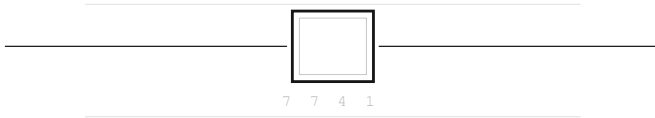
Hastaneye götürüldü. Orta Merkez Hastanesi - şehrin ortasındaki, dört köşesi birbirine tam açıyla birleşmeyen, koridorları hafif eğimli, kapıları tam kapanmayan bina. Kapıların çerçeveleri tam oturmuyordu, her sabah kapı sesleri aracılığıyla kendini hatırlatıyordu, alışkanlık her şeyi normalleştirdi, kimse bu sesleri duymaz olmuşt.

Koridorda bekleme oldu. Sonra koğuş. Sonra gece vardiyasındaki hemşire içeri girdi.

Hemşire Elif Hanım, yirmi sekiz yaşındaydı. Orta'da büyümüştü, hemşireliği burada okumuşt, ilk işi bu hastaneydi. Annesi hemşireydi, annesinin annesi de - büyükannesi bu hastanede çalışmıştı, kırk sekiz yıl önce emekli olmuşt; büyükannenin bazı alışkanlıkları, el sıkma biçimi, ses tonu, bazen annesinde görünürdü ve annesinden Elife geçmişti, bu geçiş bilinçli değil, alışkanlığın sessiz aktarımıydı.

Elif Hanım içeri girdi. Dosyaya baktı. Ekranı baktı.

"Bugün garip bir gün," dedi, odada başka hemşire varsa ona yönelik ama sesin tam kime gittiği belirsiz.

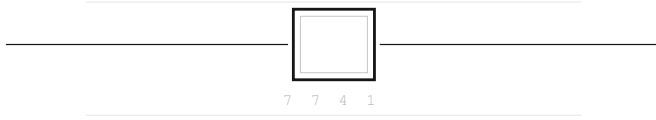
Lemi Şenoğlu, kırk altı yaşında, ani kardiyak arrest nedeniyle hayatını kaybetti.

Kayıtlarda bu bilgiler yer aldı: ad, soyad, doğum tarihi, ölüm tarihi, ölüm saati, ölüm yeri, ölüm nedeni. Kan grubu A pozitif. İletişim kurulacak kişi: belirsiz. Adres: Harman Mahallesi, 14. Sokak, No: 7, Daire: 3.

Nüfus müdürlüğü sistemi, ölüm kaydını işlemek için form açtı. Doğum kaydına bağlantı arandı. Doğum kaydı, 1975 yılından, o dönemin dijital kayıt sisteminden gelen veriydi ve veri transferi sırasında bazı alanlar eksik aktarılmıştı; sistem bağlantıyı kurarken bir alan boş dönüyordu. Sistem bu durumu kayıt edemedi:

HATA_7741: TANIMSIZ NESNE. REFERANS BULUNAMADI.

Bu, o günün log dosyasına işlendi. Log dosyaları otomatik olarak arşivlendi. Arşiv, bodrum katta, nem sorunu hâlâ çözülmemiş olan bölümün bitişiğindeydi.

Ertesi gün, NetSıra'dan biri Lemi'nin masasına geldi.

Masada bilgisayar açıktı - akşam kapatılmamıştı. Ekran uyku modundaydı, dokununca açıldı. Son açık sekme, teslim ettiği modülün test raporuydu. Rapor eksiksizdi; "İşlem tamamlandı. Hata yok."

Bilgisayar kapatıldı.

Masanın çekmecesini açıldı. İçinde kalemler, bir not defteri, bir USB bellek, küçük bir plastik kutu - bu kutuyu Lemi yıllardır orada taşırdı, her masasına koyardı. Kutunun içinde iki katlanmış kağıt parçası vardı.

Birinci kağıt parçasını açan kişi okudu:

4mm çapraz vida.

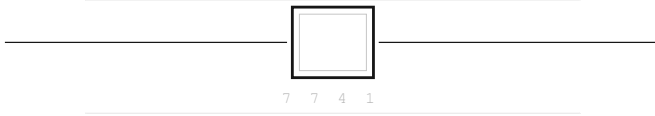
Durdu. Tekrar baktı. Arkasını çevirdi - arkada birkaç satır daha vardı, küçük el yazısıyla, tarihe yakın:

Bazı şeyler büyük gürültüyle başlar ve sessizce devam eder. *Bazı insanlar odaya girerken sizi görür, bazıları görmez.* *Makineler tutarlı davranır.* *Vida küçüktür ama kaybı büyük.* *Köprü bittiğinde yirmi üç dakika.*

Kağıdı katan kişi ne söylemesi gerektiğini bilemedi. "Şiir mi bu!" dedi yanındaki birine.

Yanındaki baktı. "Bilmiyorum," dedi.

Kağıt, diğer eşyalarla birlikte bir zarfa konuldu. Zarf kapatıldı.

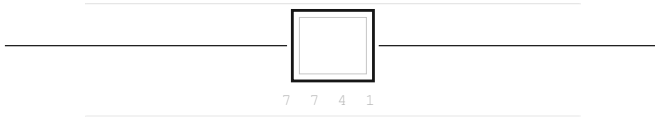

Tarayıcı geçmişi silinmedi.

NetSıra'da Lemi'nin hesabı, ilk iki ay aktif kaldı; şifresi kimsede yoktu, IT birimi yavaş hareket etti, sonunda sistem yöneticisi hesabı askıya aldı ama silmedi. Silmek kalıcıydı, kalıcı kararlar için onay gerekiyordu, onay süreci uzuyordu.

Kişisel bilgisayarının tarayıcı geçmişi, evdeki bilgisayarda kaldı. Ev kapatılana kadar bilgisayar kapanmadı. Bilgisayar kapandıktan sonra geçmiş sabit diskte, sabit disk eşyaların arasında, eşyalar bir gün bir yerlere gidecekti.

Lemi haklıydı: kimse silmedi.

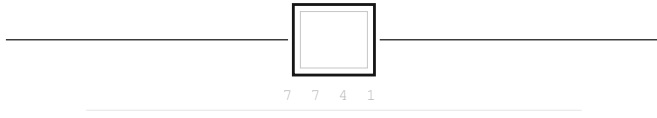
Salı günü ölmüştü.

Çarşambaya bir gün kalıyordu.

O salı gecesi, NetSıra'nın sunucularında Lemi'nin yazdığı ve son olarak kontrol ettiği modül çalışıyordu; zamanlanmış görevlerin biri her gece yirmi dörtte tetikleniyordu, tetiklendi, modül çalıştı, iki sistem birbirine sinyal gönderdi, sinyal alındı, doğrulama gerçekleşti.

İşlem tamamlandı. Hata yok.

Log satırı sunucuya işlendi. Tarih: Şubat 2021, 24:00. Geliştirici kaydında bir isim vardı: L. Şenoğlu.

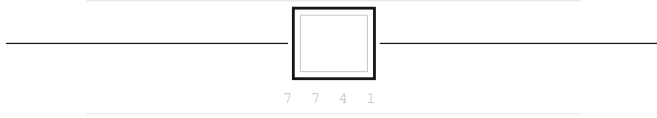
Çarşamba, beklenen saatte başladı.

Köprüde sol şerit kapatıldı - her çarşamba, on ile on iki arası, bakım çalışması. Trafik yüzde kırk yavaşladı. 14 numaralı otobüs güzergahı sekiz dakika gecikmeli çalıştı.

Durağa birkaç kişi geldi. Bekledi. Otobüs geldi. Bindi.

Bir kişi eksikti.

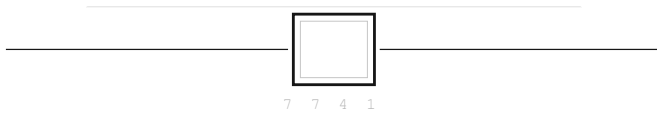
Sistem bunu kaydetmedi; sistem yolcuları saymıyordu, yalnızca işlem sayıyordu.

Orta Teknik Üniversitesi'nin ölüm istatistikleri veri tabanına, o yılın ikinci çeyreğinde, Sıra Cumhuriyeti Nüfus Müdürlüğü verileri aktarıldı. Veriler işlenirken istatistik yazılımı bir anomali bildirdi: "45-50 yaş aralığı, ani kardiyak, erkek" kategorisinde bir artış, bölgesel ortalamanın 0.003 puan üzerine çıkmıştı. Bu, anlamlı bir sapma sayılmak için çok küçüktü; anlamlılık eşiği 0.05'ti.

Raporda bu kayıt şöyle yer aldı:

İstatistiksel hata payı içinde.

NetSira'nın sunucularında, aramba ğleden sonra saat üçte, bir görev daha çalıştı.

Bu görev, haftada bir, perşembe yerine aramba günü çalışacak şekilde yanlışlıkla ayarlanmıştı; bu hata Lemı'nın düzeltmeyi planladığı ama erteleyip ertelediği küçük bir konfigürasyon sorunu ydu. Görev çalıştı, veri akışı katmanını kontrol etti, iki sistemi birbirine bağladı, bağlantı kuruldu.

Sistem sinyali gönderdi: anladım.

Karşı sistem yanıt verdi.

İletişim, üç adımda tamamlandı. Gönderildi. Alındı. Doğrulandı.

Sonra sessizlik.

Köprüde sol şerit yeniden açıldı. Trafik normale döndü. 14 numaralı otobüs zamanında geldi.

Durağa kimse gelmedi.

Sokak lambası yandı.